

uniE culture

UNICULTURE RADNA BILJEŽNICA za akademsko nastavno osoblje

Intelektualni proizvod 3

koordiniran od

**Projekt: Razvoj inovativnog pristupa osposobljavanju sveučilišnih nastavnika za rad u suvremenom raznolikom i međukulturnom okruženju
UNICULTURE 2019-1-RO01-KA203-063400**

Sufinancirano sredstvima
programa Europske unije
Erasmus+

Potpore Europske komisije proizvodnji ove publikacije ne predstavljaju potporu sadržaju koji odražava samo stavove autora i Komisija ne može biti odgovorna za uporabu sadržanih informacija.

© 2020, UniCulture project, 2019-1-RO01-KA203-063400
www.uniculture.unitbv.ro

Sadržaj

Uvod	4
MODUL I. Socio-kulturne kompetencije u multikulturalnim i interkulturalnim sredinama	5
1.1. Globalizacija iz društvene perspektive	6
1.2. Kultura kao društvena pojava	12
1.3. Društvene i kulturne kompetencije	17
1.4. Multikulturalizam, interkulturalizam, transkulturalizam	23
1.5. Društveni i individualni identitet	28
1.6. Simbolična komunikacija u multikulturalnim okruženjima	37
MODUL II. Modeli obrazovanja	47
2.1. Obrazovanje u multikulturalnom okruženju	48
2.2. Dijalog i komunikacija u multikulturalnom i interkulturalnom okruženju	53
2.3. Inkluzivno obrazovanje iz multikulturalne i interkulturalne perspektive	59
2.4. Primjena obrazovnih modela u multikulturalnim i interkulturalnim okruženjima	66
2.5. Interkulturalni pristupi u razvoju Europskog obrazovnog sustava	74
MODUL III. Teorijski pristupi i tehnologije interakcije s višejezičnim studentima	82
3.1. Obrazovne paradigme studiranja u multikulturalnom okruženju	83
3.2. Psihopedagoški razvoj studenata u multikulturalnom i interkulturalnom okruženju	89
3.3. Vrijednosno orijentirani model socijalnog ponašanja	96
3.4. Didaktičko-metričke metode i postupci za procjenu razine znanja studenata	105
3.5. Alati za obrazovanje u multikulturalnom i interkulturalnom okruženju	112
MODUL IV. Socijalna uključenost na sveučilištu	120
4.1. Značajke socijalne uključenosti u visokom obrazovanju	121
4.2. Područja socijalne uključenosti unutar sveučilišta	125
4.3. Čimbenici donošenja politika/strategija za društvenu uključenost	131

Uvod

„Radna bilježnica UniCulture za akademsko nastavno osoblje“ razvijena je u okviru Erasmus+ projekta „Razvoj inovativnog pristupa osposobljavanju sveučilišnih profesora za rad u suvremenom raznolikom i međukulturnom okruženju“ UniCulture 2019-1-RO01-KA203-063400. Projekt koordinira Transilvania University of Braşov (UNITBV, Rumunjska), a provodi se u partnerstvu s Buckinghamshire New University (BUCKS, Ujedinjeno Kraljevstvo), Sveučilištem u Zagrebu (UNIZG, Hrvatska), Zakladom za razvoj međunarodne i obrazovne djelatnosti (FRAME, Poljska) i Zaklada Pax Rhodopica (PAX, Bugarska). Rok provedbe projekta je od studenog 2019. do prosinca 2021. godine.

Zajedno s “UniCulture priručnikom za akademsko nastavno osoblje” i “Uputama za edukatore”, Radna bilježnica čini cjelovit paket za edukaciju koji će koristiti sveučilišni profesori i asistenti za poboljšanje svojih društvenih i nastavnih kompetencija u radu u međukulturnom i multikulturalnom okruženju. Edukacija UniCulture osmišljena je tako da slijedi pristup b-učenja, uključujući mogućnosti za samostalno učenje, mrežne sastanke i sastanke licem u lice. Svi materijali za samostalno učenje dostupni su na web stranici projekta.

Cilj Radne bilježnice je pružiti praktične vježbe, studije slučaja, scenarije, aplikacije i kvizove za svako poglavlje Priručnika, kao učinkovit alat za poučavanje i rad u akademskom međukulturnom i multikulturalnom okruženju. Ciljna publika za radnu bilježnicu su sveučilišni profesori i asistenti, ali knjiga bi mogla biti korisna za istraživače, administratore i svo osoblje koje radi i komunicira sa stranim studentima, studentima s različitim kulturnim podrijetlom ili sa studentima u rizičnim skupinama. Također, kao i Priručnik, Radna bilježnica promiče društvenu koheziju, poštivanje različitosti, toleranciju i pravednost, što je korisno za svo akademsko osoblje koje želi poboljšati svoje vještine i znanja.

Radna bilježnica odražava strukturu Priručnika i sastoji se od četiri modula i 19 poglavlja. Svi partneri na projektu dali su doprinos razvoju sadržaja, s prednošću razmjene vrijednih nacionalnih resursa, uvida i perspektiva.

Svaki modul Radne bilježnice osmišljen je kao neovisna jedinica za učenje, a svako poglavlje sadrži dvije/tri cjeline i sinopsis teorijske podloge (opširno prezentirane u Priručniku), kako bi se olakšale aplikacije i praktična implementacija u učionici. Čitatelji se potiču da koriste oba komplementarna materijala (Priručnik i Radna bilježnica) koji su dostupni na web stranici projekta ako se odluče za samoedukaciju, kako bi dali povratne informacije o svom napretku ili bilo koji upit koristeći podatke za kontakt na web stranici.

MODUL I. Socio-kulturne kompetencije u multikulturalnim i interkulturalnim sredinama

1.1. Globalizacija iz društvene perspektive

1.2. Kultura kao društveni fenomen

1.3. Društvene i kulturne kompetencije

1.4. Multikulturalizam, interkulturalizam, transkulturalizam

1.5. Društveni i individualni identitet

1.6. Simbolična komunikacija u multikulturalnim okruženjima

1.1. Globalizacija iz društvene perspektive

Priredila FRAME zaklada, Poljska

Sadržaj teorijskog okvira: Globalizacija je pojam koji se u današnje vrijeme može smatrati opisom nove filozofije poimanja svijeta. Dotiče se svih vrsta društvenih odnosa, kao i stavova pojedinaca prema svom okruženju. Iz kulturne perspektive, omogućuje miješanje suvremenih kultura, što ima pozitivan utjecaj na izgradnju kulturne raznolikosti, ali i stvara izazove u obliku manjih, manje atraktivnih ili marginaliziranih kultura koje prijete izumiranjem u procesu akulturacije. Globalizacija je, međutim, nepovratan proces, pa smo suočeni s izazovom: kako komunicirati između različitih kultura, kako raditi u raznolikom okruženju, gdje svi mogu imati različite navike, različite stilove života. Ovi procesi podržani su mogućnostima veće mobilnosti zahvaljujući razvoju prijevoznih sredstava. Osim toga, razvoj tehnologije učinio nas je globalnim društvom s neviđenim pristupom informacijama, što postavlja nove izazove, prvo, obrazovnim sustavima koji zbog dinamike svjetskog razvoja brzo zastarijevaju.

Studija slučaja 1 - "Podrška migracijama" radionica

Uvod: Ova radionica omogućuje nam da razmislimo o složenosti podrške koju traže različite vrste migranata. Iako u društvu postoje različite sfere života i različite vrste migranata, moguće je odrediti zajedničke smjerove podrške. Radionica može biti korisna u određivanju političkih rješenja prema migrantima i mobilnosti - u državi, u institucijama lokalne uprave kao i na sveučilištima.

Pozadina: Radionica se temelji na teoriji društvenog života detaljno objašnjenom u poglavlju 1.1 Priručnika. Predstavljena je slikom 1. Glavni cilj radionice je personaliziranje pojedinih sfera i razmišljanje o njihovim praktičnim referencama.

Radionica: Radionica se može provoditi u četiri do pet grupa ljudi (približno 3-5 osoba po skupini). Svaka skupina dobiva drugu vrstu migranata. Moglo bi biti:

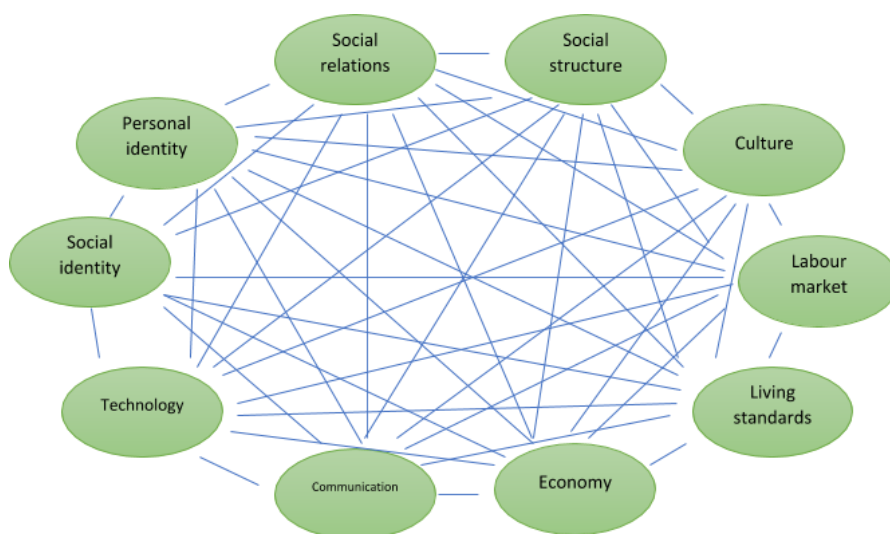

Figure SEQ Figure 1* ARABIC 1 Global relations

Slika 1. SEQ Globalni odnosi

- bjeGUNac iz Čečenije - traži azil, niske kvalifikacije, ima obitelj: supruga i troje male djece;
- ukrajinski ekonomski migrant - traži posao koji zahtijeva niske kvalifikacije (što bi trebao biti posao na kratke staze), s obrazovanjem koje daje visoku kvalifikaciju;
- student menadžmenta iz Nigerije - ima dobru poslovnu ideju i nema želju da se vrati kući, želeći razviti svoj novi posao u zemlji u kojoj studira;
- studentica arhitekture iz Turske koja se želi nastaniti u europskoj zemlji zbog svojih ambicija samorazvoja u područjima izvan arhitekture, koju su za nju odredili njezini roditelji.

Zadatak: svaka skupina mora dati barem jedan primjer problema/pitanja pokrenutog u svakoj sferi prikazanoj na slici 1. Zatim bi svaka skupina trebala razraditi složen program podrške za svakog migranta. Nakon predstavljanja programa pred ostalima, cijela skupina može razmisliti o mogućnosti uvođenja zajedničke imigrantske politike koja ih podržava, pronalaženjem zajedničkih stvari u svakom programu.

Zaključak: Radionica omogućuje prikazivanje mogućnosti uvođenja potpunih politika ili programa temeljenih na stvarnim problemima stvarnih ljudi, te način na koji se takvi programi trebaju proizvoditi. Što više detalja možemo dati u opisu migranta, to bolje. Opise možemo temeljiti na pričama iz stvarnog života.

Studija slučaja 2 – Projekt multikulturalne škole

Uvod: Projekt multikulturalnih škola proveden je u okviru programa Erasmus+ (2015-1-PL01-KA201-016963), počevši od 2015. Njegov je cilj bio pomoći učiteljima u stjecanju stavova, znanja i vještina za učinkovit rad s djecom iz različitih kulturnih pozadina.

Pozadina: Metodologija projekta temeljila se na modelu ispitivanja potreba, dajući inspiraciju izgradnjom baze materijala koji mogu koristiti nastavnici i ponudom priručnika. Priručnik je zamišljen izvor odgovora na najvažnija i uobičajena pitanja koja se mogu postaviti od učitelja koji rade u multikulturalnom okruženju. Zato je priručnik izrađen na način izmjene pitanja i odgovora.

Rezultati: Jedan od intelektualnih rezultata projekta bio je priručnik za učitelje, pripremljen prema posebnoj metodologiji, izrađen u okviru projekta. Ova je metodologija uzela u obzir zahtjeve koje bi morali ispunjavati nastavnici iz multikulturalnih škola. Sadržaj priručnika predstavljen je prema sljedećoj strukturi:

PRVI DIO - Svijet oko nas

- Što možemo znati o migraciji?
- Što bismo trebali znati o drugim društvima?

DRUGI DIO - Škola

- Što bi trebao biti cilj procesa obrazovanja?
  - Što znače „nove kompetencije“ ili „kompetencije XXI stoljeća“?
  - Koja je razlika između multi-, među- i transkulturnog obrazovanja?
- Što bismo trebali znati o radu u razredu?
- Kako provesti proces u učionici?

TREĆI DIO - Učitelj

- Koje su potrebe učitelja?
- Kakva bi trebala biti uloga učitelja?
  - Što reći i što zadržati? O povjerenju i povjerenju
  - Kako razumjeti autoritet učitelja u multikulturalnoj učionici?
  - Gdje mogu pronaći pomoć?
  - Kako steći najviše praktičnog znanja?

- Kako komunicirati s drugim nastavnicima koji mogu imati slične probleme?
- Gdje tražiti informacije o dobrim praksama?
- Što učiniti kako bi se povećala uslužnost osoblja škole?
- Koje institucije mogu pružiti pomoć?

Zaključak: Struktura projekta bila je uspješna, jer je bila jednostavna, ali puna činjenica. Ponekad pretpostavljamo da bi činjenice trebale biti općepoznate, dok neke osnovne činjenice i brojke mogu biti dovoljne da inspiriraju ljude da na druge načine gledaju na druge kulture i ponašaju se u skladu s tim. Najvažniji dio priručnika sastojao se od osnovnih podataka o manjinama (opisani su oni najčešći za partnere u projektu), ali može biti inspiracija za pripremu informacija o kulturi stranih studenata ili studenata koji pripadaju manjinskim grupama.

Više informacija iz samog priručnika:

https://drive.google.com/file/d/1cn0W2_ZAuPpO63BzPZpfALqSAVMHNIs8/view?usp=sharing

Studija slučaja 3 - Jagelonsko sveučilište u Poljskoj i njegovi veleposlanici

Uvod: Jagelonsko sveučilište (JU) najstarije je sveučilište u Poljskoj i drugo po veličini (nakon Varšavskog sveučilišta). Njegova politika prema stranim studentima jedan je od dobrih primjera složene i strukturirane podrške svim studentima: onima iz inozemstva koji žele studirati na sveučilištu i onima koji su upisani na kratkoročne programe razmjene. Stoga su rješenja koja je predložilo JU vrijedna razmatranja i širenja.

Pozadina: Dok broj studenata programa Erasmus+ i drugih programa razmjene neprestano raste, najveća skupina međunarodnih studenata su oni s istočne granice Poljske: Ukrajine i Bjelorusije, ali i iz drugih zemalja (poput Rumunjske ili Austrije). Kako je razumijevanje obje strane jedan od najvažnijih čimbenika uspješne integracije, uspostavljena je institucija veleposlanika Jagelonskog sveučilišta.

Rezultati: Tim studentskih veleposlanika Jagelonskog sveučilišta skupina je studenata iz različitih zemalja koje imaju studente upisane na sveučilište. Njihov je zadatak olakšati studentima prve godine studiranje i život u Krakovu. Veleposlanici su i sami bili studenti prve

godine i morali su se integrirati u novu sredinu. Oni se biraju među studentima koji dolaze iz određenih zemalja koji se bave životom sveučilišta i stoga su poveznica novih studenata sa sveučilišnom zajednicom. Veleposlanici moraju zadovoljiti barem jedan od sljedećih kriterija: nositelji su stipendija poljske vlade ili drugih institucija, ističu se po akademskim rezultatima, aktivno sudjeluju u aktivnostima Vijeća studenata Jagelonskog sveučilišta, uključeni su u aktivnosti znanstvenih klubova Jagelonskog sveučilišta ili provode druge aktivnosti u korist Sveučilišta Jagelonsko.

Zaključci: U životu modernog sveučilišta, koje je bilo multikulturalno od početka u 11. stoljeću, dolazi do izražaja nekoliko aspekata kulturnih razlika, od kojih su dva ključna. Jedan je usko povezan s različitim kulturama podrijetla učenika, dok je drugi pitanje generacijskih (a sada i funkcionalnih) razlika. Zato nastaju dvije prepreke između profesora i stranih studenata. Čini se da ideja mentora iz iste generacije i društvene uloge te iz iste kulture ruši obje barijere. Više informacija o slučaju na: https://internationalstudents.uj.edu.pl/en_GB/ambassadors

Provjera znanja

1. Globalizacija je pojam koji je nastao u (jedan odgovor je točan):
  - a. Ekonomiji
  - b. Filozofiji
  - c. Zemljopisu
  - d. Političkim znanostima
2. Odaberite posljedice globalizacije (više je odgovora točno):
  - a. Nužnost jačanja državnih granica
  - b. Kretanje ljudi
  - c. Zatvaranje financijskih tržišta
  - d. Kretanje informacija
3. Koje su sfere najvažnije za uspješan društveni život (jedan je odgovor točan):
  - a. Društveni odnosi
  - b. Komunikacija
  - c. Ništa od navedenog
  - d. Sve od navedenog

4. Svaki je građanin EU-a statistički putovao 2015. (jedan je odgovor točan):
  - a. 1000 km
  - b. 5000 km
  - c. 12000 km
  - d. 60000 km
5. Koji je glavni razlog useljavanja u EU (jedan odgovor je točan):
  - a. Obrazovanje
  - b. Ekonomija
  - c. Obitelji
  - d. Tranzit u druge zemlje
6. Koji je glavni faktor širenja informacija (jedan odgovor je točan):
  - a. Računala
  - b. Tisak
  - c. Znanstvena razmjena
  - d. Mobiteli
7. Globalizacija je:
  - a. Nepovratan, prirodan proces
  - b. Reverzibilan proces izveden iz političkih čimbenika
  - c. Samo trend, poput veganstva

1.2. Kultura kao društvena pojava

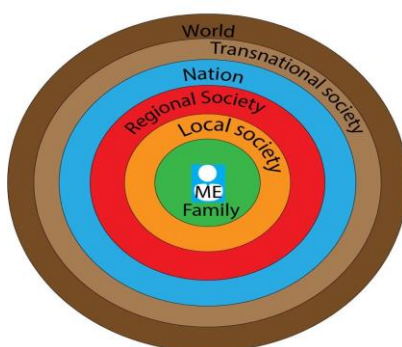
Priredila FRAME zaklada, Poljska

Sadržaj teorijskog okvira: Kultura je fenomen toliko višedimenzionalan i kompliciran da je nemoguće ponuditi jednu i potpuno adekvatnu definiciju. Međutim, iz društvene perspektive, to je oruđe koje je stvorio čovjek i koje razlikuje društveni život od svijeta prirode. Također je alat za stvaranje osjećaja individualnog i društvenog identiteta. Ona je složena cjelina koja uključuje i materijalne tvorevine ljudskog bića kao člana društva, kao i nematerijalne vrijednosti, norme i obrasce ponašanja. Kultura je, kao i društvo, slojevita - pojedine zone, međutim, raspoređene su koncentrično, zahvaljujući čemu ta stratifikacija omogućuje osobi da funkcionira na različitim razinama: od osobnog, preko lokalnog, do globalnog osjećaja da je građanin svijeta.

Studija slučaja 1 – Radionica “Kulturne zavojnice”

Uvod: Kultura je vrlo višedimenzionalna i višedijelna pojava. Život u kulturi ima mnogo zahtjeva, ali mi ne shvaćamo opseg i raznolikost ovih zahtjeva. Cilj radionice je definirati ove vrste zahtjeva i dati specifična rješenja, kao i promicanje globalnog promišljanja stjecanja kulturnog znanja.

Pozadina: U osnovnoj tipologiji dvije su glavne sfere kulture: materijalna i nematerijalna. No, može postojati i drugi pogled na sfere kulture, koji predstavljaju sljedeći kulturni krugovi:

Slika 1. Model kulture

Radionica: Radionica je namijenjena neograničenom broju sudionika, koje treba podijeliti u 4-6 grupa. Svaka skupina dobiva veliku sliku kulturnih krugova. Zadatak svake skupine je navesti što je potrebno za svjesno sudjelovanje u određenoj sferi kulture. Zatim svaka skupina predstavlja

svoje rezultate, a zatim slijedi međusobna rasprava na temu: što treba učiniti kako bi mogli svjesno i aktivno sudjelovati u kulturi.

Zaključak: Život u kulturi obično nije proces o kojem duboko razmišljamo. Štoviše, često se događa nešto a da toga nismo svjesni. To je posebno vidljivo kada dođemo u kontakt s drugačijom kulturom s kojom koegzistiramo. Stoga je važno da shvatimo što je život u kulturi i što je za to potrebno. Gornja radionica pomaže u vizualizaciji onoga što je potrebno za svjesno i aktivno življenje u datoj kulturi kako bismo lakše razumjeli drugu kulturu.

Studija slučaja 2 – Radionica “Vrijednosti u kulturi”

Uvod: Jedan od glavnih uzroka sukoba među kulturama su vrijednosti. One su temelj kulturnih obrazaca, ponašanja i svjetonazora. Vrijednosti su hijerarhijske, a njihova važnost može uvelike varirati. Stoga je korisno biti svjestan vlastitih vrijednosti kako biste mogli razmotriti koliko je moguće manipulirati njihovom važnošću u slučaju sukoba vrijednosti.

Pozadina: Obitelj je osnovna društvena sfera u kojoj se odvija proces akulturacije. Obitelj je prijenosnik vrijednosti. Procesom odgoja u obitelji ne prenose nam se samo vrijednosti, već i njihova hijerarhija. Međutim, budući da se taj proces odvija od najranijih godina života osobe, često se određene vrijednosti uzimaju kao prirodne, bez obzira na njih i bez opravdanja njihove važnosti u hijerarhiji vrijednosti. Međutim, vrijednosti određuju funkcioniranje čovjeka u kulturi, a s druge strane, kultura je ipak oruđe prilagodbe i prirodnoj i društvenoj stvarnosti. Stoga je i hijerarhija vrijednosti promjenjiva. Važno je da promjena vrijednosti može biti funkcionalna i svjesna.

Radionica: Radionica je namijenjena manjoj grupi od 10-12 osoba. Treba ih podijeliti u timove od 2-3 osobe. Bilo bi dobro da su timovi homogeni u pogledu svog podrijetla. Radionica počinje činjenicom da svaki sudionik samostalno priprema skup od 3-4 vrijednosti koje je naučio iz vlastitog obiteljskog doma. Zatim ih dijeli s timom koji pokušava odabrati zajedničke vrijednosti. Sljedeći korak je pokušati ih hijerarhizirati - od najvažnijeg do najmanje važnog. Nakon toga svaki tim predstavlja svoju hijerarhiju. Sudionici zajedno razmišljaju o prezentiranim

vrijednostima. Ima li uobičajenih? Skupina bi trebala odlučiti mogu li se pomiriti razlike između različitih vrijednosti. Što je najveći problem? Što određuje sposobnost usklađivanja vrijednosti?

Zaključak: U ljudskom životu, a posebno u društvenom životu, vrijednosti igraju vrlo važnu ulogu. Međutim, često se nasljeđuju, uglavnom iz obiteljskog porijekla. Pa ipak se mijenjaju tijekom života kao rezultat naših životnih iskustava. Stoga ih je vrijedno razmotriti kako bismo mogli svjesno izvršiti takve promjene, posebno u svjetlu sukoba vrijednosti koji se javljaju na mjestu susreta različitih kultura. Mnogi sukobi proizlaze iz neopravdanog stavljanja vlastitih vrijednosti iznad drugih koje ne poznajemo, dok bi se mogla pronaći rješenja koja bi osigurala ne samo prihvaćanje, već i skladno funkcioniranje u multikulturalnom okruženju. Međutim, moramo u potpunosti shvatiti ulogu vrijednosti u našim životima, odakle dolaze i o čemu ovise, te mogućnost njihova vrednovanja.

Studija slučaja 3 – Kultura za studente

Uvod: Vrijeme je postalo jedna od najrjeđih vrijednosti u našim životima. To se posebno odnosi na mlade ljude, poput studenata, koji ga moraju podijeliti između studija, započinjanja profesionalne karijere i često zasnivanja vlastite obitelji. Stoga je sudjelovanje u kulturi jedno od prvih područja koje učenici ostavljaju po strani. To pak rezultira nedostatkom znanja o vlastitoj kulturi i njezinom razvoju, što utječe na društvenu identifikaciju.

Pozadina: Varšavska ekonomska škola pripremila je projekt „Kultura za učenika“, čiji je cilj bio aktivirati učenike da često sudjeluju u kulturi stvorenoj u Varšavi - posebno kulturi shvaćenoj kao visokoj. Prosječan student nedostatak zanimanja za umjetnost, kazalište, dobru glazbu ili kino objašnjava nedostatkom znanja ili nedostatkom novca. Sudjelovanje u kulturi važan je čimbenik kulturne svijesti. Omogućuje vam identificiranje vlastite osobnosti u kulturno uvjetovanoj zajednici.

Rezultati: Širenjem kulturnih događanja, popustima za studente i održavanjem natjecanja na kojima su nagrade ulaznice, značajno je povećano sudjelovanje studenata u kulturi. Pokazalo se da je projekt bio uspješan ne samo zbog velikog interesa studenata za ono što se događa u varšavskoj kulturi, već i zbog odaziva kulturnih institucija koje su se voljno pridružile kampanji

širenja vlastitih događaja.

Zaključak: Kulturna svijest temelj je za kontrolu života u njoj. Jedan od temeljnih čimbenika kulturne svijesti je kontinuirano sudjelovanje u njoj. Zaokupljeni vlastitim poslovima, često ostavljamo kulturno sudjelovanje po strani, imajući mnogo izlika. Projekt je studentima omogućio potpunije sudjelovanje u kulturnom životu svog grada, čime je povećana njihova kulturna svijest. To je polazište za kontrolu kulturnog života, osobito u uvjetima globalizacije gdje životno okruženje postaje sve više multikulturalno.

Provjera znanja

1. Kultura je (više od jednoga odgovora su točni):
  - a. Urođena
  - b. Naučena
  - c. Naslijeđena
  - d. Prirodna
2. Izaberi jedan egzogeni faktor kulture:
  - a. Klima
  - b. Povijest
  - c. Društvena struktura
  - d. Veličina zajednice
3. Jezik određuje (jedan odgovor je):
  - a. Način na koji mislimo
  - b. Hijerarhiju vrijednosti
  - c. Društvenu strukturu
  - d. Tip kulture u kojoj živimo
4. Izaberi jednu rečenicu koja je točna:
  - a. Kada određuje norme zajednica je vođena vrijednostima.
  - b. Vrijednosti su određene normama.
  - c. Vrijednosti su derivati pravnoga sustava.
5. Prva i najbliža društvena skupina je (jedan odgovor je točan):
  - a. Lokalna zajednica

- b.** Škola
  - c.** Obitelj
  - d.** Braća i sestre
- 6.** Izaberi jedan set od dva najvažnija faktora koji tvore naciju:
  - a.** Društvo i kultura
  - b.** Jezik i zajednička povijest
  - c.** Jezik i društveni status
  - d.** Zajednička povijest i religija

1.3. Društvene i kulturne kompetencije

Priredila FRAME zaklada, Poljska

Sadržaj teorijskog okvira: Ovo poglavlje skreće pozornost na poteškoće u definiranju pojma kompetencija, posebno u pogledu mekih kompetencija, uključujući i one socijalne. Prikazane su karakteristike ključnih kompetencija koje je definirala Europska komisija. U tom kontekstu ističu se karakteristike društvenih kompetencija, s posebnim naglaskom na kulturne kompetencije. Na granici kultura postoje kognitivni problemi koji se mogu riješiti usvajanjem modela sa šest stupnjeva navikavanja na drugu kulturnu stvarnost. Poglavlje završava otvorenim pitanjima i razmišljanjima o izazovima s kojima se susrećemo u slučaju multikulturalne komunikacije.

Studija slučaja 1 – Najbolje prakse na MUW

Uvod: Mobilnost studenata povezana je s potrebom da se nađu u novom kulturnom okruženju. To je vrlo težak proces za studente iz drugih zemalja, koji zahtijeva, prije svega, podršku tijekom prilagodbe. Zato sveučilišta nastoje podržati studente u tom pogledu. Jedan od primjera aktivnosti koje donose opipljive koristi je projekt SUPP koji se provodi na Medicinskom sveučilištu u Varšavi.

Pozadina: Medicinsko sveučilište u Varšavi (MUW) najveće je i jedno od vodećih medicinskih sveučilišta u Poljskoj, s više od 9.000 studenata, uključujući cca. 600 stranih studenata. Projekt pod nazivom "SUPP - Kulturna prilagodba, integracija i psihosocijalna podrška stranim studentima", čiji je glavni cilj stvaranje sveobuhvatnog programa koji olakšava ranu integraciju s lokalnom i akademskom zajednicom te potporu studentima u suočavanju sa izazovima studiranja u stranoj zemlji, provedeno je u sklopu bespovratnih sredstava dobivenih na natječaju "Razvoj poljskih sveučilišta".

Nalazi: U sklopu projekta SUPP provedeno je niz studija i analiza te je predloženo niz opsežnih rješenja: od opsežnih informacija za strane studente do specijaliziranih tečajeva jezika. Projekt je uključivao i podršku zaposlenicima. Jedan od njegovih elemenata, međutim, bilo je uvođenje takozvanog tjedna prilagodbe. Tjedan adaptacije sastoji se od niza događaja za novopridošle strane studente: upoznaju se s osobljem, sveučilišnim običajima, a dočekuju ih stariji studenti,

također iz inozemstva. Ovaj oblik podrške vrlo je dobar jer omogućuje studentima da minimiziraju kulturološki šok koji prethodi fazi integracije.

Zaključak: Problem stranih studenata nalazi se u novom okruženju. To se ne odnosi samo na institucionalno okruženje sveučilišta, već prije svega na kulturno okruženje. Konkretno, početak je najteži, jer studentu nije potrebno samo mnogo informacija, već i emocionalna podrška. U novim uvjetima, lakše je ako ste dobro i srdačno primljeni. Zato je vrijedno usvojiti rješenja koja, osim što su sveobuhvatna, na određeni način pomažu da se nađete u novoj stvarnosti. Tjedan adaptacije, proveden u sklopu projekta APP na Medicinskom sveučilištu u Varšavi, omogućuje studentima da se osjećaju zbrinuti i podržava njihove emocionalne potrebe, koje su vrlo specifične u slučaju kulturnog šoka.

Studija slučaja 2 - Izgradnja

Uvod: Važni element integracije stranih studenata je podrška akademskom osoblju u izgradnji međukulturnih kompetencija. U aktivnostima ove vrste važno je da potpora bude prilagođena relevantnim potrebama; ne toliko izražene od samih zainteresiranih strana, već također proizlaze iz najnovijih istraživanja i iskustava u toj temi. Često se događa da stručnjaci ne vide rješenja koja bi im značajno olakšala obavljanje zadataka koje im postavlja promjenjiva profesionalna stvarnost.

Pozadina: U sklopu internacionalizacije, Sveučilište u Lodzu provelo je projekt pod nazivom „Izgradnja kompetencija akademskog i administrativnog osoblja i povećanje institucionalnih kapaciteta u području internacionalizacije Sveučilišta u Lodzu“ (BUILD UP). Tijekom dvogodišnje provedbe, projekt je obuhvatio različite aktivnosti za veliki dio akademskog i administrativnog osoblja Sveučilišta u Lodzu, kao i za studente. Zahvaljujući obukama i tečajevima zaposlenici su poboljšali svoje profesionalne kompetencije, stekli nova znanja i vještine. Strani studenti stekli su dodatnu podršku u procesu integracije s multikulturalnom i raznolikom akademskom zajednicom Lodza. Projektni zadaci podijeljeni su u tri modula koji se usredotočuju na potrebe definirane za svaku od ciljnih skupina: akademsko osoblje, administraciju i studente. Prvi modul uključuje obuku predavača koji izvode nastavu sa stranim studentima.

Rezultati: Jedno od vježbanja provedenih u okviru projekta BUILD UP odnosilo se na suvremene nastavne metode i značajno je premašio tradicionalno priznati model međukulturnih kompetencija. Obuka se sastojala od četiri radionice o četiri važna didaktička područja: aktiviranja metoda, uporaba tehnologije, izvođenja predavanja i odgovarajućih prezentacija materijala za edukaciju. Zanimljivo je da je svaka od gore navedenih radionica optimizirana za međunarodnu publiku. Stoga je edukacija, osim međukulturnih kompetencija, omogućila razvoj nastavnih i društvenih kompetencija te komunikacije. To je također primjer pristupa koji naglašava koherentnost društvenih i kulturnih kompetencija. Vježbe su bile toliko uspješne da su prijave trajale vrlo kratko. Sva su mjesta brzo zauzeta. Navedeno potvrđuje veliku potražnju akademskog osoblja za znanjem iz područja nastave i mekih vještina, poput društvenih, didaktičkih i kulturnih vještina.

Zaključak: Posjedovanje međukulturne kompetencije jednako se odnosi na cijelu akademsku zajednicu, uključujući nastavnike. Važno je, međutim, kombinirati te kompetencije s vještinama vezanim i za didaktiku i društvenu komunikaciju, kao i za suvremene nastavne metode. Ogromna potražnja osoblja za ovom vrstom usavršavanja dobar je pokazatelj i akademskog realiteta, ali predstavlja i dobar primjera načina na koje se predmet didaktike može kombinirati s multikulturalizmom.

Studija slučaja 3 – Samopredstavljanje snage

Uvod: Izvođenje nastave u multikulturalnim skupinama zahtijeva cjelovitu pripremu, kako u pogledu sadržaja, tako i međukulturnog znanja i vještina. Ponekad su, međutim, dovoljne male, ali inovativne aktivnosti, s obzirom na to da značajno olakšavaju rad s takvom skupinom i povećavaju učinkovitost obrazovanja.

Pozadina: Izabela Bogdanowicz, predavačica na Sveučilištu u Varšavi, u svom članku "Različiti aspekti multikulturalizma iz perspektive akademskog nastavnika. Dobre prakse", predstavlja deset odabranih praksi, koje daju dobre nastavne rezultate u studentskim skupinama koje uključuju strance. Među dobrim praksama su vlasnička rješenja, kao što su posebno izrađene kartice za timski rad (alat), organizacija moderiranih rasprava i organizacija rada u timovima (tehnik).

Rezultati: Jedna od aktivnosti vrijednih posebne pažnje, jer može biti i lokalna - u jednom razredu, i globalna - na razini cijelog sveučilišta, tehnika je koja se naziva „Samoprezentacija snaga“. Na primjeru grupe studenata iz Ukrajine autor je promatrao različite grupne mehanizme koji se javljaju u studentskim grupama. Ispostavilo se da čak i u kulturno homogenim skupinama postoji otpor integraciji, jer je, primjerice, ukrajinskim studentima nedostajala suradnja među onima koji su došli iz istočne i zapadne Ukrajine. S druge strane, u mješovitim skupinama postoji kronični nedostatak kontakta koji članovima grupe omogućuje učenje o vještinama drugih sudionika. To je posebno prepreka u bilo kojoj aktivnosti u kojoj se mogu koristiti grupne uloge. Otuda i ideja o samoprezentiranju svojih snaga. Autor koji je prakticirao metodu ističe kako su se učenici zahvaljujući njezinoj uporabi počeli zanimati za vještine ili hobije svojih kolega, uzimajući u obzir njihove vještine u raznim aktivnostima. Istodobno, takva prezentacija koja se održava na forumu cijele grupe ili čak cijelog fakulteta omogućuje vam da upoznate svakog člana akademske zajednice.

Zaključak: Kulturne i društvene kompetencije uvelike se razlikuju. Njihovo pojedinačno posjedovanje, čak i od velikog broja ljudi u određenoj skupini, ne jamči suradnju. Stoga je vrijedno poduzeti sve radnje za jačanje ovih kompetencija. Istodobno, to mogu biti male, ali važne stvari, poput prezentacije svojih snaga od strane svakog učenika iz multikulturalne skupine. To će omogućiti ostatku grupe da nauči o snagama svakog učenika, bez obzira na njihovu zemlju porijekla. Istodobno, to prebacuje teret s percepcije kulturnih razlika na percepciju vrijednosti koje mogu donijeti koristi u slučaju moguće suradnje. Ova se tehnika može koristiti u malim grupama, kao i na većem forumu. Važno je primijeniti ga na sve, a prije svega na primatelje kako bi svi postali članovi grupe, bez obzira na njihovo podrijetlo. Ljudi u multikulturalnom okruženju nastoje se koncentrirati u kulturno homogene skupine, a učenje o prednostima omogućuje im da se zainteresiraju za tuđe vrijednosti.

Provjera znanja

1. “Cijenjenje kulturne raznolikosti” jedan je od opisa stava uključenih u ključnu kompetenciju (jedan je odgovor točan):
  - a. Društvena
  - b. Višejezična
  - c. Personalna
  - d. Kulturna osviještenost
2. Sociolozi društvene kompetencije doživljavaju kao (jedan odgovor je točan):
  - a. Pojedinačne
  - b. Tehnološke
  - c. Okolišne
  - d. Relativne
3. Jezgra intrapersonalnih kompetencija je (jedan je odgovor točan):
  - a. Pozitivan identitet sebe
  - b. Zatvaranje u sebe
  - c. Otvorenost prema društvenim odnosima
  - d. Identificiranje sebe s vrijednostima
4. Prva formalna institucija u kojoj postoji proces akulturacije je (jedan je odgovor točan):
  - a. Obitelj
  - b. Škola
  - c. Vlada
  - d. Socijalne službe
5. Self – awareness, which is first step in Gruczkun’s model of social competences, is mainly about (one answer is correct):
  - a. being able to describe oneself
  - b. understanding that things are not as we perceive them
  - c. understanding that we live among other people
  - d. this is not the first step at all
6. Izazov odnosa u kontaktu među kulturama upozorava nas da (jedan je odgovor točan):
  - a. loši odnosi nisu uvijek rezultat kulturnih razlika
  - b. loši odnosi uvijek su rezultat kulturnih razlika

- c. loši odnosi neophodni su za razumijevanje kulturnih razlika
  - d. loši odnosi onemogućuju nam razumijevanje drugih kultura
7. Individualnost je neodvojiva od (jedan je odgovor točan):
- a. objektivnosti
  - b. subjektivnosti
  - c. svemoći
  - d. bliskosti

1.4. Multikulturalizam, interkulturalizam, transkulturalizam

FRAME fondacija, Poljska

Sadržaj teorijskog okvira: Pojmovi multikulturalizam, interkulturalizam i transkulturalizam vrlo su kompleksni. Međutim, zajedničko im je da su vezani uz činjenicu da se u globaliziranom svijetu kulture postupno miješaju. U suvremenosti postoje različite prakse. Multikulturalizam se može odnositi na sam fenomen prisutnosti i omogućavanje razvoja više kultura na jednom području, ali iz perspektive obrazovanja to je pristup koji se temelji na stvaranju zajedničkog kulturnog identiteta temeljenog na dominantnoj kulturi (primjer SAD-a). Drugi model temelji se na ideji interkulturalizma. Temelji se na suživotu više kultura na jednom području (autohtonih i imigrantskih), bez naznačavanja bilo koje kao dominantne, ali oslonjene na međukulturni dijalog. Transkulturalizam se zalaže za pridržavanje zajedničkih vrijednosti unutar svakog kulturnog međuodnosa i ukazuje na transformaciju vlastitog identiteta usvajanjem razlika. Dakako, da pojedinac odabire one elemente koji su najatraktivniji i najzanimljiviji, stoga dolazi do uniformizacije, nestanka manje atraktivnih kultura čije vrijednosti postupno zamjenjuje konzumerizam.

Studija slučaja 1 – Kuhinja sukoba

Uvod: Do sukoba može doći iz brojnih razloga. Ali njihovo ekstremiziranje postaje političko pitanje. U slučaju sukoba važno je upoznati drugu stranu, ali i pronaći ono što nas povezuje sa sukobljenom stranom. S druge strane, važno je da smo toga svjesni, da izrazimo svoju spremnost da nas razumiju i da pokažemo da želimo razumjeti drugu stranu. Takva inicijativa je projekt "Kuhinja sukoba", započeo u Varšavi, u Poljskoj 2016.

Polazište: Neki elementi kulture dovode do sukoba kada se susretnu s različitim pandanima u drugim kulturama. No, postoje i elementi koji se, unatoč očitim razlikama, mogu kombinirati zato što ne izazivaju strah, agresiju, niti želju da se zatvore u sebe iz navike, ali i znatiželje. Kuhinja je nesumnjivo takav element. Dakle, može omogućiti upoznavanje drugih kultura i spriječiti sukobe.

Nalazi: *Kuchnia Konflikta* (Kuhinja sukoba) mjesto je susreta kultura i dijaloga različitih zajednica, a također i mobilni restoran koji poslužuje jela iz svjetskih regija zahvaćenih sukobima. Jela koja se poslužuju pripremaju useljenici (i izbjeglice) iz regija pogođenih ratnim sukobima pa je Kuhinja platforma za integraciju doseljenika u Varšavu, kao i šire, jer se ideja proširila i na druge gradove Poljske. Svaka odrađena narudžba popraćena je osobnom poviješću osobe s migracijskim iskustvom, informacijom o političkoj situaciji određene regije ili kulturom, umjetnosti i društvenim životom. Ove različite perspektive odražavaju raznolikost svake zemlje i interakciju/razgovor s gostima. Konfliktna kuhinja primjer je aktivnog napora za smanjenje ksenofobije i stereotipa.

Zaključak: Kao što Poljaci kažu: "Kroz želudac do srca", ova poslovice skriva mudrost korištenja nacionalnih kuhinja za povezivanje ljudi i promicanje kulturnog pluralizma. U isto vrijeme, za druge ljude širi znanje ne samo o kuhanju u različitim kulturama, već i o situaciji u zemljama pogođenim ratnim sukobima. Konfliktna kuhinja doprinosi poboljšanju položaja useljenika ne samo davanjem radnih mjesta, već i omogućavanjem izravnog kontakta s Poljacima, pristup stručnom obrazovanju i podršku u stjecanju stručne pomoći institucija ili organizacija koje rade za useljenike.

Studija slučaja 2 – S kruhom i soli

Uvod: Postoje mnogi stavovi prema ljudima iz različitih kultura. Ti su stavovi individualni, ali se pretvaraju u kolektivne (društvene) odnose prema stranim kulturama. Ove odnose potiču mediji i političari ne odražavajući uvijek stvarni stav domicilnog stanovništva prema strancima. Budući da stereotipe potiču pojedinačne priče, ponekad je dovoljno prikupiti ih i pokazati promijenu društvenog stava.

Polazište: Pozdravljanje s kruhom i solju tradicionalni je poljski običaj pozdravljanja gostiju. Godine 2012. pokrenuta je lokalna inicijativa grupa ljudi koja se upoznavši pojedinačne priče o izbjeglicama, odlučila boriti protiv stereotipa i natjerati Poljake da ih dočekaju prema tradiciji: ljubaznošću, kruhom i solju. Iz ovog razloga tako su nazvali svoj projekt.

Nalazi: Dva glavna cilja projekta bila su: povećanje svijesti Poljaka o položaju useljenika, posebice izbjeglica te utjecaj na migracijsku politiku zemlje i borbu protiv ksenofobije, stereotipa i neznanja. Projekt je s vremenom formaliziran, njegovi osnivači osnovali su zakladu "Polska Gościnność". U međuvremenu nastavlja se razvijati zbog velike potrebe. Aktivnosti se sastoje od širenja pojedinačnih priča o useljenicima posebice izbjeglicama. Podržavaju svaku inicijativu čiji je cilj širenje informacija i prihvaćanje ljudi iz različitih kultura. Zanimljive društvene kampanje organizirane su pomoću video spotova koji prikazuju dirljive priče/iskustva. Zahvaljujući korištenju društvenih medija projektom se promovira tolerancija, prihvaćaju druge kulture i bori protiv negativnih stereotipa.

Zaključak: Promicanje ideje multikulturalizma, kao i kulturne tolerancije i prihvaćanja ne mora biti povezano samo s državnim rješenjima. Očekivanja političkih rješenja mogu i trebala bi ići ruku pod ruku s lokalnim inicijativama, poput poljskog projekta „Kruh i sol“. Sami Poljaci kažu da kao nacija prema strancima nisu baš prijateljski otvoreni, a u isto vrijeme se ponose svojim gostoprimstvom. Projekt se na to poziva, pokušavajući promijeniti odnos Poljaka prema strancima, pokazujući individualnu povijest izbjeglica i općenito imigranata. Borba protiv stereotipa ima šanse za uspjeh kada naglašava da iza svake druge kulture, kao i vlastite, stoje ljudi sa svojim individualnim životnim pričama. Živimo u multikulturalnom društvu pa bismo trebali razumjeti da smo svi dio istog svijeta.

Studija slučaja 3 – Lemci

Uvod: Multikulturalizam nije povezan samo s migracijama ili sve većom globalizacijom. Povezan je s nacionalnim i etničkim manjinama koje žive u većim zajednicama, s narodima koji izražavaju svoj identitet kroz nacije države u kojima žive. Kako bi se očuvale manjinske zajednice i njihov kulturni identitet, važno ih je otkriti, ali i pružiti sustavno i utemeljeno znanje o njima drugim zajednicama i kulturama, kao i njima samima.

Polazište: Lemci su etnička manjina priznata u Poljskoj. Lemci su Rusini koji žive u Karpatima: Poljskoj, Ukrajini, Slovačkoj, Mađarskoj i Rumunjskoj. Kroz svoju prošlost bili su progonjeni od brojnih vlada. Primjer je akcija "Wisła" ("Visla"), koju je poduzela poljska komunistička vlada. Zbog toga su tisuće Lemaca prisilno raseljene po SSSR-u. Tek od kraja 20. stoljeća Lemci

su vratili zasluženno mjesto u poljskoj zajednici, a njihova se kultura sustavno obnavlja. Za samu zajednicu, važno je da znanstvena istraživanja pomažu da se revitalizira u svom izvornom obliku.

Nalazi: Prvi studiji filologije sa specijalizacijom na rusinskom i lemskom jeziku otvoreni su na pedagogiji na Sveučilištu u Krakovu 2016. Studiji su pokrenuti na temelju veće jezične skupine, naime uključeni su u ponudu ruske filologije. Namijenjeni su zainteresiranima za lemsku kulturu i samim Lemcima, koji žele pomoći oživljavati i njegovati svoju kulturu i tradiciju. Ovo je izvrstan primjer kako znanost može pomoći manjinskim zajednicama da prodube i osnaže znanje o svojim kulturama.

Zaključak: Jedan od uvjeta za suživot kultura je njihovo međusobno razumijevanje. Uglavnom se temelji na stereotipima, koji sami po sebi nisu loša pojava. Stereotipi postaju loši ako se ne temelje na znanju nego na uvjerenjima i ako predstavljaju kraj upoznavanja određene kulture. Međutim, da bismo dobro razumjeli drugu kulturu, potrebno je nadići stereotipe i osloniti se na provjereno, istinito i sistematizirano znanje, što bi trebalo poticati svako sveučilište. Iz tog razloga studije o kulturama pojedinih nacionalnih manjina su vrlo važne i vrijedne praćenja, osobito u vremenima kada je akademsko poučavanje postalo u službi tržišta rada. Ono ne treba nuditi samo "moderne" smjerove koji vam omogućuju postizanje uspjeha u globaliziranim disciplinama, zanemarujući specifičnosti drevnih kultura, običaja ili jezika. Primjer rusinsko-lemske filozofije na pedagogiji Sveučilišta u Krakovu dobra je praksa koja omogućuje Lemcima da se nadaju oživljavanju svoje kulture i omogućuje Lemci da ih pravilno razumiju.

Provjera znanja

1. Multikulturalizam se može shvatiti kao (jedan odgovor je točan):
  - a. dio obrazovnog sustava
  - b. politički pristup
  - c. stanje suvremenog svijeta u kojem se ne može zatvoriti nijedna kultura
  - d. učinak procesa globalizacije ograničen na ekonomska pitanja.
2. Pristup temeljem kojeg se čuvaju sve kulture na određenom području bez razlika u tretmanu zove se (jedan je odgovor točan):
  - a. lonac za taljenje (*melting pot*)
  - b. zdjela za salatu

- c. posuda za taljenje
  - d. globalizirani svijet
3. Strategija lonaca za taljenje (*melting pot*) pretpostavlja (jedan je odgovor točan):
- a. zajedničko kulturno tlo za ljude s različitom etničkom i kulturnom pozadinom
  - b. jedinstveno tretiranje različitih kultura koje odlaze na određeno područje
  - c. ujedinjenje svih kultura u procesu globalizacije
  - d. ograničavanje društva na jednu etničku skupinu
4. Multikulturalno obrazovanje odnosi se na strategiju (jedan je odgovor točan):
- a. zdjele za salatu
  - b. lonca za topljenje
  - c. jedan narod jedna kultura
  - d. pankulturalizam
5. Za pravilnu provedbu interkulturalnog obrazovanja (jedan je odgovor točan):
- a. važno je poznavanje svih kultura
  - b. važno je poznavanje vlastite kulture
  - c. poznavanje vlastite kulture nije važno
  - d. važno je samo poznavanje kultura susjeda
6. Unutar interkulturalnog obrazovanja trebali bismo se pobrinuti za (više je točnih odgovora):
- a. našu vlastitu kulturu
  - b. manjinske kulture
  - c. kulture migranata
  - d. kulture izbjeglica
7. Transkulturalizam je neizravno povezan s pojmom (jedan je odgovor točan):
- a. kulturna separacija
  - b. kulturna diferencijacija
  - c. mcdonaldizacija
  - d. interkulturalizam
8. Transkulturalizam kao proces je (jedan je odgovor točan):
- a. prirodni
  - b. politički
  - c. ekonomski

1.5. Društveni i individualni identitet

PAX Rhodopica, Bugarska

Sadržaj teorijskog okvira: Društveni/socijalni identitet je osjećaj osoba o tome tko su, temelji se na njihovom članstvu u skupini i grupama kojima pripadaju. Temeljna razlika između osobnog i društvenog identiteta odnosi se na različitu razinu uključenosti u samokategorizaciju. Poglavlje razrađuje političke, teritorijalne, kulturne i baštinske koncepte poput „nacionalne države“ i „države-nacije“. Revidirani su "zapadni" i "istočni" model formiranja europskih nacija. Nadalje, postavljaju se temeljna pitanja poput: kako objektivni uvjeti utječu na nas na individualnoj razini prilikom formiranja nacionalne svijesti?; pod kojim se uvjetima odvija prijelaz na aktivnu nacionalnu svijest? Kako nacionalna svijest širi svoj doseg ne samo među većinskim stanovništvom, već i među etničkim manjinama. Za te potrebe su dani pregledi pojmova i koncepata: elita/masa, predmodernisti i modernisti; konstruktivisti ili objektivisti.

Studija slučaja 1 – Praktična vježba “Vi” jezik vs. “ja” jezik

Uvod: Sposobnost komuniciranja s drugima o temama koje se tiču nečijeg identiteta važna je – bez obzira radi li se o osobnim ili poslovnim pitanjima. Sposobnost postavljanja pravih pitanja publici, posebno na sveučilištu, ključna je – ona određuje kako će studenti percipirati svog profesora i kako će se odnositi prema temi koja se predaje. Profesora ili asistenta koji mogu postaviti prava pitanja u međukulturnom i interkulturnom okruženju studenti će puno više cijeniti te će biti mnogo angažiraniji i spremniji sudjelovati u nastavi. Stoga treba vrlo pažljivo razmotriti uporabu jezika te informacije i koncepte koje želimo prenijeti pitanjima - osobito u sveučilišnom međukulturnom i interkulturnom okruženju.

Polazište: Zamislite da vaš kolega, gospodin Milev, koji predaje određeni predmet na vašem odjelu, ne poštuje obrazovne standarde postavljene za obrazovanje u međukulturnom i interkulturnom okruženju. Pokazuje stereotipe i predrasude prema etničkim manjinama. Dok (nakratko) ne postignete promjene sa studentima prema ovom standardu, odlučujete o tom pitanju razgovarati sa svojim kolegom.

Jezik "vi": Kada komunicirate sa studentima, ne pokazujte svoje predrasude prema različitim kulturama. Zašto ne pokušate promijeniti svoje metode rada?

Jezik "ti" omalovažava drugu osobu (i zagrijava sukob).

"Ja" jezik.

1. Situacija (precizan, ne omalovažavajući opis ponašanja ili problema drugog): „Kada predajete svoj predmet ne poštujete standarde za obrazovanje u međukulturnom i interkulturnom okruženju, a ja imam problema sa studentima u svom predmetu.“

2. Posljedice (nije pogrdan opis posljedica). “Zbog toga nastojim ne dotaknuti temu diskriminacije pred studentima, ali na ovaj način ne formiram stav prema društveno-kulturnoj raznolikosti. Tako se miješate u moj posao.”

3. Osjećaji (nije pogrdan opis naših osjećaja)

"Tus (ime), osjećam se nesigurno i razočarano."

Jezik "ja" ocjenjuje drugu osobu (i dopušta zajedničko rješavanje sukoba).

Nalazi: Vještine propitivanja - postavljanjem pitanja dobivamo važne informacije o našim studentima. To nam omogućuje da svoje misli i radnje usmjerimo na njih. U tu je svrhu važno postaviti dobro osmišljena pitanja. Oni mogu pomoći u analiziranju potreba ili želja studenata, a ujedno dati razgovoru orijentaciju prema cilju ili rješenju. Stoga pitanja moraju biti dobro odabrana i postavljena u pravo vrijeme.

Pravila postavljanja pitanja:

- postavljati samo jedno pitanje;
- prije nego postavite pitanje, morate točno znati koji vam je cilj. U protivnom će studenti imati poteškoće s odgovaranjem.
- postavljati kratka i jasna pitanja sa određenom svrhom kako bi slušatelj mogao lako odgovoriti;
- dati dovoljno vremena za odgovor.

Mogućnosti postavljanja pitanja:

1. Otvorena pitanja (počevši od upitnih riječi: kako, što, zašto, kada, gdje) poput: "Kako vam mogu pomoći?" / "Što vam točno treba?" / "Zašto misliš". Otvorena pitanja sugeriraju detaljne odgovore koji nam daju više informacija. Na taj način možete započeti ili nastaviti razgovor.

2. Zatvorena pitanja (pritisnite odgovor "da" ili "ne") poput: "Mogu li vam pomoći?" / "Trebate li modernu verziju?" / "Mislite li da bismo trebali nastaviti raspravu?" Kako zatvorena pitanja ne dopuštaju više od dva moguća odgovora, ne smiju se koristiti za „pridobivanje“ studenata, već za „pridobivanje pažnje“ za problem (analizu problema).
3. Usmjeravanje pitanja: Budite oprezni kada postavljate ova pitanja studentima. Korištenje usmjeravajućih pitanja znači da doista ne želite dobiti otvoren odgovor, već predložiti svoje mišljenje. Očito je da ovakvo pitanje pojačava protivljenje studenata. Ovo pitanje, međutim, može biti vrlo korisno ako želimo naglasiti zajedničke interese: "Siguran sam da ste i vi zainteresirani za naš dobar zajednički rad."
4. Alternativna pitanja: točnije rečeno, ova se pitanja također mogu kvalificirati kao pitanja za usmjeravanje. Na ova pitanja daje se samo dva alternativna odgovora. Alternativna pitanja mogu se koristiti s učenicima kada je odluka donesena i trebaju razgovarati o njezinim detaljima poput: "Vidimo se u srijedu ili četvrtak?"

Zaključak: Sposobnost ispravnog korištenja jezika “Vi” i “ja” vrlo je važna sposobnost tijekom izvođenja predavanja/sata u međukulturnom i interkulturnom okruženju. Postavljanje pravih pitanja moglo bi pokrenuti raspravu u kojoj mogu sudjelovati svi studenti i na taj način im pomoći da ostanu usredotočeni i uključeni u obuku. Skriveno, a ponekad i "nesvjesno" značenje u pitanju moglo bi stvoriti neprijateljsku ili neugodnu atmosferu u učionici. Stoga bi profesor/asistent trebao biti vrlo svjestan načina na koji vodi raspravu.

Studija slučaja 2 – Nacionalni i EU identitet

Uvod: Proširenje Europske unije (EU) krajem prošlog stoljeća, uključivanjem zemalja poput Španjolske, Portugala, Grčke, Engleske, Švedske, Finske i Irske, počelo je mijenjati temelje ove unije, okomito i vodoravno. Taj se trend nastavio u prvom desetljeću 21. stoljeća, povezan s raspadom komunističkog totalitarnog sustava (1990-ih) i pristupanjem zemalja središnje i jugoistočne Europe EU, uključujući Cipar i Maltu. Ideju očuvanja i toleriranja etno-kulturne raznolikosti u EU dodatno komplicira prisutnost manjinskih zajednica u pojedinim državama članicama, koje također moraju biti zastupljene u raznolikoj paleti nacija, etničkih grupa i kultura EU-a. Međutim, manjinske zajednice nemaju vlastitu političku zastupljenost i ta činjenica uvelike otežava segmente politike očuvanja kulturne raznolikosti. U nekim državama članicama

problemi se pojavljuju na lokalnoj razini, a to se fokusira na paneuropsku razinu. Dakle, pitanje očuvanja etno-kulturne raznolikosti u EU-u, a u tom kontekstu i integriteta same Unije, vrlo je složen i težak zadatak za budućnost.

- **Polazište:** Raspravljajte u grupama, u parovima ili pojedinačno razmislite o sljedećim pitanjima vezanim uz EU i nacionalni identitet:
  - Koliko daleko bi trebale ići optimalne granice Europske unije?
  - Koje su europske zemlje?
  - Koji su kriteriji za vaše mišljenje?
  - Kakvi su po vašem mišljenju stavovi prema Europskoj uniji?
  - Što mislite da stvara stavove o euroskepticizmu?
  - Kako vaša nacionalna kultura doprinosi paneuropskom kontekstu?
  - U koji se od predloženih teorijskih modela (u udžbeniku) uklapa postanak i razvoj naše nacije?
  - U kojoj mjeri, prema vašem mišljenju, naša nacija odgovara građanskom modelu?
  - Kako se vaš nacionalni identitet uklapa u koncept zajedničkog europskog identiteta?
  - Koja je uloga etničkih markera u našem društvu?
  - Koji su glavni problemi suživota većine i manjina u našoj zemlji s obzirom na nacionalni okvir?

Radionica / grupna diskusija: Sljedeća se radionica može primijeniti u vezi s temom o kojoj se raspravlja: radionica bikulturne komunikacije. Uključeni su / odabrani predstavnici dvije kulture (nacije) ili većinskog stanovništva i nacionalne manjine. Ova metoda uključuje širok raspon igranja uloga - pojedinačno ili u skupinama, poput „govorenja u ime drugoga“, igranja uloge drugoga itd. Radionicu vodi trener koji je u stanju voditi scenarij rasprave / igre uloga.

Rasprava bi se trebala temeljiti na obrazovnoj interakciji i uključivati pitanja etničke, vjerske, znanstvene, obrazovne, ekološke i didaktičke prirode. Također je potrebno odrediti likove o kojima će biti riječi. Skupina također mora uzeti u obzir dobne karakteristike sudionika, njihovo obrazovanje i profesionalnu orijentaciju.

Radionica pomaže sudionicima da bolje razumiju kulture i budu sposobni učinkovito komunicirati sa studentima iz različitih kulturnih sredina.

Zaključak: Rasprava u okviru ove vježbe trebala bi se usredotočiti na sljedeće teme: kako prevladati odnos segregacije prema studentima iz različitih sredina (etnička pripadnost, kultura, religija itd.); postoji li sklad između normativne osnove obrazovanja i etnokulturnih (i vjerskih) stereotipa pojedinih zajednica u zemlji; uvođenje predmeta o kulturi i povijesti drugih (čiji materinji jezik nije nacionalni) itd. Gore navedene teme same po sebi pružaju dovoljno materijala za raspravu putem koje će potaknuti studente na preispitivanje pristupa u nastavi i njihovu usklađenost sa suvremenim etničkim trendovima i potrebama obrazovanja.

Studija slučaja 3 – Socio-kulturne kompetencije profesora/asistenta

Uvod: Temeljne komunikacijske kompetencije profesora / asistenta koji rade u međukulturnom okruženju su:

- poznavanje službenog jezika zemlje;
- poticanje socijalne inteligencije radi lakše orijentacije u novim tehnologijama;
- kritičko mišljenje: sposobnost razmišljanja rješavajući probleme i pronalazeći izlaz iz različitih situacija; razlikovati činjenice i predrasude;
- učenje strategija i tehnika, osiguravanje ovladavanja novim vještinama i prilagodba novim situacijama;
- komunikacijske vještine, uključujući poznavanje drugih europskih jezika i kultura.

Glavne potrebne socijalne vještine uključuju:

- vještine grupne interakcije;
- osjećaj odgovornosti i samodiscipline te procjena vlastitih sposobnosti;
- vještine donošenja odluka, osjećaj pripadnosti, procjene i vještine upravljanja rizicima;
- inicijativa, znatiželja, kreativnost;
- osjećaj profesionalnosti i motivacija za postignuće.

Polazište: Prođite kroz navedene probleme. Pretpostavimo da se temelje na analizi situacije školskog sustava u određenoj zemlji te problemima s manjinama i njihovom uključivanju u obrazovni proces.

- Djeca romskog i turskog porijekla ne mogu se upisati u školu. Postoji tzv. fenomen „funkcionalne pismenosti“.

- Neki roditelji romskog i turskog porijekla su nepismeni ili polupismeni i nemaju pedagoško znanje za socijalizaciju svog djeteta.
- Neki roditelji ne dopuštaju djeci da pohađaju školu zbog etničkih stereotipa kodiranih u njihovoj vrijednosti.
- Ne postoje udžbenici i priručnici za roditelje i različiti oblici obrazovanja u obiteljskim ili sezonskim uvjetima.
- Nisu svi učitelji upoznati s europskim i međunarodnim odredbama o pravima djeteta, Zakonom o dječjoj zaštiti, Zakonom o zaštiti od diskriminacije i drugim propisima i dokumentima EU.
- Roditelji nisu pripremljeni za integrirani sustav obrazovanja u međunacionalnom okruženju od strane tri etničke zajednice: dominantne većine, manjine 1 i manjine 2 (grupa može personalizirati tip tri grupe, tj. bugarske, turske i romske manjine).
- Među roditeljima i učiteljima postoji negativna percepcija o djetetovom pravu na rast i učenje u integriranom međukulturnom okruženju.

Nalazi: Zadaci za diskusijske grupe - grupu polaznika treba podijeliti u timove. Svaka skupina razmatra pitanja uzastopno. Svaka grupa bilježi svoje odluke na plakatu. Opće zaključke iz rasprave grupe iznosi jedan govornik. Na temelju gore navedenih problema, grupe raspravljaju o sljedećim temama:

- Koje biste interaktivne metode koristili u svojoj nastavnoj praksi za prevladavanje zadanih problema i situacijskih poteškoća? Kako biste organizirali nastavni proces u takvom okruženju?
- Odaberite tri najvažnija problema i predložite metode za njihovo rješavanje.
- Navedite uzorne pedagoške oblike pomoću kojih se ti problemi mogu riješiti u uvjetima uzornog tipa i tipa škole.
- Izvršite SWOT analizu situacije s naglaskom na poučavanje u međukulturnom i interkulturnom okruženju.

Zaključak: Profesori imaju ključnu ulogu ne samo u smislu osiguravanja kvalitete obrazovnog procesa, već i radi boljeg uključivanja studenata u sveučilišni proces učenja. Stoga se poseban fokus treba staviti na razvoj njihovih socio-kulturnih kompetencija. Najbolje ih je identificirati i razviti unutar grupe za raspravu s kolegama vršnjacima – diskusijske grupe omogućit će polaznicima da podijele svoje iskustvo i probleme u radu sa studentima u međukulturnom i interkulturnom okruženju.

Provjera znanja

1. Osobni identitet odnosi se na:

- a. samokategorije koje definiraju pojedinca kao jedinstvenu osobu u smislu njihovih individualnih razlika od drugih osoba (unutar grupe)
- b. društvene kategorizacije sebe i drugih, samokategorije koje definiraju pojedinca u smislu njegovih zajedničkih sličnosti s pripadnicima određenih društvenih kategorija za razliku od drugih
- c. važan izvori ponosa i samopoštovanja
- d. osjećaj osobe o tome tko je ona, na temelju članstva u grupi.

2. Postoje dva glavna teorijska pristupa u vezi s nacionalizmom:

- a. subjektivan i relativno objektivan
- b. klasični filozofski i sociološki pristup
- c. ideološki i politički koncept
- d. sve od navedenog

3. Etnički model nacije odnosi se na:

- a. politička, pravna i ekonomska zajednica na određenom, povijesno različitom području; ravnopravnost članova pred zakonom; zajednička građanska kultura i ideologija
- b. etnička zajednica s naglaskom na podrijetlu (etnogeneza), a ne nužno i teritorij (koji se može percipirati ne samo u administrativnom smislu, već i kao simbolički etnički prostor
- c. kulturni fenomen s ideološkim kompleksom
- d. kulturna, prije etnička & protonacionalna zajednica

4. Aktivni nacionalizam je:

- a. koji su elite obično zasadile u društvu radi postizanja svojih ciljeva
- b. učinjen pomoću nacionalističke propagande
- c. formulacija slike o drugome kao neprijatelju kroz propagandu, obrazovanje, književnost, povijest, državno-upravne mehanizme
- d. sve od navedenog

5. Pasivni nacionalizam je:

- a. povezan je s etničkim i nacionalnim osjećajem a očituje se u jeziku, životu, tradiciji itd.
  - b. razvija se u slučaju izravnog sukoba interesa
  - c. zasađuju elite u društvu radi postizanja svojih ciljeva
  - d. proizvod je određene povijesne epohe
6. Prema sociologu Anthonyju Giddensu
- a. državne granice definiraju naciju
  - b. kulturna baština i država nadopunjuju se pri izgradnji nacije
  - c. nacionalna svijest uključuje raniju etničku svijest, zajedno s mitovima, legendama i usmenim predajama koje su postale dio folklor
  - d. prirodni osjećaj identiteta očituje se kroz svjesne sličnosti, srodstvo, rasne, jezične, vjerske i regionalne zajedničke običaje i kulturu, postoji težnja za poboljšanjem društvenog statusa
7. U novim europskim nacijama glavni čimbenik u razvoju nacionalne svijesti je:
- a. jezik
  - b. osjećaj pripadnosti drevnim civilizacijama
  - c. kultura
  - d. religija
8. Modernisti:
- a. stavljaju naglasak na važnost odnosa temeljenih na prošlosti, kulturi (“duhovnost”, etos), rasi, jeziku, vjeri, teritoriju itd., koji karakteriziraju ljudsku zajednicu i razlikuju je od druge
  - b. je koncept koji se često izvodi iz biologiziranja i rasističkog pristupa
  - c. vjeruju da su nacije i nacionalizam proizvodi modernog doba koje u Europi počinje Francuskom revolucijom
  - d. vjeruju da su etnička pripadnost, nacija i nacionalizam biološki određeni i da predstavljaju grupni izraz solidarnosti u borbi za opstanak
9. Hobsbawm barata konceptima:
- a. domoljublje (prirodni osjećaj potaknut državnim institucijama i mobiliziran u ekstremnim situacijama)

- b. tate nacionalizam (sustav koji je izmislio nacionalne povijesne narative, nacionalni jezik i književnost, simboliku, ceremonije, kultove itd., koji personificiraju sliku domovine u kolektivnoj svijesti)
- c. protonacionalizam, temeljen na pohranjenoj memoriji (usmenoj i pisanoj)
- d. sve od navedenog

1.6. Simbolična komunikacija u multikulturalnim okruženjima

Sveučilište Transilvanija, Braşov, Rumunjska

Sadržaj teorijskog okvira: Komunikacija je simbolična, a simboli su višeglasni. Ove karakteristike izazivaju značajnu zabrinutost, osobito u kontekstu multikulturalne komunikacije. Imamo različita shvaćanja jedne te iste riječi i jedne te iste slike; verbalna i vizualna komunikacija ostavljaju prostor za različita, kulturološki promjenjiva tumačenja. Zbog višestrukih značenja koja nose, riječi korištene u dijalogu i slike korištene za učinkovitu komunikaciju, mogu uzrokovati poteškoće u razumijevanju i pogrešna tumačenja. Kako bi se suzbili problemi koje izaziva simbolička priroda komunikacije, bilo bi poželjno kombinirati dva načina komunikacije. Na primjer, mogli bismo povećati izražajnu moć nekih riječi pomoću slika ili pojasniti namjeravanu poruku nekih slika pomoću verbalnih objašnjenja.

Studija slučaja 1 – Imamo različita shvaćanja jedne te iste riječi i jedne te iste slike

Uvod: U Priručniku (*Handbook*) sam proširio ideju da jedno može nekome nešto značiti, a nekome drugo nešto, ideju da različito razumijemo jednu te istu riječ. Evo nekoliko takvih slučajeva: pretpostavimo da u prezentaciji želite upotrijebiti referencu na psa. Vi ili dio vaše publike psa možete promatrati kao bezopasnu životinju, dok ga drugi dio publike smatra opasnim. Možda je za vas pas Snoopy, vaš voljeni, razigrani, odani ljubimac. Za nekoga u publici to može biti borbeni, agresivni pas s kojim je doživio izuzetno neugodno iskustvo ili je možda netko nedavno na vijestima čuo da je pas ubio dijete. Na isti način, orhideja može izazvati vrlo ugodne uspomene na određenu ženu u publici, dok muškarac može biti ravnodušan prema istoj biljci ili je možda čak i ne prepoznati. Netko može smatrati da je crni kavijar delicija, nešto vrlo aromatično, dok ga netko drugi može kategorizirati kao odvratno.

Polazište: Različita shvaćanja još su češća u situacijama multikulturalne komunikacije, jer mnoge riječi imaju različite simbole u različitim kulturama. Boje su najprikladniji primjer. Bijela je boja smrti i žalosti na Istoku, boja čistoće na Zapadu i boja mladosti u Africi. Vježbu možemo ponoviti koristeći crnu, crvenu itd. Ili sa značenjem mjesec, krava, smrt, mačka, broj 13, cvjetovi

trešnje, zmaj itd. Slična pitanja razumijevanja javljaju se kod slike. To može imati različita značenja za različite gledatelje.

Mogu postojati značajne razlike između onoga što osoba koja stvara vizualnu komunikaciju želi prenijeti i onoga što javnost razumije iz tih slika. Da bi bilo jasnije, predložiti ću vježbu, sliku koja je već neko vrijeme kružila internetom (vidi sliku 1.). Što mislite da je zanimanje predloženo na donjem crtežu?

Fig. 1: *What is mommy's occupation?*

Sigurno ste pogriješili! Umjetnikova majka prodaje posljednju lopatu za snijeg tijekom mećave, u specijaliziranoj trgovini. Razlike između tumačenja koja različiti ljudi u publici pripisuju jednoj te istoj slici mogu biti velike. Kao što sam već pokazao, razlika je još značajnija u slučaju multikulturalne publike.

Predlažem novu sliku. Na slici 2. vidite li božićno drveće s darovima ispod ili "snagu, okomitost, energiju, fizičku i mentalnu robusnost" koje predstavlja, kao što je karikaturist namjeravao? Jeste li sigurni da je to božićno drveće?

Fig. 2: *Just a Christmas tree?*

Zaključak: Komunikacija je simbolična i komunikacija u multikulturalnom okruženju ne olakšava problem razumijevanja i tumačenja, već ga produbljuje.

Studija slučaja 2 – Razumijevanje ovisi o habitusu – primjer po analogiji

Uvod: Kako bih pojasnio ideju različitog razumijevanja nekih istih stvari, predlažem zanimljivu vježbu. Slučajno sam otkrio, kad sam isprobao analognu vježbu, koliko se značenja koja pripisujemo objektima, životinjama, situacijama mogu razlikovati. Pokušajte sami: napravite usporedbu između sebe, svoje budućnosti, svog zanimanja, posla itd. Sa životinjom, biljkom, automobilom, jelom, komadom namještaja, likom iz crtića itd. I što je najvažnije, objasnite svaku analogija koju ste napravili! Objašnjenja mogu biti sljedeća: „moj šef je poput orla jer ima odličnu viziju, vrlo je oprezan, ništa mu ne nedostaje, lebdi nad zaposlenicima i vreba u iščekivanju pogrešnog poteza; tada juriša na nesvjesnu životinju, kojoj zasigurno nema spasa”. Zatim zamolite druge da izvedu vježbu i usporede njihova objašnjenja, karakteristike koje pripisuju životinjama, biljkama itd. Upotrijebljene analogno s onim što znate i mislite o istim životinjama i biljkama. Vidjet ćete koliko ima razlika. Ako analogije prave ljudi iz različitih kultura, onda razlike mogu biti spektakularne.

Polazište: Primijenio sam ovu vježbu u nekoliko situacija na stotine sudionika i otkrio sam da postoje vrlo velike razlike između onoga što mislim o orlu, recimo, i onih karakteristika koje su mu pripisali oni koji su analizirali. Otkrio sam takve razlike u predstavljanju biljaka, životinja, posuđa, automobila i glazbenih instrumenata, ali sam uvjeren da bi se iste razlike pokazale i u slučaju drugih analogija. Valja napomenuti da sam otkrio važne razlike u percepciji čak i u slučaju ljudi s istim obrazovanjem, istim zanimanjem i istim kulturnim podrijetlom.

Problem je u tome što je više razlika među onima koji su uključeni u komunikaciju, to su vjerojatnije i dublje razlike između značenja koja pripisuju onome što se komunicira. To je zato što razumijevanje ovisi o habitusu.

To sam snažno osjetio kada sam predstavio rezultate analogne vježbe osobi s različitim kulturnim podrijetlom u odnosu na mene i ispitanike. Da bih analizirao 460 analogija, pokušao sam grupirati životinje koje su moji subjekti naveli u kategorije. Otkrio sam da navedene životinje imaju karakteristiku izazivanja neugodnih osjećaja: sup, šakal, krokodil, vrana, sova, sova, hobotnica. Druge životinje koje su naveli imaju tendenciju da potiču dobru volju, svojom nemoći - golub, zec, deva, žirafa - ili time što ih se ne shvaća ozbiljno: majmun, papiga, vjeverica, dupin.

Predstavio sam te nalaze kolegi koji nije Rumunj i on je doveo u pitanje koherentnost grupa koje sam stvorio. Pitao me je kako su nastale skupine analognih imenica i zašto je dupin u istoj skupini kao majmun, papiga i vjeverica. Pitao me zašto ove životinje karakteriziram kao "ne laskaju", "izazivaju neugodne osjećaje", kao "bespomoćne" i "ne shvaćaju se ozbiljno"; kako sam mogao dokazati da se dupin ne shvaća ozbiljno, da se deva smatra bespomoćnom, da se zmaj ne doživljava kao laskanje, da se bik i crna koza smatraju pametnima ili da sup izaziva neugodne osjećaje.

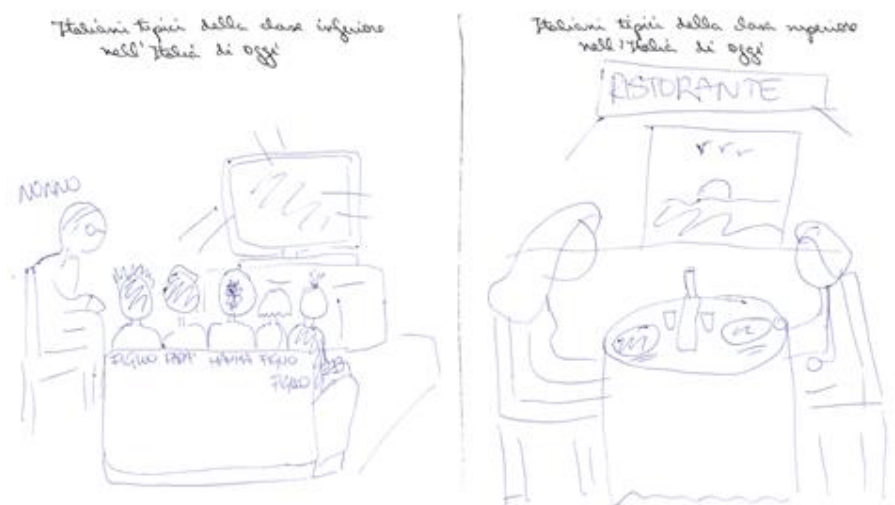
Zaključak: Mislim da takve znatiželje i proturječja nisu nimalo slučajne, da ljudi iz različitih kultura različito percipiraju stvari i pripisuju različita značenja čak i najjednostavnijim riječima. Mislim da bi se odgovor na pitanja mog mogao odnositi na habitus, na činjenicu da sam imenice klasificirao i označio na temelju osjećaja koje u meni izazivaju kao Rumunju, koji je rođen i živi u istoj kulturi kao i sudionici, gdje se dupini još uvijek koriste u dječjim emisijama i gdje je sup povezan sa smrću ili mrtvim tijelima. Stoga bismo trebali obratiti veliku pozornost na riječi koje koristimo i odjek koji proizvode u našoj publici.

Studija slučaja 3 – Prednosti vizualne komunikacije

Uvod: Jedna od velikih prednosti korištenja slika u komunikaciji je njihova sposobnost prevladavanja kulturnih i jezičnih prepreka.

Polazište: To sam otkrio tijekom istraživanja povezanog s društvenom stratifikacijom u kojem sam zamolio sudionike (dio Rumunja i dio Talijana) da nacrtaju društvene klase u svojim zemljama. Začudilo me, u slučaju Talijana, koliko mi je bilo lako zatražiti od njih da naprave crteže i da ih interpretiraju, a da ja ne govorim talijanski ili oni rumunjski (vidi sliku 3). Bez obzira iz koje kulture dolazite i jezik govorite, neće vam biti previše teško prepoznati aktivnosti zabilježene na crtežu, gdje se odvijaju, broj članova obitelji koji predstavljaju nižu i višu klasu u Italiji, itd.

Slika 3: Talijani koji predstavljaju višu i nižu klasu u današnjoj Italiji

Još jedna prednost slika je što pomažu onima u publici da razumiju, stave se na mjesto onih na slikama.

Kada želite natjerati ljude u publici da shvate stvari koje nisu doživjeli, slika može biti bolja komunikacijska opcija od riječi. Teško je, na primjer, staviti se na mjesto osobe koja sazna da boluje od neizlječive bolesti, ali možete bolje razumjeti kroz što je prošao ako vam pokaže utjecaj vijesti na fotografijama prije i poslije (vidi sliku 4). Publici će biti lakše razumjeti, na

primjer, kakvo je siromaštvo u Rumunjskoj ili Indiji, kakva je starost, kakvi su imigranti, ako ih vide.

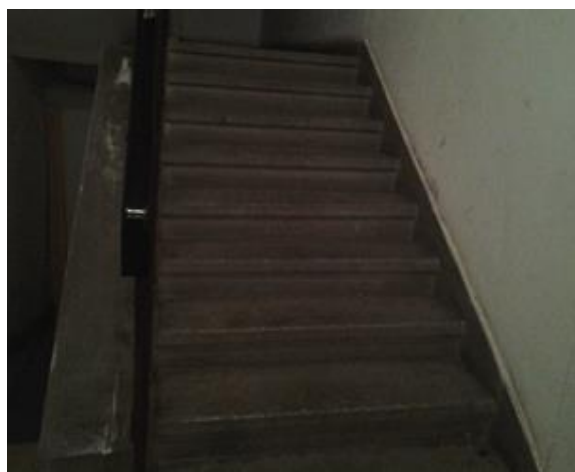

Slika 4: *Na vjenčanju, prije nego što sam saznala za svoj tumor / U hodniku, u bolnici. Znam za tumor!*

Dakle, možemo govoriti o poželjnosti vizualne komunikacije u mnogim situacijama. No kako bi poruka bila još jasnija i upečatljivija, ponekad je poželjno da predstavljenu sliku prati tekst. Objašnjavajući tekst može pojačati snagu vizualne poruke (vidi foto glas).

Gore sam pokazao velik komunikacijski potencijal pojedinačnih slika; ali izražajna snaga vizualne poruke raste kad predstavimo nekoliko takvih jedinstvenih vizualnih komada koji se spajaju u cjelinu. Tako vizualna komunikacija postaje još spektakularnija kada su slike (i popratni tekstovi) raspoređene u smislene sekvence. Oni grade priču, čine poruku eksplicitnom, obogaćuju je itd. U ovom slučaju govorimo o vizualnim esejima.

Na primjer, pokušavajući pokazati koliko je djeci u invalidskim kolicima teško voditi normalan život u zemlji kojoj nije stalo do njih, napravio sam vizualni esej stavljajući uzastopce slike i tekstove koji otkrivaju situacije svakodnevnog života koje predstavljaju poteškoće za tu djecu (vidi slike 5, 6, 7 i 8).

Slika 5: Kad je dizalo neispravno, teško je ići stepenicama na 3. kat.

Slika 6: Koje sjajne kolege imam, svakodnevno me nose uz stepenice u srednju školu...

Slika 7: Kad pada kiša, vrlo se teško popeti ... putem do moje kuće

Slika 8: *Kako se opušteno i dobro osjećam nakon kupanja, ali koliko je teško ući i izaći iz kade...*

Mislím da ste već osjetili, slike imaju veći utjecaj na publiku nego riječi. Slike su za pamćenje, a kad govorimo o predstavljanju osjetljivih, pokretnih stvari u slikama, tada slike mogu čak i progoniti one koji ih gledaju.

U studiji provedenoj prije nekoliko godina pokušao sam otkriti potrebe obitelji oboljelih od raka. Čuo sam šokantne priče koje su mi se dugo zadržale u mislima i duši, no ono što me proganjalo i još uvijek proganja su fotografije koje su sudionici snimili kako bi mi pokazali što znači živjeti s neizlječivom bolešću. Na slici 9. možete pronaći jednu od ovih fotografija i objašnjenje autora.

Slika 9: *Imam cijelu zbirku satova; ipak, sad ... oni mi broje samo sate ...*

Kad su roditelji govorili o neizlječivim bolestima svoje djece, priče su bile još impresivnije, a i slike koje su oni zabilježili. Slika 10 prikazuje poruku majke koja govori u ime svog sinčića s Down sindromom i teškim srčanim manama. Može se hraniti samo uz pomoć cijevi a i šprice.

Slika 10: *Želim jesti sa žlicom i vilicom, kao što to čini moja obitelj ...*

Stoga bih preporučio vizualnu komunikaciju kad god je to moguće.

Provjera znanja

1. Pitanje multivokalne prirode simbola postavlja se:
  - a. Samo u komunikacijskim situacijama unutar iste kulture
  - b. U komunikacijskim situacijama unutar iste kulture i u komunikacijskim situacijama u multikulturalnim okruženjima
  - c. Samo u komunikacijskim situacijama u multikulturalnim okruženjima
2. Razumijevanje onoga što se komunicira ovisi o:
  - a. Znanju
  - b. Iskustvu
  - c. Emocijama
3. Prilikom komunikacije:

- a. Jedna te ista stvar može različitim ljudima značiti nešto sasvim drugo
  - b. Jedna te ista stvar može značiti nešto u jednom kontekstu, a nešto drugo u drugom kontekstu za jednu te istu osobu
  - c. Jedna te ista stvar može značiti nešto povezano s nečim, a nešto drugo u vezi s nečim drugim
4. Simboli mogu biti:
- a. Univerzalni
  - b. Višedimenzionalni
  - c. Kontekstualni
  - d. Osobni
5. Općenito govoreći, slike mogu nositi:
- a. Jedno jedino značenje
  - b. Nekoliko različitih značenja
6. Vizualna komunikacija je:
- a. Manje pristupačna od verbalne komunikacije
  - b. Više se pamti od verbalne komunikacije
  - c. Manje je izražajna nego verbalna komunikacija
7. Komunikacija putem slike može biti problematična zbog:
- a. Činjenice da mogu prenijeti nešto drugo osim onoga što je bilo namijenjeno
  - b. Činjenice da se ne može kontrolirati ono što izazivaju kod gledatelja
  - c. Činjenice da elementi povezani s kontekstom u kojem se odvija vizualna komunikacija mogu iskriviti očekivanu poruku
8. Kad je moguće, preporučljivo je:
- a. komunicirati samo verbalno
  - b. komunicirati samo vizualno
  - c. komunicirati i verbalno i vizualno

MODUL II. Modeli obrazovanja

2.1. Obrazovanje u multikulturalnom okruženju

2.2. Dijalog i komunikacija u multikulturalnom i interkulturalnom okruženju

2.3. Inkluzivno obrazovanje iz multikulturalne i interkulturalne perspektive

2.4. Primjena obrazovnih modela u multikulturalnim i interkulturalnim okruženjima

2.5. Interkulturalni pristupi u razvoju europskog obrazovnog sustava

2.1. Obrazovanje u multikulturalnom okruženju

Priredili: Transilvanijsko sveučilište u Brašovu, Rumunjska

Sažetak teorijskog okvira: Ovom poglavlje predstavlja temeljne koncepte i pristupe obrazovanju u multikulturalnom okruženju. Započinje se ciljevima suvremenih politika obrazovanja u multikulturalnim okruženjima, a potom se nude definicije pojmova koji su potrebni za razumijevanje izazova i prilika određenih okruženja. Odlomci koji slijede nude pregled recentnih tema i pristupa u procesima obrazovanja u multikulturalnim okruženjima. Predstavljamo teorijske modele, ideološke smjernice i tipove, od kojih svi imaju isto usmjerenje: oblikovanje kulturno senzibilnog obrazovnog okruženja. Zaključno, donosimo četiri profesionalne uloge povezane s obrazovanjem u multikulturalnim okruženjima: edukatori kao kulturni djelatnici, treneri interkulturalne komunikacije, obrazovni medijatori i interkulturalni medijatori.

Studija slučaja 1 – Romska manjinska zajednica

Uvod: Mnoge zajednice Roma u Europi karakterizira nizak stupanj obrazovanja, nedostatak kvalifikacija i visoka stopa nezaposlenosti. U mnogim slučajevima, razina obrazovanosti romske djece je znatno niža od djece ne-romskih zajednica i nije u tolikoj visokoj mjeri okarakterizirana odustajanjem od školovanja, neopravdanim izostancima i niskim rezultatima na razrednim i nacionalnim ispitima. U istraživanju provedenom od listopada 2015. godine do ožujka 2016. godine u Rumunjskoj, upitali smo lokalne vlasti i roditelje Rome koja rješenja predlažu za poboljšanje obrazovanosti romske djece i njihovo uspješnije sudjelovanje u sustavu obrazovanja¹.

Pozadina: Proveli smo 20 polustrukturiranih intervjuja i fokus grupe u 10 lokalnih zajednica u kojima Romi čine značajan udio stanovnika. Intervjuirali smo ravnatelje škola, predstavnike javnih uprava i socijalnog rada, učitelje koji rade u razredima u kojima je značajan broj romske djece, romsku djecu i roditelje. Predstaviti ćemo neka rješenja koja su ponudili sudionici istraživanja, koja se temelje na promicanju koncepta *of multikulturalnog obrazovanja i interkulturalnog učenja* o kojima je bilo riječi u Udžbeniku.

¹ Detaljnije pogledati u: Csesznek, C., 2018. Identifying Solutions to Promote the Education of Children in Roma Communities. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov*, Series VII, Vol. 11 (60), 1, 85-96.

Rezultati:

- Organiziranje izvannastavnih aktivnosti uz uključivanje učenika i drugih članova obitelji potvrđeno je kao sredstvo poboljšanja komunikacije učitelj-učenik i motivacije djece da uživaju u dolasku u školu. U takvim aktivnostima mogle bi se istaknuti posebne sposobnosti učenika, poput pjevanja ili plesa, ili njihovi hobiji, koji nisu nužno vidljivi u konvencionalnom obrazovnom procesu.
- Prisutnost medijatora za olakšavanje komunikacije između škole i romskih obitelji smatrano je izvrsnim rješenjem za poboljšanje sudjelovanja romske djece u školi i za promjenu negativnih stavova prema formalnom obrazovanju. Ispitanici nisu smatrali potrebnim da školski medijatori budu Romi, no da bi medijatori morali izvrsno poznavati romsku zajednicu te posjedovati napredne komunikacijske vještine.
- Neki od ravnatelja škola istaknuli su da škola mora postati privlačnija za djecu, kroz više interaktivnih aktivnosti i metoda učenja usredotočenih na interkulturalnu komunikaciju i osobni razvoj.

Zaključak: Rješenja poput ovih koje ističemo u spomenutom istraživanju, osnažuju uključivanje Roma u život zajednice i škole, kao i bolju komunikaciju škola-obitelj-zajednica. Također su u skladu sa društvenim vrijednostima koje promiču interkulturalno obrazovanje: sudjelovanje Roma u društvenim projektima, osnaživanje romske zajednice i razvoj zajednice, smanjenje diskriminacije Roma itd.

Pokušajte razmisliti o drugim mogućim rješenjima koja bi trebala pridonijeti konsolidaciji obrazovanja u romskim zajednicama ili u drugim multikulturalnim sredinama.

Studija slučaja 2 – Školski medijator

Uvod: U rumunjskom obrazovnom sustavu, školski medijator je važna mjera kojom se pruža podrška studentima iz zajednica u nepovoljnom položaju, posebno iz romskih zajednica. Školski medijator dio je pomoćnog nastavnog osoblja, plaćen je prema Zakonu o nacionalnom obrazovanju iz 2011. godine i ima glavnu ulogu „u podupiranju i sudjelovanje sve djece u zajednici tijekom obveznog obrazovanja, poticanju uključivanja roditelja u obrazovanje djece i školski život te olakšavanju suradnje na relaciji obitelji-zajednica-škola”. Školski medijatori ključne su osobe u komunikaciji između škole i obitelji, u područjima s velikim i ugroženim

etničkim romskim zajednicama. U istraživanju provedenom 2019. godine u području Brašova u Rumunjskoj, analizirali smo 41 izvještaj školskih medijatora u kojima se od njih tražilo da opišu aktivnosti provedene tijekom drugog polugodišta školske 2018-2019.²

Pozadina: Identificirali smo i analizirali glavne aktivnosti u koje su bili uključeni školski medijatori, rezultate koje su postigli, probleme ili poteškoće s kojima su se susreli, te njihove prijedloge za poboljšanje aktivnosti medijacije u školi.

Rezultati:

- Većina školskih medijatora u području Brašova (33 od 41) radila je u seoskim školama i pripadnici su romske zajednice.
- Glavne aktivnosti medijatora bile su: komunikacija između škole i obitelji, kućni posjeti, izvannastavne aktivnosti usmjerene na poboljšanje odnosa škole i obitelji, praćenje potrebitih učenika i suradnja sa školskim osobljem u različitim aktivnostima i obrazovnim programima u kojima sudjeluju učenici Romi.
- Društveni problemi koje su školski medijatori uočili u svojim zajednicama, bili su: nesigurne prilike u obitelji, napuštanje škole, zaobilaženje nastave, nezainteresiranost za obrazovanje te visoka uključenost djece u sferu rada.
- Rješenja koja su školski medijatori ponudili, bila su: održavanje i poboljšanje komunikacije na razini škola-obitelj-zajednica, podizanje svijesti o stanju obrazovanosti romskih zajednica, psihološko savjetovanje učenika i roditelja, poticanje većega broja obrazovnih programa čime se može povećati i privlačnost škole, poticanje međukulturnih aktivnosti, kućnih posjeta i kontinuiranog usavršavanja nastavnika u radu s romskom djecom.
- Ključni rezultati postignuti u obavljanju posla školskog medijatora opisani su kao: smanjenje izostanaka s nastave, smanjenje napuštanja škole, poboljšana komunikacija između škole i obitelji, logistička podrška školi i učenicima te poboljšani ishodi učenja.

Zaključak: Školski medijatori vrlo su važna mjera za bolje razumijevanje društvenog života multikulturnih zajednica, posebno u slučaju zajednica u nepovoljnom položaju, onima koje imaju

---

² Detaljnije pogledati u: Szasz, D., & Csesznek, C. (2019). School Mediators as a Mechanism for Increasing Educational Level and Social Integration in Roma Communities. *Romanian Journal of Sociology*, 5-6 , 435-446.

ograničen pristup javnim dobrima ili uslugama. Školski medijatori mogu poboljšati komunikacijske procese između obrazovnog sustava i zajednica u nepovoljnom položaju, na lokalnoj razini; također mogu ponuditi nove perspektive i rješenja zasnovana na potrebama zajednice i perspektivi društvene integracije.

Pokušajte razmisliti o sličnim društvenim kontekstima u kojima bi školski medijatori mogli pomoći zajednicama i obrazovnim ustanovama.

Provjera znanja

1. U multikulturalnom okruženju mogućnosti obrazovanja proizlaze iz (*jedan je odgovor točan*):
  - a. postojanja predrasuda i diskriminacije
  - b. raznolikosti kulturnih resursa
  - c. sukoba između različitih društvenih skupina

2. U multikulturalnom okruženju sveučilišta i škole ne bi smjele (*jedan je odgovor točan*):
  - a. pružati edukacije za nastavnike i osoblje, u svrhu boljeg razumijevanja različitih kulturnih perspektiva
  - b. pomagati studentima da postanu interkulturalno kompetentni
  - c. poticati studente i osoblje da održavaju etničke i rasne podjele

3. Prema radu autorskoga dvojca Oryana i Ravida (2019.), ključna ideja multikulturalnog okruženja je (*jedan je odgovor točan*):
  - a. slaviti obrazovanje u smjeru etnocentrizma
  - b. slaviti obrazovanje u smjeru odvojenih obrazovnih programa
  - c. slaviti obrazovanje u duhu društvene pravednosti

4. Glavni ciljevi interkulturalnog učenja su (*dva odgovora su točna*):
  - a. razvijati interkulturalne kompetencije
  - b. razvijati kulturne razlike
  - c. razvijati kulturnu inteligenciju

5. Teorijski model koji predlažu autori Fantini i Tirmizi (2006.) ističe skup elemenata koji su potrebni za ostvarenje uspješne interkulture komunikacije. Koji je to skup elemenata? (*jedan je odgovor točan*):
- znanje, interes, vještine i vrijednosti
  - znanje, osviještenost, vizija i vrijednosti
  - znanje, osviještenost, vještine i vrijednosti
6. „Zajedničko obrazovanje” u multikulturalnom okruženju odnosi se na (*jedan je odgovor točan*):
- društveni kontekst u kojem raznolike grupe promiču svoju kulturnu autonomiju
  - situacije u kojima se potiču prihvaćanje i integracija različitih kulturnih skupina u obrazovni sustav
  - društveni kontekst u kojemu različite etničke skupine žive zajedno
7. Interkulturalni medijator se bavi (*jedan je odgovor točan*):
- odnosima među imigrantima i domicilnim zajednicama
  - društveno marginaliziranim učenicima i njihovim obiteljima
  - odnosima među migrantima i njihovim domicilnim zemljama

2.2. Dijalog i komunikacija u multikulturalnom i interkulturalnom okruženju

Priredili: Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Sažetak teorijskog okvira: Glavna razlika između dijaloga i komunikacije u multikulturalnom i međukulturalnom okruženju te dijaloga i komunikacije u standardnom društvenom i kulturno homogenom okruženju nalazi se u samim kulturama koje su komunikatori i koje sudjeluju u komunikacijskim procesima. Sukladno tome, razlike među kulturama žarišta su interkulturalnog i multikulturalnog komunikacijskog istraživanja, s temeljnim razumijevanjem da interkulturalnost znači dijalog te slavljenje različitosti i pluraliteta. Mnoge teorije o interkulturalnoj i multikulturalnoj komunikaciji nastoje pronaći sličnosti i razlike među kulturama. Prema njima, interkulturalno i multikulturalno komunikacijsko istraživanje usredotočeno je na usporedbu komunikacijskih obrazaca različitih kultura, ispitivanje načina na koji ljudi različitih kultura utjelovljuju svoje kulturne i komunikacijske obrasce u interakciji te istraživanje kako te kulturne i komunikacijske karakteristike utječu na interakcije u određenim kontekstima. Zbog toga je primarni fokus znanstvenika multikulturalne i interkulturalne komunikacije, upravljanje kulturnim razlikama.

Studija slučaja 1 – Kulturne razlike, stereotipi i komunikacijske potrebe u interkulturalnoj komunikaciji

Uvod: U ovoj se studiji slučaja, koju donose Arkadiusz Gut, Michal Wilczewski i Oleg Gorbaniuk³, promišljaju individualni stavovi kineskih zaposlenika koji svoj posao obavljaju u jednom multikulturalnom okruženju, odnosno, odnos kulturne raznolikosti i učinkovitosti njihove komunikacije u tom multikulturalnom okruženju” (2017., str. 1). Da bi se bolje shvatila veza između kulturne pozadine i uspješne poslovne komunikacije, odaslan je upitnik među 20 zaposlenika u kinesku podružnicu jedne velike europske tvrtke. Rezultati su pokazali da “čak i ako bi ispitanici izrazili negativne učinke kulturnih razlika na poslovnu komunikaciju, pokazivali su pozitivan stav prema međukulturalnim interakcijama” (Gut et al., 2017, p. 1). Zaključak ovog istraživanja bio je taj da su „ignoriranje ili čak nepoštivanje različitih kulturnih vrijednosti,

³ Gut, A., Wilczewski, M. i Gorbaniuk, O. (2017). Cultural Differences, Stereotypes and Communication Needs in Intercultural Communication in a Global Multicultural Environment. The Employees' Perspective. *Journal of Intercultural Communication*, 43. Preuzeto s: <https://immi.se/intercultural/nr43/gorbaniuk.html>

osnovne prepreke u interkulturalnoj komunikaciji, a te se prepreke mogu izbjeći ako se poštuje različitost kulturnih pozadina” (Gut et al., 2017., str. 1).

Pozadina: Glavni cilj istraživanja je „utvrditi u kojoj mjeri kultura utječe na način na koji zaposlenici tvrtke percipiraju komunikacijsku praksu u multinacionalnom poslovnom okruženju, te u kojoj mjeri interkulturalne interakcije oblikuju sliku interkulturalne poslovne komunikacije kakvu vide sami sudionici procesa komunikacije” (Gut et al., 2017, str. 2). Istraživači su bili “primarno zainteresirani za stavove zaposlenika prema interkulturalnoj komunikaciji s kolegama koji imaju drukčiju kulturnu pozadinu, kao i prema osjećajima i stavovima koje zaposlenici primjećuju kao otežavajuće u poslovnoj komunikaciji, kao i zadovoljavajuće u smislu njihovih psiholoških potreba, zanimala su nas ova istraživačka pitanja: Koja su Vaša iskustva i mišljenja o (1) utjecaju kulturnih različitosti na procese komunikacije na radnom mjestu?, (2) utjecaju stereotipnih predodžbi o zaposlenicima, na profesionalnu komunikaciju i psihološko zadovoljstvo poslom, (3) uzroku problema i poteškoća na radnom mjestu vezano uz komunikacijske procese, i prijedlozima za budućnost?” (Gut et al., 2017., str. 4).

Rezultati: Istraživanje je pokazalo da je „većina ispitanika nepoštivanje kulturnih vrijednosti smatrala najvećim izvorom nezadovoljstva i smanjenjem njihove dobrobiti te pozitivnog stava prema suradnicima. Rezultati su pokazali da su se sudionici istraživanja radovali kulturnoj edukaciji, kao i formalnim i neformalnim sastancima na kojima su se mogli bolje upoznati s drugim kulturama (što odgovara tome što je kulturna prilagodljivost način za prevladavanje negativnih učinaka i problema koji mogu nastati u pokušaju provođenja interkulturalne interakcije) te bolje međusobno poštovati i razumjeti” (Gut et al., 2017., str. 10).

Zaključak: Ovo istraživanje potvrđuje da za „učinkovitost interkulturalne komunikacije posebnu pažnju treba posvetiti karakteristikama specifičnim za pojedinu kulturu, jer brojna istraživanja ukazuju na to da su te karakteristike ključne u procesima pregovaranja i donošenja odluka, da bi oni bili uspješni. Važno je poticati rad multikulturalnih timova u profesionalnom životu, te time povećati njihovo zadovoljstvo radnim mjestom” (Gut et al., 2017., str. 10-11).

Studija slučaja 2 – Analiza jednog “ekstremnog” interkulturalnog dijaloga

Uvod: U ovoj studiji slučaja, autora Freda Dervina⁴ (2015.) donosimo primjer sveprisutnog “interkulturalnog” koncepta. Riječ je o obrazovanju u Finskoj, koje unatoč svjetskom statusu primjera dobre prakse obrazovanje, rijetko problematizira kako se nositi s različitostima. Dervin istražuje utjecaj programa „multikulturalnog obrazovanja“ na finske i međunarodne nastavnike i studente. Cilj programa je „pomoći studentima da nauče brzo razvijati kritičke vještine prema brojnim i različitim pristupima različitosti” (Dervin, 2015., str. 72). Autorova metodologija „počiva na korištenju dokumentarnog filma o “ekstremnom” interkulturalnom dijalogu u kojem studenti sudjeluju na kraju programa” (Dervin, 2015., str. 71). Autor se hipotetski osvrće na “dokumentarac koji prikazuje konfliktne situacije, kako bi sa studentima promišljao i raspravljao mogućnosti interkulturalnog dijaloga te ga povezoao s prijedlozima za razvijanje nekih budućih obrazovnih praksi” (Dervin, 2015., str. 71).

Pozadina: Ovo se istraživanje temelji na ranijim istraživanjima antropologa Breidenbacha i Nyírija⁵ (2009.), kojim se pokušava podcrtati važnost kulture u komunikacijskim studijima. To pitanje “interkulturalnog s kulturom” autorski dvojac Breidenbach i Nyíri (2009., str. 343-345) povezuju s brojnim pitanjima poput: “ O kojim se eksplicitnim i implicitnim izjavama o kulturi radi, o kojim skupinama?; Koja su to mjesta razdvajanja temeljem kojih se skupine definiraju i razlikuju?; Uočavate li neke ključne razlike unutar ili među skupinama?; Tko stvara te stavove i sudove o nekoj kulturi? Zašto ih, i tko, proizvodi?; U čije ime se govori, eksplicitno i implicitno? Što nekome daje legitimitet, ili ne, da tako govori?” U antropološkom pristupu riječ kultura može se zamijeniti i drugim bliskim kategorijama: identitet, rod, religija i društvena klasa. Proces identifikacije (spoznaja da je identitet proces) postaje ključan u suvremenom interkulturalnom obrazovanju.

Rezultati: Dervin (2015., str. 84-85) zaključuje da u suvremenom “post-interkulturalnom” obrazovanju: “(1) naglasak treba biti na identifikaciji (identitet kao proces), a ne na kulturi. Kultura se može analizirati kao element koji vodi povezivanju sebe i drugih, odmicanjem od

⁴ Dervin, F. (2015). Towards post-intercultural teacher education: analysing ‘extreme’ intercultural dialogue to reconstruct interculturality. *European Journal of Teacher Education*, 38(1), 71-86.

⁵ Breidenbach, J. i Nyiri, P. D. (2009). *Seeing culture everywhere, from Genocide to consumer habits*. Washington: University of Washington Press.

nekih predodžbi - tako se može dogoditi i sa drugim odrednicama identiteta, poput spola/roda i religije; (2) pitanje moći trebalo bi biti važno u pristupu, ne kao esencijalni aspekt interkulturalnosti (samo moćni pobjeđuju), već to osvijestiti kao uobičajen i nestabilan fenomen koji je sveprisutan. (...) Moć je, poput identiteta, konstruirana, i stoga je promjenjiva; (3) Nastavnici bi trebali razmisliti o ulozi nastavnika i osoblja u marginalizaciji nekih studenata. Kad god nastavnici osjete da je netko marginaliziran, važno je promisliti i osvijestiti vlastitu percepciju situacije; (4) kao i u svakom procesu interkulturalnosti, kontekst bi trebao biti središnji u razumijevanju onoga što se događa i u odlučivanju kako reagirati”.

Zaključak: Fred Dervin s ovom studijom predlaže novi “post-interkulturalni” pristup u obrazovanju. Njegova analiza reakcija “fokusne skupine gledanju jednog dokumentarnog filma s “ekstremnim” slučajem interkulturalnog dijaloga, pokazuje da su i studenti i nastavnici povezivali brojne primjere iz vlastitog iskustva s onima koje su imali prilike vidjeti u 8 sati intenzivnoga obrazovnog procesa temeljenog na projiciranom dokumentarnom filmu” (Dervin, 2015., str. 84-85). To nam daje nadu da interkulturalno obrazovanje može utjecati na nastavnike u njihovu radu s kulturno različitim polaznicima, kao i u oblikovanju vlastitih stavova o različitosti, razlikama, nejednakostima i asimetrijama u odnosima moći. To bi trebalo omogućiti širenje tih novih znanja i interkulturalnog senzibiliteta u vlastitom obrazovnom okruženju.

Provjera znanja

Moguće je odabrati više od jednog odgovora.

1. Glavna razlika između dijaloga i komunikacije u multikulturalnom i interkulturalnom okruženju te dijaloga i komunikacije u standardnom homogenom društvenom i kulturnom okruženju je u:
  - a) raznolikosti kultura
  - b) bioraznolikosti
  - c) raznolikosti geografskih karakteristika
2. Interkulturalno razumijevanje treba biti temeljeno na:
  - a) dijalogu
  - b) monologu
  - c) elokvenciji

3. Primarni fokus stručnjaka multikulture i interkulture komunikacije je:
  - a) snalaženje s kulturnim razlikama i raznolikostima
  - b) prevođenje dokumenata o ljudskim pravima
  - c) promoviranje višejezičnosti
4. Iako osobe smatraju da kulturne razlike mogu imati negativna učinak na komunikaciju, spremni su:
  - a) angažirati se u interkulturalnim interakcijama
  - b) pobjeći od svih multikulturalnih interakcija
  - c) biti neosjetljivi na razlike
5. Nepoštivanje različitih kulturnih vrijednosti sudionika u interakciji, smatra se:
  - a) temeljnom poteškoćom u interkulturalnoj komunikaciji
  - b) dobrim polazištem za interakciju
  - c) ciljem svih komunikacijskih studija
6. Interkulturalna komunikacija bila bi uspješnija kada bismo:
  - a) poštivali različitost kulturnih pozadina svih sudionika u komunikaciji
  - b) koristili napredna tehnička pomagala za komunikaciju
  - c) jasno prezentirali kako je naša kultura superiornija
7. Istraživanja potvrđuju da pri karakteriziranju učinkovitosti komunikacije treba obratiti pozornost na:
  - a) kulturno specifične elemente
  - b) kvalitetu i način korištenja tehničkih pomagala
  - c) razumijevanje učinkovitosti diplomatskog ponašanja
8. U antropološkom pristupu, riječ kultura može se povezati s raznim drugim kulturnim kategorijama i pojmovima, poput:
  - a) roda
  - b) karbonizacije
  - c) osmoze
9. Osim na kulturu i identitet, interkulturalno obrazovanje treba biti kritički usmjereno i na:
  - a) odnose moći
  - b) slavne osobe
  - c) nogomet
10. Kada god nastavnik osjeti da je netko marginaliziran, važno je da dovede u pitanje:

- a) vlastitu percepciju
- b) obrazovna pomagala
- c) organizaciju učionice

2.3. Inkluzivno obrazovanje iz multikulturalne i interkulturalne perspektive

Priredili: Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Sažetak teorijskog okvira: Interkulturalni karakter suvremene Europe podrazumijeva prisutnost studenata različitog porijekla. S različitošću se treba baviti, treba ju u učionici njegovati i održavati, na svim razinama obrazovanja. Obrazovanje ima istaknutu ulogu u očuvanju temeljnih vrijednosti Europske unije, borbi protiv nejednakosti i izgradnji kohezivnih društava. Provedba inkluzivnog obrazovanja trebala bi uzeti u obzir potrebe različitih skupina koje se razlikuju ovisno o pluralizmu društva, staležu, socioekonomskom statusu, spolu, obrazovanju, jeziku, vjeri i tjelesnim nedostacima. Obrazovne strategije i pristupi trebali bi izgraditi svijest o varijabilnostima i nejednakostima u globalnom i lokalnom kontekstu koji se pritom stalno mijenjaju. Procesi poučavanja i učenja ključni su za razvoj interkulturalne osjetljivosti te mogu djelovati kao ključ za dinamičan, fleksibilan, prilagodljiv, ali i strateški osmišljen, obrazovni sustav.

Studija slučaja 1 – Studenti s različitim kulturnim pozadinama

Uvod: U studijskoj grupi/učionici više je različitih studenata. Po čemu drukčijih? Možeš li navesti? Trebaju li nastavnici znati za te razlike i bi li to pomoglo nastavnicima u poticanju aktivnijeg sudjelovanja studenata u nastavi? Ova studija slučaja nastavak je odlomka pod nazivom *Pristup visokom obrazovanju/sudjelovanje u njemu - ciljne grupe*. Među pitanjima koja su ovdje izložena, odlučili smo svoju pozornost usmjeriti na etničke razlike među studentima. Većina ljudi koji žive u europskim zemljama pripadaju etničkoj većini, a još je više onih koji su državljani zemlje u kojoj žive i dobivaju obrazovanje. Međutim, ima mnogo onih koji su imigranti, potomci imigranata, ili pripadnici manjina.

Pozadina: Cilj ove studije slučaja je skrenuti pozornost na činjenicu da etničke i kulturne razlike studenata mogu predstavljati izazov u procesu poučavanja. Na primjer, jezik poučavanja nije prvi jezik svakog studenta, obrazovna pozadina studenata imigranata razlikuju se, neke zemlje nude srednje obrazovanje na jeziku kojim govori manjina, dok druge ne, itd. Čak i za studente koji govore jezik na kojemu se vrši obrazovanje i koji su upoznati s kulturom dominantne/većinske skupine, sveučilišno obrazovanje predstavlja izazov u smislu sadržaja,

jezika i kulture. Duljina boravka imigranata u zemlji može utjecati na razinu njihove integracije. Studenti mogu biti zakonski integrirani, ali istovremeno mogu imati poteškoća s ekonomskom integracijom i/ili biti društveno i kulturno neintegrirani i marginalizirani. Rodne uloge također nisu bezazlene među etničkim skupinama (posebno onima koje se temelje na vjerskim učenjima) i često idu u paru s etničkom kontrolom. Vrijednosti koje se podupiru u određenoj skupini odnose se na dob, spol i bračni status. Sva ova pitanja mogu utjecati na (ne)sudjelovanje u raspravama, na kvalitetu grupnog rada (npr. studentica muslimanske vjere se može osjećati nelagodno radeći u timu sa studentom), na (ne)preuzimanje inicijative i promicanje studentskih ideja, odustajanje od rada na terenu i u putovanjima koja traju više od jednog dana itd.

Rezultati: Obrazovne ustanove i nastavnici trebaju razvijati interkulturalnu svijest te osigurati dinamičan, fleksibilan i prilagodljiv sustav obrazovanja. Jedna od mogućnosti je ta da se među studentima provede anonimizirani upitnik koji bi služio isključivo kao polazište nastavnicima za njegovanje i provedbu interkulturalnog okruženja i interkulturalne svijesti među nastavnicima i studentima. Svaka zemlja, sveučilišni i studijski program specifični su na svoj način. Ne ustručavajte se promisliti razne mogućnosti i kontekstualno određena rješenja za proaktivni interkulturalni pristup među svojim studentima.

Zaključak: Inkluzivna edukacija može suzbiti nejednakost i postaviti temelje multikulturalnom, kohezivnom društvu. Jedan od izazova s kojima se ovaj proces susreće je uključivanje studenata useljenika, potomaka imigranata ili pripadnika manjinskih skupina. Nastavnici bi trebali upoznati kulturne različitosti i biti svjesni poteškoća i izazova s kojima se mogu i studenti i nastavnici suočiti obrazovnom procesu. To bi olakšalo uključivanje svih studenata jer bi nastavnička priprema za rad sa studentima bila kvalitetnija te bi se smanjile/uklonile prepreke uzrokovane kulturnim različitostima. Poteškoće se mogu pokazati kao mogućnosti za obogaćivanje nastavnog materijala i procesa učenja - ako se stvori interkulturalni okvir te proaktivan, otvoren i prilagodljiv pristup nastavi.

Studija slučaja 2 – Studenti s teškoćama u komunikaciji

Uvod: Studenti se mogu razlikovati na ne uvijek lako prepoznatljiv način. Ova studija slučaja pokazuje situaciju u kojoj nastavnik/predavač ima poteškoća u komunikaciji sa studentima.

Nastavnikov/ičin cilj je podjednako i aktivno ublažiti problem te uključiti studente u proces učenja, razumjeti, prilagoditi i osmisliti aktivnosti podučavanja koje mogu pomoći da se studenti s poteškoćama u komunikaciji osjećaju ugodno i sigurno, kao i pokrenuti osnaživanje studenata. Konačni cilj bila bi društvena promjena koja bi se odvijala istovremeno na razini pojedinca (osnaživanje) i na razini grupe (uklanjanje predrasuda).

Pozadina: Otvorenost prema timskom radu i studentski javni nastup (prezentacija) mogu biti izazov u obrazovnom procesu, kako za studente, tako i za nastavnike. Različite vrste usmenih izlaganja i zadataka mogu potaknuti grupnu koheziju, bolje individualno savladavanje nastavnih sadržaja te poticajnu i inkluzivnu nastavu. Usmena prezentacija i provjere sastavni su dio procesa obrazovanja i učenja te imaju za cilj potaknuti studentsku aktivnost, uključivanje te poticanje usmenih i prezentacijskih vještina. Međutim, neki učenici nailaze na poteškoće s takvim ocjenjivanjem bilo da se radi o preseljenoj nastavi, razrednim raspravama, grupnom radu ili javnom predstavljanju rezultata. Učenici koji imaju poteškoća u komunikaciji neće biti voljni ili se uopće neće uključiti. Kako adekvatno odgovoriti na takav izazov i potaknuti učenike s govornom anksioznošću i strahom od javnog govora da se uključe?

Rezultati: Student prijavljuje nastavniku problem povezan s anksioznošću, depresijom, nedostatkom samopouzdanja, napadima panike tijekom javnih nastupa i grupnih prezentacija. Student se obraća nastavniku sa zahtjevom da ga se oslobodi aktivnosti koje mu mogu pogoršati stanje. Neki učenici ne prilažu liječničko uvjerenje ili ne prijavljuju nastavniku svoj problem. Problem tako često ostaje skriven ili se uočava kasnije. Fleksibilan, prilagodljiv obrazovni sustav omogućava i podržava različite vrste ocjenjivanja i traži od nastavnika da potaknu studente na razvoj vještina javne prezentacije "kao važnog dijela sveučilišnog iskustva kojeg je dobro čim prije razvijati" (Nash, Crimmins i Oprescu, 2016., str. 587.)⁶. Ustanova bi trebala kontinuirano organizirati istraživanje emocionalnog odnosa prema studiranju i procesu učenja (Nash, Crimmins i Oprescu, 2016.), a nastavnik bi trebao njegovati individualizirani pristup, sa zadacima u manjim skupinama i s raznim tipovima ocjenjivanja (kombinacija pismenih i usmenih ocjena, ali i provjera znanja kroz nekonvencionalnije vidove izražavanja – npr. crtež).

---

⁶ Nash, G., Crimmins, G., & Oprescu, F. (2016). If first-year students are afraid of public speaking assessments what can teachers do to alleviate such anxiety? *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 41(4), 586-600.

Zaključak: Jedan od izazova inkluzivnog obrazovanja je aktivno uključivanje studenata s teškoćama u komunikaciji. Kako bi se smanjile/uklonile prepreke uzrokovane komunikacijskim poteškoćama i strahom studenata od javnog nastupa, nastavnici trebaju biti upoznati s nizom strahova i emocija koji mogu obeshabriti učenike na uključivanje. Te se poteškoće mogu pretočiti u prednosti i u obogaćivanje nastavnog procesa kroz proaktivan, otvoren i prilagodljiv pristup nastavi, ali i kroz kontinuirano istraživanje studentskih emocija u procesu učenja i pri ocjenjivanju. Nastavnici bi se trebali okušati individualizirani pristup, kao i organizirati radne zadatke u manjim skupinama, uz stalno praćenje emocionalnog iskustva učenja. Pitanja navedena u dijelu *Provjera znanja* mogla bi Vam možda dati ideje za raspravu, za anketiranje, razgovor i/ili promatranje.

Studija slučaja 3 – Studenti sa slušnim poteškoćama

Uvod: Ova studija slučaja ilustrira poteškoće studenata s "nevidljivim invaliditetom" (Krishnan et al., 2020., str. 109)⁷ s kojima su suočeni u konvencionalnom obrazovnom procesu. Studenti sa slušnim poteškoćama nailaze na razne komunikacijske prepreke u svakodnevnom životu i u obrazovanju. Te prepreke su postale još izraženije u pandemijskom kontekstu. Ovo poglavlje ima za cilj ilustrirati "stare/nove" izazove s kojima su tijekom pandemije COVID-19 (bili) suočeni studenti s oštećenjima sluha.

Pozadina: Cilj ove studije slučaja je skrenuti pozornost na komunikacijske prepreke studenata s oštećenjima sluha, u visokom obrazovanju, osobito tijekom aktualne pandemije, te ilustrirati moguća mikro rješenja koja proizlaze iz tehničkih mogućnosti i sličnih karakteristika u određenoj situaciji, ali i vezane su uz potrebu interkulture vještine, osviještenost i senzibilitet nastavnika. Problemi s komunikacijom, isključenošću i marginalizacijom u različitim sferama obrazovanja i svakodnevnog života postojali su za studente sa slušnim poteškoćama i ranije, no pandemija je komunikacijske poteškoće i izazove njima učinila „ekstremnijima“: nastavnici i studenti počeli su („preko noći!“) nositi zaštitne maske za lice, a nastavni proces prešao je s klasične razredne nastave na online učenje. Literatura koja se bavi ovim i sličnim problemima u procesu

⁷ Krishnan, I. A., De Mello, G., Kok S. A., Sabapathy, S. K., Munian, S., Ching, H. S., Kandasamy, P., Ramalingam, S., Baskaran, S. i Kanan, V. N. (2020). Challenges faced by hearing impairment students during COVID-19. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities*, 5(8), 106-116.

podučavanja, ističe četiri specifična izazova tim studentima u takvom novonastalom okruženju: „slušne smetnje, onemogućenost u razumijevanju i praćenju audio lekcije, slaba upoznatost s mrežnim mogućnostima te emocionalna pogođenost tijekom online nastave“ (Krishnan et al., 2020., str. 106) i ti problemi su nedovoljno prepoznati (Ibid.). Kako što su autori istaknuli: "Pandemija pogađa ljude bez obzira na klasu, vjeru, boju kože ili zemlju, a ljudi su ti koji konstruiraju klase, podjele, prepreke i ograničenja u dostupnosti kapitala i sloboda" (Ibid.).

Rezultati: Studentica s oštećenjima sluha piše elektroničko pismo nastavnici tražeći termin online konzultacija. Epidemiološki protokoli su na snazi, imaju prioritet i poštuju se. Svijet koji se brzo mijenja zahtijeva sustavna, ali i *ad hoc*, rješenja i pristupe otvorene za perspektivu interkulture osjetljivosti. Akteri obrazovnog procesa trebaju učinkovitu i trenutnu interakciju i komunikaciju kako bi se svim studentima omogućilo pravovremeno ispunjavanje zadataka i praćenje nastavnih sadržaja. Nastavnica već neko vrijeme uči znakovni jezik u okviru vlastitog sveučilišta koje osigurava nastavnicima ovaj program kao dio cjeloživotnog obrazovanja i interkulture osjetljivosti. Međutim, nastavnica je još u početnoj fazi učenja i još uvijek ga ne može aktivno i točno koristiti. U online nastavi nastavnica i studentica konzultacije provode tako da se susreću putem online video konzultacija, a paralelno koriste i uslugu *chat* za komunikaciju. Vizualno, kroz video online poziv, lice izražava emocije, a tekst, pisana riječ, prenosi sadržaj i poruku. U nekoj drugoj prilici, kada komuniciraju licem u lice na sveučilištu, držeći se epidemiološki propisane fizičke udaljenosti, nastavnica i studentica uklanjaju zaštitne maske u interakciji ili nose prozirne maske ili prozirne štitnike za lice koje je osigurala obrazovna ustanova za kvalitetniju i učinkovitu komunikaciju nastavnika i studenata sa slušnim poteškoćama koji čitaju s usana. Nastavnica će nastaviti učiti znakovni jezik kako bi njegovala interkulturalni i višejezični pristup obrazovanju. Dotad redovito priprema dodatne pisane prezentacije te materijale za čitanje i upute te ih distribuira studentima s oštećenjima sluha prije nastave kako bi se mogli pripremiti za nastavu.

Zaključak: Jedan od izazova s kojima se susrećemo u obrazovanju je interkulturalno osjetljivo uključivanje studenata s oštećenjima sluha u obrazovni proces i razvijanje svijesti nastavnika o poteškoćama i izazovima s kojima se studenti mogu suočiti u obrazovanju i svakodnevnom životu. Tijekom aktualne pandemije pojavili su se novi izazovi i za studente i za nastavnike, kako u klasičnoj razrednoj nastavi (licem u lice), tako i u online nastavi. Nastavnik bi trebao biti

otvoren kako za sustavna, tako i za kontekstualno ovisna, *ad hoc* rješenja, te razumjeti prepreke i osjećaj izolacije studenata s oštećenjima sluha u globalnim krizama poput aktualne pandemije. Svijetu koji se stalno mijenja postavlja izazov pred obrazovne sustave i njihove različite aktere, traži brza i interkulturno osjetljiva rješenja.

Provjera znanja

Moguće je odabrati više od jednog odgovora.

1. U međukulturno osjetljivom okruženju nastavnici i učenici preferiraju usmeno odgovaranje:
  - a) u manjim skupinama
  - b) pred velikim auditorijem
  - c) uz razne druge tipove zadataka - pisane i vizualne, kombinirane s usmenim
2. Usmeni zadaci mogu katkad izazvati negativne emocije kod studenata:
  - a) zanimanje i izazov
  - b) strah i nelagodu
  - c) osjećaj uspjeha i ponosa
3. Grupni rad u interkulturnom okruženju cilja ovim situacijama i interakcijama:
  - a) studenti vole grupni rad, no važna im je uloga voditelja
  - b) i studenti i i nastavnici spremni su prihvatiti kompromise koji dolaze s grupnim radom
  - c) studenti dopuštaju drugima da preuzmu ulogu vođe jer se jedino na taj način osjećaju ugodnije
4. Studenti sa slušnim poteškoćama pripisuju ove pozitivne emocije grupnom radu:
  - a) uzbuđenje i izazov
  - b) dijeljenje i povezivanje
  - c) strah i nelagoda
5. Studenti s komunikacijskim i slušnim poteškoćama često preferiraju nastavu:
  - a) licem u lice
  - b) video, sa dodatnom *chat* opcijom, uz crtanje i pisani tekst
  - c) različite vrste zadataka koje će međusobno kombinirati
6. Znakovni jezik potreban je u razredu sa studentima oštećenog sluha:

- a) povremeno, kao dodatni alat komunikacije
  - b) kontinuirano, učinit će komunikaciju uspješnijom
  - c) preferira se, ali i razni drugi vidovi komunikacijskog angažmana su dobrodošli
7. Grupni rad:
- a) studenti s oštećenjima sluha najčešće vole grupni rad i interakciju
  - b) studenti s oštećenjima sluha spremni su prihvatiti i ponuditi kompromise koji dolaze s grupnim radom
  - c) studenti s oštećenjima sluha često prepuštaju drugima vodeću ulogu jer se tako osjećaju ugodnije
8. Studenti s oštećenjima sluha ove emocije pripisuju nošenju zaštitnih maski za lice:
- a) prepreka
  - b) isključenost
  - c) uključenost
  - d) izazov

2.4. Primjena obrazovnih modela u multikulturalnim i interkulturalnim okruženjima

Priredili: Pax PAX Rhodopica, Bugarska

Sažetak teorijskog okvira: Interkulturalno obrazovanje na sveučilištima može se provesti kroz raznolik raspon interaktivnih metoda i tehnologija koje su dobro poznate i razvijene od strane profesora i asistenata. Među njima je princip aktivnog učenja od iznimne važnosti, jer:

- studente angažira fizički, kognitivno i emotivno
- studenata postavlja u središte nastavnog procesa, s pažnjom da sadržaj nastavnih materijala i podučavanja odgovara njihovom stoilu života, njihovim interesima i potrebama
- osnažuje i potiče osjećaj odgovornosti, vjeru u vlastite sposobnosti i samopouzdanje
- proces učenja i podučavanja poima kompleksnim i međuovisnim, sa sviješću da taj proces uključuje sve sudionike
- stvara uvjete za primjenu raznih didaktičkih i pedagoških metoda
- izgrađuje vještine rješavanja problema, kritičkog mišljenja i suradnje
- stvara atmosferu povjerenja i podrške koja potiče studente na izražavanje vlastitog mišljenja, eksperimentiranje i isprobavanje novih vještina

Studija slučaja 1 – Praktična vježba: Identificiranje tipa nastavnika

Uvod: U nastavku imamo dvanaest rečenica, svaka s četiri moguća dovršetka. Svaka od ovih mogućnosti odgovara jednoj od četiri vrste nastave. Trebali biste raspodijeliti 10 bodova između četiri opcije kako biste pokazali koji se od dovršetaka rečenica više odnosi na vas i odražava vaše postupanje i mišljenje. Uvijek iskoristite svih 10 bodova. Nemojte u jednom retku stavljati više ili manje od 10 bodova, kao ukupan zbroj bodova za svaku rečenicu. Po potrebi možete koristiti i nulu, kao u prvom retku, podebljanom primjeru.

U učionici preferiram kada studenti	0 dijele svoje osjećaje	2 pažljivo slušaju	3 vode bilješke	5 postavljaju pitanja
Pitanja	A	B	C	D
1. U učionici preferiram	diskusije koje se tiču rada studenata	predavanja	rješavanje određenih problema	diskusije određenim nastavnim jedinicama
2. Vidim se kao	slušača	organizatora	zaposlenika	poticatelja
3. Najčešće studente potičem da	se individualno izražavaju	pažljivo motre	usvoje pojmove, simbole, ideje	samostalno rade
4. Moj proces podučavanja temelji se na	slobodnom izražavanju emocija	preciznom organiziranju nastavnih sadržaja	vremenu za samostalno reflektiranje o naučenom	diskusijama u manjim grupama
5. Studentski rad vrednujem kroz	osobnu evaluaciju rezultata	ocjenjivanje kroz ispite	individualne manje zadatke	osobno prosuđivanje
6. Volim kada me se poima	prijateljem	stručnjakom	znanstvenikom	savjetnikom
7. Naglasak stavljam na	ponašanje	ciljeve	teoriju	vještine
8. Draga mi je uloga	pomagača grupi	vođe	tumača	trenera
9. Fokus stavljam na	da vidimo "tko"	da vidimo "kako"	otkrivanje "nečega"	pitanje "što"
10. Važno mi je odvojiti vrijeme za	dijeljenje	obrazovni proces	rezimiranje	eksperimentiranje
11. Nastojim	učiniti nastavu zabavnom	potaknuti na razmišljanje o problemu	pomoći studentima da razumiju gradivo	potaknuti studente da sami nađu način
12. Moj odnos prema obrazovnom procesu je	kao da je to nešto što dijelim s drugima	kao da je to nešto moje vlastito	kao da je to nešto njihovo	kao da je to nešto tvoje
Ukupan zbroj:	A	B	C	D

Rezultati: Svaki od četiri tipa nastavnika definiran je identifikacijom tipa trenera (ITT) i karakterizira određeni pristup nastavi, način prezentiranja gradiva i odnos između nastavnika i studenata. U nastavku su opisane glavne karakteristike nastavnika za svaku od četiri tipa nastave.

A - Slušać

- ✓ stvara okruženje u kojemu se mogu izraziti emocije
- ✓ stvarno iskustvo uspješno uvodi u nastavu
- ✓ potiče studente na izražavanje emocija
- ✓ pomaže drugima da budu slušani
- ✓ pokazuje razumijevanje za svakog sudionika

- ✓ prepoznaje određene emocije sudionika i bez da ih tko otvoreno iskazuje
- ✓ preferira da studenti govore više od predavača
- ✓ nastoji da studenti rade samostalno i da razvijaju samostalnost
- ✓ lako opisuje i progovara o emocijama i iskustvima

B – Koordinator / Voditelj

- ✓ stvara okruženje koje potiče percepciju
- ✓ uspješno potiče promišljanje o problemima
- ✓ preuzima odgovornost
- ✓ daje smjernice
- ✓ vodi bilješke i bilježi podatke o kognitivnoj razini svladavanja zadataka
- ✓ izgleda samouvjereno
- ✓ dobro je organiziran/a
- ✓ procjenjuje rad studenata objektivnim kriterijima vrednovanja

C - Tumač

- ✓ stvara okruženje za učenje simbola, ideja
- ✓ učinkovito podučava o teoriji
- ✓ potiče studente na učenje pojmova i ideja
- ✓ povezuje prošlost sa sadašnjošću i brine se o dosljednosti nastavnog plana i programa)
- ✓ povezuje teoriju sa stvarnim događajima
- ✓ obraća pozornost na nečiju osobnost u odnosu sa svladavanjem gradiva
- ✓ s drugima dijeli ideje, ali ne emocije

D - Trener

- ✓ stvara okruženje za učenje ponašanja

- ✓ pokazuje empatiju
- ✓ prihvaća razne tipove izražavanja (riječi, pokreti, zagrljaj, glazba, umjetnost, itd.)
- ✓ priprema nije u središtu pažnje
- ✓ fokusiran je na ovdje i sada
- ✓ praktičnost (“snaći ćemo se u određenom trenutku”)
- ✓ izgleda opušteno i da nije u žurbi

- ✓ on/ona odlučuje o tomu što će podučavati
- ✓ oslanja se na predavanja
- ✓ savjestan/na (pridržava se najavljenog dnevnog reda), usredotočuje se na određenu točku dnevnog reda
- ✓ sudionicima govori što trebaju učiniti
- ✓ drži se zadanog vremena
- ✓ razvija nepredviđene projekte
- ✓ daje primjere
- ✓ ograničava i kontrolira sudjelovanje polaznika u procesu.

- ✓ prihvaća tuđe interpretacije
- ✓ teoriju koristi kao polazište svega
- ✓ potiče sažetost
- ✓ izvrsno strukturira gradivo
- ✓ osluškuje razmišljanja, nečija preopterećenja, emocije
- ✓ želi da studenti potpuno svladaju faktografiju i terminologiju
- ✓ koristi studije slučaja, predavanja, čitanja
- ✓ potiče samostalno razmišljanje
- ✓ predstavlja temu s vrlo preciznim podacima

- ✓ učinkovito provodi „aktivno eksperimentiranje“

- ✓ omogućuje studentima samoprocjenu napretka
- ✓ uključuje studente u praktične aktivnosti i rasprave
- ✓ potiče eksperimentiranje s praktičnom primjenom
- ✓ omogućuje čim više direktnih interakcija polaznika
- ✓ ističe prednosti grupe
- ✓ uključuje studente u razne oblike nastave
- ✓ potiče studente da pokažu što unaprijed znaju
- ✓ daje važan poticaj tomu da nastava bude zanimljiva i smisljena
- ✓ iznimno odgovoran/na
- ✓ koristi aktivnosti i zadatke koji su temeljeni na primjerima iz stvarnog života
- ✓ potiče aktivno sudjelovanje

Studija slučaja 2 – Praktična vježba: Aktivno učenje u IMO okruženju

Uvod: U području uključivanja studenata mogu se primijeniti različite metode interkulturnog i multikulturnog okruženja (IMO). Međutim, sve ih treba prilagoditi konkretnom slučaju određene skupine u kojoj nastavnik predaje. Niže su prikazane najčešće korištene metode s obzirom na nastojanje aktivnog učenja i uključivanja studenata u proces učenja.

Pozadina: Vodena rasprava. Rasprava je jedna od glavnih metoda interkulturnog obrazovanja. Međutim, njezina se učinkovitost značajno povećava kada nastavnik postavi smjernice i pravila za upravljanje raspravom, kao i neki opći okvir razmatranih pitanja. Također je važno ponuditi odgovarajući poticaj za raspravu, koji bi mogao biti različite prirode: čitanje teksta unaprijed, slušanje glazbe, odgovarajuća vizualizacija, tjelesna aktivnost itd.

Simulacija i igranje uloga. Pažljiva priprema, raspodjela uloga, stvaranje i simulacija „stvarne situacije“ u kontekstu učionice ovdje su vrlo važni. Nije zanemarivo niti poštivanje želja ili nespremnosti učenika da sudjeluju u igranju uloga. Međutim, čak i ako ne žele izravno sudjelovati, mogu biti aktivno uključeni u praćenje i analizu igre.

Debatiranje. Teme u raspravama trebaju biti odabrane tako da studentima budu zanimljive. Treba im dati priliku da se unaprijed pripreme za raspravu kroz pripremljene materijale, preliminarna istraživanja i pripremu kratkog uvodnog izvješća ili prezentacije o određenom pitanju.

Istraživanje i rasprava o aktualnim vijestima i problemima. Ovdje je vrlo prikladno raditi u grupama, kao i imati set materijala o određenoj temi koji će se analizirati i raspravljati nakon prethodne pripreme.

Analiza vizualnog materijala. U tu se svrhu mogu koristiti fotografije, umjetnička djela i razne ilustracije za izražavanje različitih stajališta o danom problemu.

Rezultati: Teme rasprave - u formiranju grupa za realizaciju interaktivne metodologije trenutak *brainstorminga* bit će rasprava o stereotipnim predodžbama o drugima. U grupama bi trebala postojati raznolikost u smislu etničke pripadnosti, vjere ili profesije, a učenici i nastavnici trebali bi biti uključeni u istu shemu. S tim u vezi bit će predloženo nekoliko takvih provokativnih tema i podtema. Iz iskustva je poznato da takva pitanja, osobito u multietničkom okruženju, izazivaju veliko uzbuđenje i razmišljanje među sudionicima. Oni napadaju temelje štetnih i duboko ukorijenjenih stereotipa i stvaraju polje za razmišljanje o konceptima koji se u svakodnevnom životu smatraju "uobičajenim".

Zaključak: Za vježbu samoocjenjivanja nastavnici mogu koristiti slijedeća pitanja:

1. Koje interaktivne metode koristite u svojoj nastavnoj praksi?
2. U kojoj mjeri definirate svoju ustanovu (i učionicu) kao multikulturno okruženje?
3. Ako da, koji su vam kriteriji u nastavnom procesu?
4. Kako rješavate "problematične" pojedinačne ili kolektivne slučajeve povezane s različitim društvenim, etničkim ili vjerskim podrijetlom (lokalno okruženje)? Podijelite svoje iskustvo.

Studija slučaja 3 – Praktična vježba: promatranje sa sudjelovanjem

Uvod: U određenom se trenutku u području obrazovanja mogu primijeniti neki pristupi iz drugih disciplina. Nastavnici bi mogli primijeniti pristupe iz drugih područja kako bi poboljšali vlastite nastavne metode i učinili ih usklađenijima s određenim IMK okruženjem.

Pozadina: U etnologiji i kulturnoj antropologiji često se koristi promatranje sa sudjelovanjem. Potrebno je da se istraživač/ica određeno vrijeme boravi među istraživanima, u zajednici, da bi se upoznao/la s kulturnim elementima istraživane skupine. Ovom se metodom može upoznati i okruženje studenata koji žive npr. u drugom naselju te opetovano putuju u mjesto u kojem se nalazi obrazovna ustanova. Vrlo često se ova metoda miješa s metodom hitne (interventne) antropologije. Promatranje sa sudjelovanjem obično ima duže trajanje (od 4-5 dana do dva tjedna, a ponekad cijeli mjesec ili godinu) i zahtijeva dobro poznavanje grupe, što se naravno ne može dogoditi u

nekoliko dana. Međutim, čak i kada roditelji i rodbina studenta/ice znaju da nastavnik ima dobre i podržavajuće namjere, vrlo rijetko će se brzo opustiti i dopustiti pridošlici da dobije dubok uvid u njihov svakodnevni život. Zato je ovdje potrebno strpljenje. Ta tehnika istraživanja također zahtijeva da posjeti budu ponavljani, u određenim vremenskim intervalima, kako ne bi izgubila emocionalna veza između istraživača i njegovih ispitanika. Što se tiče metode hitne (interventne) antropologije, ona se obično koristi samo u neočekivanim okolnostima ili od strane ljudi s površnim pristupom etnografskom radu. Etnolozi koji imaju iskustvo terensko istraživanja vrlo dobro znaju da je prvih nekoliko posjeta određenom mjestu vrlo zahtjevno u smislu „uranjanja u teren“. Gostoljubivost ljudi ne treba miješati s njihovom spremnošću da otkriju svoje najintimnije svakodnevne prakse ili ono što istraživača zanima. Stoga hitna istraživanja treba provoditi samo u alarmantnim, kriznim i neočekivanim situacijama.

Rezultati: Nastavnici bi trebali pristupiti svojim ispitanicima sa stajališta humanizma i tolerancije. Ni pod kojim okolnostima ne smiju poticati fašistička, nacistička, rasistička, ksenofobična i druga mizantropska usmjerenja. Nastavnik mora biti humanist, mora voljeti ljude i nastojati razumjeti filozofiju drugog i drugačijeg. Činjenica da netko ne razmišlja poput nas, ne znači da je naše gledište jedino ispravno. Ni pod kojim okolnostima u učionici se ne smiju stvarati podjele prema boji kože, nacionalnosti, vjeri, društvenom statusu ili drugim karakteristikama. Odmicanje od svega navedenog je već pozitivan preduvjet za prevladavanje isključivosti, segregacije i međusobnog nepovjerenja. To će olakšati napore u postizanju visokih obrazovnih standarda i, što je najvažnije, svim studentima pružit će jednake šanse za učenje i jednake šanse za profesionalnu realizaciju i prosperitet.

Provjera znanja

1. Interkulturno obrazovanje može se definirati kao:
  - a) obrazovanje koje u praksi počiva na heterogenosti društva na različitim razinama
  - b) je međusobno povezan s interkulturnim odnosima, koji se očituju „interkulturnim dijalogom“ i „interkulturnom interakcijom (komunikacijom)“
  - c) globalna je perspektiva koja je povijesno nastala brojnijom imigracijom doseljenika iz Azije, Afrike i iz drugih područja u Europu, čime se povećala postojeća heterogenost stanovništva

- d) sve navedeno
2. Pojam multikulturalnog karaktera modernog društva i svijest o razlikama u međunarodnim i interkulturalnim terminima je:
- a) od velikog značaja za moderno obrazovanje
  - b) prilično nevažan u modernom obrazovanju
  - c) uključen u sve obrazovne programe i obrazovne sustave zemalja članica Europske unije
  - d) važan samo za sveučilišnu nastavu i predavanja
3. Pravo na obrazovanje smatra se:
- a) prioritarnim pitanjem svih zemalja
  - b) temeljnim ljudskim pravom
  - c) unutarnjom ljudskom potrebom
  - d) sve navedeno
4. Poučavanje u okviru suvremene pedagogije počiva na principu:
- a) povijesnog determinizma
  - b) suočavanja s izazovima današnjice, poput ksenofobije, fundamentalizma i nasilja
  - c) vizije budućnosti: miran suživot, solidarnost i poštivanje drugih osoba
  - d) sve navedeno
5. Interkulturalizam:
- a) je relativno nova pojava koja nailazi na poteškoće primjene interkulturalnog pristupa u obrazovanju koji se još uvelike temelji na etnocentričnim tradicijama obrazovanja
  - b) izražava potpunu dominaciju određene kulture ili kulturne skupine nad ostatkom društva, naročito s grupama ujedinjenim na etničkoj, vjerskoj ili kulturnoj osnovi
  - c) izražava kontekst u kojem su vidljive različite kulturne skupine
  - d) izražava mogućnost dijaloga i interakcije osoba različitih kulturnih pozadina
6. Multikulturalna (više-kulturalna) pedagogija mogla bi se definirati kao:
- a) pedagoška strategija u kojoj je naglasak na zajedničkim elementima u kulturi i na univerzalnim kulturnim elementima koji postaju most za međusobno razumijevanje
  - b) pedagoška strategija za isticanje kulturnog relativizma, vrijednosti svake kulture i njezine legitimne autonomije
  - c) redefiniranje odnosa pedagogija-politika
  - d) ništa od navedenog

7. Za aktivno podučavanje mogu se koristiti slijedeće metode:
  - a) vođena rasprava i debata
  - b) simulacija i igranje uloga
  - c) analiza vizualnih materijala
  - d) sve od navedenog
8. Primjena smjernica interkulture pedagogije u sustavu sveučilišnog obrazovanja zahtijeva:
  - a) minimalnu pažnju prema studentima koji su izolirani, ranjivi i imaju ograničen pristup resursima
  - b) poticanje pozitivnog studentskog iskustva u novom okruženju, kao i komunikacije u učionici
  - c) pasivan odnos prema studentima i njihovim kulturnim pozadinama
  - d) poimanje sveučilišta kao ustanove koja čuva nacionalne vrijednosti i kulturu

2.5. Interkulturni pristupi u razvoju Europskog obrazovnog sustava

Priredili: PAX Rhodopica, Bugarska

Sažetak teorijskog okvira: Europska društva postaju sve raznolikija, kao posljedica mnogih čimbenika (ekonomskih, društvenih, kulturnih i povijesnih). To predstavlja ozbiljan izazov za nastavnike koji se moraju pozabaviti prisutnošću studenata sa značajnim razlikama u smislu njihovih kulturnih, vjerskih i društvenih pozadina. Posljednjih je godina na europskoj razini sve veća aktivnost na području interkulturnog obrazovanja, paralelno s načelom supsidijarnosti. Upoznavanje s različitim pristupima i modelima primjenjivim na sveučilišno obrazovanje u kontekstu interkulturnog dijaloga s naglaskom na prednosti i nedostatke, važno je za obogaćivanje kompetencija nastavnika koji rade u multikulturnom i interkulturnom okruženju (ICC). Trebali bi biti upoznati s različitim metodama rada sa studentima različitog podrijetla, kulture, vjere itd. kako bi svi studenti bili integrirani u nastavi.

Studija slučaja 1 – Kritični događaji

Uvod: Ova metoda uključuje korištenje tipičnih slučajeva kojima se omogućuje studentima da se upoznaju s načelima koja su univerzalna za sve kulture. Ovi kritični događaji sastoje se od kratkih priča koje uključuju interakciju ljudi iz različitih kultura. U ovom pristupu postoje likovi s imenima, pričom i završetkom koji sadrži neki problem i/ili nesporazum.

Pozadina: Kroz analizu uzroka, problema i nesporazuma, studente se upućuje na razumijevanje oblikovanja znanja pod utjecajem kulture, što ima veliki utjecaj na komunikaciju. Korišteni primjeri usredotočuju se na teme i pojmove: anksioznost; neostvarena očekivanja; oblikovanje osjećaja pripadnosti i vrijednosti; kategorizacija i hijerarhija; sukob s vlastitim predrasudama; rituali i praznovjerja; vremenska i prostorna orijentacija; jezik; grupne i individualne uloge; unutarnja i vanjska grupna diferencijacija. Podrobnije se navedeni pojmovi mogu objasniti kao:

- Anksioznost – pojedinac se nalazi u okruženju koje pred njega postavlja neočekivane ili slabo razumljive zahtjeve, čime nastaju tenzije i strahovi kod pojedinca - je li moje vlastito ponašanje prihvatljivo

- Neostvarena očekivanja – ljudi se ne osjećaju nelagodno zbog određenih situacija, nego zbog vlastito odnosa prema toj situaciji, odnosno, osjećaju problem u svezi očekivanja koja pred sebe postavljaju
- Pripadanje – ljudi osjećaju potrebu za pripadanjem određenoj skupini, kulturi, zajednici, ali katkad to nije moguće ostvariti zbog njihova društvenog položaja „stranca“ („vanjskoga“)
- Uloge – postoji određen set naših ponašanja koji je u skladu s društvenim ulogama. Obično se jako društveno i kulturno razlikuje to što se od nas očekuje, u smislu naše društvene uloge
- Vremenska i prostorna orijentacija – kultura je ta koja oblikuje razlike kod ljudi u poimanju ritma života, stvarnog i simboličkog prostora itd.

Rezultati: Sudionici slušaju ili čitaju primjere i analiziraju svaki primjer samostalno ili kroz rad u grupama. Ova metoda, koju zagovaraju stručnjaci iz različitih znanstvenih područja, pokazuje da su studenti sposobniji analizirati probleme na području interkulture komunikacije, a s kojima se do sada nisu susreli, tako što analizu temelje na određenim “kritičnim događajima”.

Primjer (prerađen)⁸:

Tajlandski službenik srednjeg obrazovnog ranga dvojici svojih asistenata kasnio je na sastanak sat vremena. Asistenti, iako ljuti, nisu pokazivali nezadovoljstvo dok su čekali. Kada je administrator napokon ušao, ponašao se kao da uopće nije zakasnio. Nije se ispričao, niti objasnio razloge kašnjenja. Nakon što se smjestio u ured, pozvao je svoje asistente i svi su počeli raditi na zadatku koji je bio i tema i razlog sastanka. Da ste promatrali ovaj kritičan događaj na način kako je navedeno u ovom odlomku, što biste rekli da opisuje ponašanje uključenih ljudi?

Asistenti su bili izuzetno vješti u prikrivanju svojih istinskih osjećaja.

Službenik očito nije bio svjestan činjenice da je na termin zakasnio sat vremena.

Od podređenih se traži da budu pristojni prema svojim nadređenima, bez obzira na to što se dogodilo. Budući da to nitko nije komentirao, ponašanje očito nije ukazivalo na ništa neobično.

Odabrali ste prvi odgovor: Ovo nije sasvim točno. Za Tajlandane je prilično karakteristično da se pod bilo kojim okolnostima pokušavaju doimati rezerviranima. Čak i da su asistenti bili izuzetno vješti u prikrivanju svojih istinskih osjećaja, kako možete biti sigurni da znate koji su bili njihovi istinski osjećaji? Također, možda ste u procjeni situacije suviše orijentirani na same asistente? Pokušajte ponovno.

Odabrali ste drugi odgovor: Nije posve točno. Kada se administrator ponašao kao da nije bio svjestan svog kašnjenja nakon što je sat vremena zakasnio, ne čini li vam se da je bio svjestan situacije i da je možda glumio? Pokušajte ponovno.

Odabrali ste treći odgovor: Ovo je dobar odgovor. Informacije iz ovog poglavlja koristite dosljedno i s razumijevanjem. Nastavite tako. Ovo je ispravan odgovor.

Odabrali ste četvrti odgovor: Ovo nije točan odgovor. Iako se ponašanje opisano u odlomku ne čini toliko neobično Tajlandanima kao što bi moglo biti Amerikancima, zašto ništa nije rečeno o kašnjenju? I zašto su pomoćnici bili "jako ljuti" iako to "nisu pokazali"? Ne postoji li neka druga razina objašnjenja za ovo ponašanje?

⁸ Izvor: <https://edisciplinas.usp.br/mod/resource/view.php?id=6710>

Zaključak: U određenoj mjeri "poštovanje nadređenog" može se primijeniti gotovo bilo gdje u svijetu, ali je daleko veća vjerojatnost da će se to u praksi odvijati čvršće i dosljednije na Tajlandu, nego u Sjedinjenim Američkim Državama. Bilo je određenih naznaka koje su vam mogle pomoći pri odabiru trećeg odgovora kao točnog odgovora: prikriveni osjećaji pomoćnika, neuspjeh službenika da se ispriča, činjenica da nitko nije spomenuo zakašnjenje te odvijanje sastanka koji je bio zakazan, bez obzira na kasniji početak sastanka.⁹

Studija slučaja 2 – Praktična vježba: Kulturno specifični asimilatori

Uvod: Kulturno specifični asimilatori omogućuju poučavanje određenih informacija o drugoj kulturi predstavnicima neke kulture. Razlika između ovog pristupa i opće metode kulturnih asimilatora, leži u objašnjenju ponašanja svakog od sudionika. U općoj metodi objašnjenje se temelji na širokom načelu kulturnih razlika i neizbježnim odstupanjima između stereotipa (negativnih ili pozitivnih) te individualnog i kolektivnog iskustva. U drugom slučaju, kod kulturno specifičnih asimilatora, temelj je na razumijevanju specifičnih obilježja neke kulture („vlastito” – „strano”).

Pozadina: Usredotočujemo se ovdje na događaje koje posjetitelji određene zemlje mogu identificirati kao problematičnu situaciju. Primjeri koje smo naveli opisuju interakciju između "stranca" i "lokalnog stanovništva." Nakon upoznavanja s tim događajima kao primjerima mogućih kulturnih nesporazuma, studenti analiziraju nekoliko mogućih različitih tumačenja situacije, a nastavnik zatim ističe koji je točan odgovor i potiče ih na razmišljanje o tom odgovoru. Ako su izabrani odgovori studenata bili pogrešni, to se analizira i pokušava se uputiti studente na razmišljanje o novom izboru odgovora. Svaki student mora dati neki odgovor na primjer koji se analizira i tek tada se može krenuti na druge izabrane primjere.

Rezultati: Glavni cilj ovdje je pripremiti ljude za iznimne okolnosti. Ova metoda pokazala je značajnu učinkovitost u podržavanju međukulturne komunikacije, potičući empatiju i pozitivne stavove.

---

⁹ Za više informacija vidjeti u: Bhawuk, D. (1998). The role of culture theory in cross-cultural training: A multimethod study of culture-specific, culture-general, and culture theory-based assimilators, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29(5), 630-656. Tekst je dostupan i u elektroničkoj verziji na: https://www.researchgate.net/publication/247723665_The_Role_of_Culture_Theory_in_Cross-Cultural_Training.

Primjer 1 – Primjer pokušaja asimiliranja (prema Tolbertu i McLeanu, 1995¹⁰)

Američka pregovaračka tvrtka dodijelila je Paulu, vrhunskom pregovaraču, zadatak nabavljanja sirovina iz Venezuele. Paul ima iskustvo nekoliko godina u inozemstvu, u raznim drugim zemljama Latinske Amerike, pa je poznavao i službeni i ulični španjolski jezik. Tijekom nekih pregovora s venezuelanskom tvrtkom, Paul je prezentaciju prilagodio na neformalnu razinu govora. Primijetio je da Venezuelci pažljivo slušaju i čini se da slijede ideje i poslovni plan koji je predstavio. Šalio se i govorio kao "jedan od njih" budući da je bio siguran u to latinsko poslovno ozračje. Venezuelci su ga ljubazno slušali do kraja izlaganja. Kad je Pavao završio, zahvalili su mu i otišli.

Tjedan dana kasnije Paulov ravnatelj ga je pozvao u svoj ured. Paul mu je rekao kako je putovanje u Venezueli bilo predivno i da je nestrpljiv čuti što se dogodilo. Upravitelj je tada rekao Paulu da ga isto namjerava pitati - što se dogodilo? Venezuelska tvrtka nazvala je njegovu tvrtku i odbila s njima poslovati u budućnosti. Paul je bio jako uzrujan i nije uopće znao što se dogodilo.

Zašto pregovori između Paula i venezuelske tvrtke nisu dali rezultate koje je očekivao?

Paul nije trebao preuzeti inicijativu u mijenjanju ozračja i odnosa s Venezuelcima na neformalnu razinu. Trebao je poštovati ton i način komunikacije Venezuelaca. Zbog svojih je postupaka doživljen kao uvredljiv.

Pavlova tvrtka je nesretno pretpostavila da je Pavao kvalificiran za uspješan kontakt s venezuelskom kulturom zbog svog prethodnog iskustva boravka u Latinskoj Americi. Pavao se previše oslanjao na svoje pretpostavljeno i pojednostavljeno razumijevanje kulture. Pretpostavio je da su sve zemlje Latinske Amerike iste, te je bio previše neformalan za venezuelsku kulturu.

Brzim prelaskom na neformalnu razinu, Paul je stvorio nepovjerenje kod Venezuelaca u pogledu ozbiljnosti prijedloga njegove tvrtke. U Venezueli je pristup tvrtke vrlo važan dio ugleda tvrtke.

Tvrtka još nije bila spremna donijeti odluku. Venezuelci su trebali još sastanaka s Paulom i upoznati ga, možda tijekom ručka ili večere. O sporazumu je trebalo više razgovarati.

Odabrali ste prvi odgovor: Gledajući ovu situaciju iz američke perspektive, to je razuman odgovor. Međutim, biti neformalan nije nužno isto što i biti snishodljiv. Iako je Pavao trebao poštivati ton koji su dali Venecuelanci, postoji vjerojatniji odgovor na ovaj scenarij. Molimo odaberite ponovo.

Odabrali ste drugi odgovor: Ovo je dobar izbor. Neke zemlje Latinske Amerike potiču neformalne poslovne odnose, ali to nije slučaj u Venezueli. Paul je trebao istražiti venezuelske norme poslovnih odnosa prije nego je postupio na neformalniji način. Opasno je pretpostavljati istost u vrijednostima, uvjerenjima i običajima među zemljama koje dijele jedino zajednički jezik. Pokušajte ponovo.

Odabrali ste treći odgovor: Ovo je odabir koji su najčešće odabrali Venezuelci. Venezuelci više vole formalno, nego neformalno radno okruženje i način komunikacije. Kršenje te norme izazvalo je sumnju kod Venezuelaca o tome koliko su Paul i njegova tvrtka profesionalni i vjerodostojni, a u Venezueli se vjerodostojnost tvrtke često određuje njezinim pristupom poslovanju. Poslovni pristup vrlo je važan dio uspostavljanja i održavanja ugleda tvrtke.

Odabrali ste četvrti odgovor: Možda tvrtka još nije bila spremna donijeti konačnu odluku. Međutim, odgovor Venezuelaca bio je znak da u budućnosti neće poslovati s tom tvrtkom, što je čvršća poruka nego jednostavno reći da nisu spremni donijeti odluku. Takav konačan odgovor više ukazuje na grešku u nečemu što je učinjeno, a ne na nešto što nije učinjeno. Molimo odaberite ponovo.¹¹

¹⁰ Tekst je preuzet s: <https://en.ppt-online.org/277327>

¹¹ Više primjera i slučajeva vidjeti na: <https://en.ppt-online.org/277327>

Studija slučaja 3 – Praktična vježba: *Brainwriting 6-3-5*

Uvod: *Brainwriting 6-3-5* je poseban oblik *brainstorminga* koji se odvija kroz medij grafike i crteža; smatra se intuitivnom i progresivnom metodologijom koja uključuje i potiče sudionike na uključivanje na kružni način. Temelj takve tehnike je uvjerenje da je uspjeh procesa generiranja ideja određen stupnjem doprinosa i integracije međusobnih prijedloga koji se odvijaju kružno, a posebno se misli na prevladavanje mogućih prepreka za izražavanje nečije kreativnosti koje izazivaju mogući međuljudski sukobi ili različita kulturna pozadina¹².

Pozadina: *Brainwriting 6-3-5* može se koristiti u grupnom radu ili kao individualna tehnika. Za naše je potrebe prikladnija opcija grupnog rada: svakom sudioniku daje se papir koji treba podijeliti na tri polja (okomito) i šest redaka (vodoravno). Na taj način dobiva se 18 polja, a svaki sudionik u gornji redak upisuje ideju u prvom kvadratu i prosljeđuje list svakom sljedećem slijeva nadesno. To se ponavlja pet puta (6 ljudi ima 3 ideje 5 puta). Tijekom pisanja nema rasprave ili kritike, što rezultirala sa 180 prijedloga u vezi sa stereotipima o "drugome". Nakon što svi prijedlozi budu dostavljeni, oni izdvojeni (npr. najzanimljiviji ili duhovitiji ili neki treći) služe kao polazište za raspravu.

Rezultati: Kao što je predstavljeno na stranici <https://podojo.com/how-to-6-3-5-brainwriting/>, primjena ove tehnike zahtjeva nekoliko koraka: "*pobrinite se da se radni listovi pripreme unaprijed. Nakon što odaberete temu, napišite ju pri vrhu radnog lista. Ovo je radni list koji se sastoji od rešetke u kojoj su naslovi stupaca Ideja 1, Ideja 2 i Ideja 3 s redovima (određeni broj redaka po osobi - ako ima 6 osoba, ima 6 redaka, ako ima 5 osoba, tada je 5 redaka) koji identificiraju broj osoba koje pridonose prijedlogu. Za radni list možete stvoriti i rešetku s kvadratnim ljepljivim bilješkama stavljenu na radni list s rešetkom 3 x 6. Ideje je kasnije lakše grupirati pomoću ljepljivih bilješki, ali to zahtijeva dodatnu pripremu unaprijed. Vremenski okvir za pisanje, od 5 minuta, može započeti u ovom trenutku. Svaki sudionik popunjava prvi red i zapisuje prve ideje radeći u tišini. To može biti crtež, bilješka itd. Kako god član tima želi. Kada istekne 5 minuta, radni listić se prosljeđuje osobi s desne strane. Vrijeme za rad od 5 minuta počinje iznova, a sljedeći sudionik može biti inspiriran idejom na listu, pridonijeti joj integriranjem*

¹² Izvor: <https://en.wikipedia.org/wiki?curid=21491286>

ili dovršenjem ideje ili ju može zanemariti i započeti iznova. Postupak se nastavlja dok se ne ispuni svih 6 krugova radnog listića (i svih 6 osoba je time dalo svoj doprinos.)

Zaključak je gomila ideja iz kojih se trebaju ukloniti duplikacije, a zatim se započinje s evaluacijom i glasovanjem o konačnim rezultatima. Radni listići se potom vraćaju sudionicima. Članovi tima pregledavaju svoje listiće i identificiraju tri najbolje ideje stavljajući znak "+" za svaku od njih, a zatim prosljeđuju list osobi s desne strane, koja zatim ponavlja postupak, identificirajući najbolji izbor za grupu."

Zaključak: Teme za raspravu - sljedeća se pitanja mogu koristiti kao polazna točka za raspravu i primjenu gore navedenog pristupa:

- U kojoj mjeri vlastite predodžbe o drugima smatrate stereotipnima?
- Prema vašem mišljenju, koji su glavni faktori i izvori predodžbi o etničkim i vjerskim skupinama i razlikama u društvu?
- Napišite popis najčešćih pozitivnih i negativnih predodžbi o susjednim zemljama i narodima.
- Koje kulture smatrate bliskijima, a o kojima imate predodžbe da su egzotične?
- U kojoj mjeri je religija faktor kulturnih različitosti?
- Navedite neke od temeljnih i srodnih pojmova (iz medija, politike) koji se tiču pojmova interkulturalnosti
- Analizirajte dominantne stereotipe o nekoj etičkoj ili vjerskoj skupini u društvu i postavite ih u odnos sa vlastitim iskustvom učenja ili podučavanja u učionici
- Koji je utjecaj „rasnih razlika“ u našem društvu?
- Koji su glavni problemi suživota većine i manjina u zemlji s obzirom na rasističke predrasude (i postoje li)?
- Možete li identificirati neformalne (direktne, duhovite ili na drugi način nijansirane) rasističke ideje, stavove i predrasude u društvu?
- U kojoj mjeri rasističke izjave i stavovi prema drugim etničkim i manjinskim skupinama kruže javnim prostorom u zemlji? Identificirajte i raspravite moguće političke, medijske, obrazovne ili druge izvore.
- Koji su, po vašem mišljenju, akutni slučajevi rasnih sukoba u modernoj Europi (ako ih možete izdvojiti)?

Provjera znanja

1. Etnopsihologija je:
  - a) područje različito od psihološke antropologije
  - b) integralna znanost koja koristi spoznaje socijalne psihologije, pedagogije i etnologije
  - c) različiti oblici interakcije i razmjene među ljudima različite nacionalnosti i kulturnih pozadina
  - d) sociološki trend koji ne odražava politički dominantna mišljenja u društvu
2. Interkulturni dijalog izražava različite:
  - a) markere okoline, materinjeg jezika, etničke pripadnosti, običajnog sustava
  - b) interakciju i razmjenu između osoba različitog etničkog podrijetla, kulturnih pozadina – s ciljem međusobnog razumijevanja i smanjenja konflikta
  - c) djetetov i roditeljev sociokulturni status u zajednici
  - d) sve navedeno
3. Etnička grupa je:
  - a) društvena skupina koja nema politički dominantan glas unutar nekog društva
  - b) iz sociološke perspektive – brojčana manjina
  - c) društvena skupina čiji se članovi međusobno identificiraju na temelju stvarnog ili pretpostavljenog zajedničkog naslijeđa - biološkog podrijetla, zajedničke povijesti, srodstva, vjere, jezika, kulture, teritorija, nacionalnosti i dr.
  - a) skupina ljudi poput nacije ili vjerske zajednice, koja oblikuje osjećaj pripadnosti toj skupini već samim kriterijem nečijeg rođenja
4. Nacija je:
  - b) pragmatična stvar, jedan „dnevni referendum“
  - c) društvena skupina koja nema politički dominantan glas unutar nekog društva
  - d) skupina ljudi poput vjerske zajednice, koja oblikuje osjećaj pripadnosti toj skupini već samim kriterijem nečijeg rođenja
  - e) ništa od navedenog
5. Empatija može biti definirana kao:
  - a) sinonim za toleranciju
  - b) fenomen koji funkcionira po principu “stavi sebe u tuđu poziciju” i pokušaja razumijevanja perspektive drugih

- c) osjećaj zajedništva koji se temelji na potrebama neke skupine, njihovim ciljevima i nastojanjima
  - d) pojam koji se koristi u sociologiji, politici i filozofiji
6. Globalno usmjeren pristup obrazovanju temelji se na:
- a) vremenu; programu i kulturi
  - b) integritetu; vremenu i mjestu
  - c) vremenu; empatiji i toleranciji
  - d) toleranciji; etnopedagogiji i psihologiji
7. Obrazovne strategije u etnopsihopedagogiji temelje se na:
- a) procesu osviještenosti, samo-reguliranju i samoprocjeni znanja i modela ponašanja
  - b) nadilaženju razlika između pojedinaca, društvenih skupina i nacija
  - c) vodećim psihološkim konceptima i pristupima: bihevioralnim, kulturno-historijskim te onim usmjerenima na etničke identifikacije
  - d) kulturnoantropološkim spoznajama o nacionalnim kulturama
8. Društveno usmjeren pristup obrazovanju manjine poima kao:
- a) marginalizirane društvene skupine
  - b) političke subjekte
  - c) potlačenu skupinu ljudi
  - d) homogene skupine koje odlikuje zajednička vjera, politička uvjerenja i sl.
9. Nacionalno usmjeren pristup obrazovanju manjine poima kao:
- a) marginalizirane društvene skupine
  - b) političke subjekte
  - c) potlačenu skupinu ljudi
  - d) homogene skupine koje odlikuje zajednička vjera, politička uvjerenja i sl.
10. Refleksivni pristup:
- a) naglašava razmišljanje i obrazovanje kao ključne koncepte
  - b) temelji se na vodećim psihološkim konceptima i pristupima
  - c) opisuje društveni karakter kao "jezgru karaktera, zajedničku većini pripadnika kulture, za razliku od individualnog karaktera po kojem se ljudi koji pripadaju jednoj kulturi razlikuju"
  - d) integriranim pristupom istražuje i promišlja kulturu u odnosu s psihološkim odrednicama njezinih "nositelja"

MODUL III. Teorijski pristupi i tehnologije interakcije s višejezičnim studentima

3.1. Obrazovne paradigme studiranja u multikulturalnom okruženju

3.2. Psihopedagoški razvoj studenata u multikulturalnom i interkulturalnom okruženju

3.3. Vrijednosno orijentirani model socijalnog ponašanja

3.4. Didaktičko-metričke metode i postupci za procjenu razine znanja studenata

3.5. Alati za obrazovanje u multikulturalnom i interkulturalnom okruženju

3.1. Obrazovne paradigme studiranja u multikulturalnom okruženju Sveučilište Transilvanija iz Brašova, Rumunjska

Sadržaj teorijskog okvira: Multikulturalno obrazovanje odgovor je obrazovnih institucija na pitanje kulturne raznolikosti, osmišljeno kako bi pomoglo edukatorima smanjiti probleme povezane s raznolikošću i povećati obrazovne prilike i mogućnosti (Banks, 2015). Kako bi razumjeli da škola od 1960 ih godina pokušava odgovoriti na izazove koje povijesno i trenutno predstavlja multikulturalno obrazovno okruženje, ovo poglavlje ima za cilj prikazati glavne obrazovne paradigme izgrađene tijekom vremena i otkrivene u pregledu literature: paradigma etničkih aditiva, paradigma razvoja samopoimanja, paradigma kulturne deprivacije, paradigma kulturnih razlika, jezična paradigma, paradigma kulturne ekologije, paradigma zaštitne dezidentifikacije, strukturna paradigma, višefaktorska paradigma.

Studija slučaja 1 – Paradigma kulturne deprivacije

Uvod: Prva studija slučaja primjer je paradigme kulturne deprivacije. Kada je riječ o obrazovanju, zagovornici ove paradigme vjeruju da su loši školski rezultati povezani sa siromaštvom, neorganiziranošću obitelji, intelektualnim i kulturnim nedostacima (Coleman, apud Saporito i Sohoni, 2007; Bourdieu i Passeron apud Wiggan, 2007; Bernstein apud Smith, 2012). U Rumunjskoj ima mnogo djece koja zbog činjenice da žive u nepovoljnom okruženju (siromašne obitelji, romske obitelji, neorganizirane obitelji) ne pohađaju školu ili vrlo rano napuštaju školu. Ova pojava dolazi, kao što je spomenuto u poglavlju 3.1. Priručnika, s nizom negativnih posljedica koje pogađaju i djecu, i zajednicu i društvo općenito. Kako bi se smanjio učinak ovih posljedica i spriječila njihova pojava, cilj škole postao je kompenzacijski s obzirom na kulturu kao i akademske vještine (Smith, 2012). Primjer kompenzacijskog obrazovnog programa je program "*Škola nakon škole*", koji je u Rumunjskoj razvila *Save the Children*, najveća međunarodna nevladina organizacija za zaštitu dječjih prava u svijetu.

Pozadina: Prema izvješću *Save the Children*, u Rumunjskoj, početkom 2019. godine, 380 000 djece u dobi od 3 do 17 godina nije sudjelovalo u bilo kojem obliku obrazovanja. Prema podacima Eurostata (www.salvaticopiii.ro) 38,1% djece u opasnosti je od siromaštva ili socijalne isključenosti, a gotovo petina djece mlađe od 6 godina živi u uvjetima ozbiljne materijalne oskudice. *Program*

škole nakon škole koji je razvila organizacija *Save the Children Romania* želi smanjiti učinke kulturne deprivacije djece iz nepovoljnih sredina, posebno romske djece. Kroz program, specijalizirani učitelji pomažu djeci u izvršavanju zadataka, prolaze dodatnu obuku iz predmeta koji predstavljaju poteškoće i potiču ih na sudjelovanje u slobodnim aktivnostima usmjerenim na razvijanje vještina samostalnog života.

Rezultati: *Save the Children* primijetio je da upis u program *Škola nakon škole* ima očigledan pozitivan utjecaj na školski uspjeh djece:

- 92% od preko 34 000 djece koja imaju koristi od *Save the school* programa kojeg vodi *Save the Children* postiglo je napredak u školi u usporedbi sa situacijom prije sudjelovanja u programu;
- u prosjeku je 45% djece korisnika postiglo dobre i vrlo dobre školske rezultate;
- 20% djece korisnika dobilo je školske nagrade.

Zaključak: Kompenzacijski obrazovni programi prilika su za djecu iz nepovoljnih sredina, poticanjem aktivnog sudjelovanja u nastavi i postizanjem zadovoljavajućih školskih rezultata, osmišljenih kako bi smanjili/spriječili rizik od napuštanja škole. Dugoročno gledano, ta će djeca postati integrirane i neovisne odrasle osobe, jer je školska integracija pretpostavka društvene integracije i glavna komponenta uspjeha buduće društveno-profesionalne integracije (Verza, 1998). Polazeći od gornjeg primjera, navedite druge programe kompenzacijskog obrazovanja koji se provode kako bi se spriječilo napuštanje škole među djecom iz nepovoljnog stanovništva (u smislu etničke pripadnosti, rase, financijske situacije itd.).

Studija slučaja 2 – Paradigma zaštitne dezidentifikacije

Uvod: U drugoj studiji slučaja ilustrirat ću drugu paradigmu multikulturalnog obrazovanja, to jest paradigmu zaštitne dezidentifikacije. Kao što je navedeno u Priručniku, glavna pretpostavka ove paradigme je kada pojedinci smatraju da bi se trebali prilagoditi grupnim stereotipima ili ako ih se procjenjuje na temelju tih stereotipa, njihov osjećaj samoga sebe postaje ugrožen. Iz perspektive ove paradigme, glavni cilj škole trebao bi biti prevladavanje razrednih ili rasnih stereotipa u postupanju s učenicima koji su dio marginaliziranih skupina. Primjer programa čiji je cilj uklanjanje stereotipa i diskriminacije romske djece je „Zajedno za svijet bez diskriminacije“,

projekt koji je pokrenula i provela u Rumunjskoj 2001.-2002. ista organizacija *Save the Children*, a financirala Europska unija.

Pozadina: Projekt se temeljio na istraživanju provedenom među učenicima u dobi od 12 do 14 godina u vezi s njihovim percepcijama i predstavljanjem pojmova kao što su: tolerancija, etnička diskriminacija, dječja prava itd. Rezultati istraživanja potvrdili su da, općenito, učenici ne prepoznaju situacije netolerancije i diskriminacije s kojima se suočavaju u odnosima s drugima te nisu spremni izbjeći njihovu pojavu. Zbog toga je projekt imao za cilj organizirati niz sastanaka, rasprava i neformalnih skupova na kojima će prisustvovati rumunjski i romski učenici. U tu svrhu odabrano je 9 škola, kako iz urbanih tako i iz ruralnih područja, koja su uključivala rumunjsku i romsku djecu, po troje iz svake od sljedećih županija: Galați, Prahova i Argeș (Jigău, Surdu i sur., 2002., str. 233).

Rezultati: Projektne aktivnosti sastojale su se od rasprava među učenicima, koji su raspravljali kako o teorijskim elementima pojmova tolerancije i uzajamnog poštivanja, dječjim pravima i pitanju etničkih manjina, tako i o konkretnim situacijama, ponašanju i problematičnim stavovima koji su se očitovali u školi. Rasprave su bile usmjerene na podizanje svijesti o situacijama diskriminacije i netolerancije u svakodnevnom ponašanju te na pružanje alata za sprečavanje i rješavanje konfliktnih situacija u školi. Najvažniji rezultat projekta zabilježen je na razini međuljudskih odnosa između romskih i rumunjskih učenika, tako da tijekom projekta nije bilo sukoba ili diskriminacije, sve aktivnosti odvijale su se u duhu izraza „Svi različiti - svi jednaki”. Također, došlo je do poboljšanja školske klime, jer su učenici bili puno otvoreniji za komunikaciju s kolegama i pokazivanje inicijative u provođenju zajedničkih aktivnosti (Jigău, Surdu i sur., 2002., str. 233-234).

Zaključak: Stoga su takve izvannastavne aktivnosti, koje zajednički provode rumunjska i romska djeca, omogućile stvaranje okvira koji pogoduje međusobnom poznavanju u neformalnom okruženju, a rasprave temeljene na konkretnim situacijama marginalizacije ili etničke diskriminacije u školi bile su stvarne prilike za učenje za svu djecu koja sudjeluju. Uz to, projektne aktivnosti pružile su romskoj djeci priliku da osjete kako pripadaju školskoj zajednici te da se osjećaju cijenjeno i uključeno. Na taj se način povećavaju šanse da se ta djeca mogu poistovjetiti s akademskom (školskom) zajednicom i njezinim vrijednostima. Razmislite o posljedicama

negativnih stereotipa u obrazovnom okruženju na romsku djecu. Utvrdite druge načine na koje se mogu izbjeći stereotipi i/ili diskriminacija romske djece u obrazovnom okruženju.

Literatura:

Banks, J. A. (2015). *Cultural diversity and education: foundations, curriculum, and teaching*, New York: Routledge.

Banks, J. A. (2009). Multicultural education. Dimensions and paradigms in Banks, J. A. (Ed.). *The Routledge international companion to multicultural education*, pp. 9-33. New York: Routledge.

Jigău, M., Surdu, M., Balica, M., Fartușnic, C., Horga, I., & Surdu, L. (2002). Participarea la educație a copiilor romi. Probleme, soluții, actori, Editura MarLink, București.

Saporito, S., & Sohoni, D. (2007). Mapping Educational Inequality: Concentrations of Poverty among Poor and Minority Students in Public Schools, *Social Forces*, 85(3), 1227-1253.

Smith, S. C. (2012). Cultural Relay in Early Childhood Education: Methods of Teaching School Behavior to Low-Income Children. *Urban Review*, 44, 571-588.

Verza, E. (1998). Bazele psihologice ale educației integrate. In Verza, E. & Păun, E. *Educația integrată a copiilor cu handicap*, UNICEF, RENINCO. Iași: Editura Multiprint.

Wiggan, G. (2007). Race, School Achievement, and Educational Inequality: Toward a Student-Based Inquiry Perspective. *Review of Educational Research*, 77 (3), 310-333.

<https://www.salvaticopiii.ro/ce-facem/educatie>

Provjera znanja

1. Obrazovne su institucije na vrijeme razvile paradigme multikulturalnog obrazovanja kao odgovor na:
  - a. Pokrete etničke revitalizacije koji su se odvijali 60-ih i 70-ih;
  - b. Drugi svjetski rat (1939.-1945.);
  - c. Američki građanski rat (1861.-1865.).
2. Korisnost obrazovnih paradigmi u multikulturalnom okruženju koje je identificirao Banks (2009., 2015.) leži u činjenici da:
  - a. uspijevaju uhvatiti odnos između vrijednosti u obrazovanju, obrazovnih politika i programa;

- b. razvili su se kao načini konceptualizacije i objašnjenja određenog fenomena, u ovom slučaju obrazovanja etničkih skupina, tijekom određenog vremenskog razdoblja;
  - c. su logični i lako razumljivi.
3. Glavna pretpostavka *paradigme etničkih aditiva* je da:
- a. informacije o etničkim skupinama mogu se dodati postojećem kurikulumu bez njegovog restrukturiranja;
  - b. etnički sadržaji mogu poboljšati samopoimanje učenika etničkih manjina. Mnogi studenti etničkih manjina pokazuju nisko samopoimanje
  - c. manjinske skupine imaju jaku, bogatu i raznoliku kulturu.
4. Glavna pretpostavka *paradigme kulturne deprivacije* je da:
- a. školski uspjeh učenika koji pripadaju manjinskim etničkim skupinama je loš jer se obrazovni sadržaji ne podučavaju na jeziku koji se govori u njihovoj obitelji i zajednici;
  - b. mladi s niskim primanjima i pripadnici manjinskih etničkih skupina socijalizirani su u obiteljima i zajednicama koje im oduzimaju mogućnost stjecanja kulturnih obilježja i ostvarivanja kognitivnih spoznaja neophodnih za uspjeh u školi;
  - c. manjinske skupine imaju jaku, bogatu i raznoliku kulturu.
5. Glavni cilj obrazovnih institucija u strukturnoj paradigmi je:
- a. prevladati klasne ili rasne stereotipe u postupanju s učenicima koji su dio marginaliziranih etničkih skupina
  - b. poticati školu, učenike i učitelje na razumijevanje i rješavanje svakog pojedinačnog, kulturnog, društvenog, institucionalnog i strukturnog oblika rasizma
  - c. učenici i nastavnici trebaju razumjeti strukturne ekonomske i političke čimbenike koji ometaju društvenu mobilnost i pružiti im pomoć u opredjeljivanju za radikalne društvene i ekonomske promjene.
6. Glavni cilj obrazovnih institucija u kulturno-ekološkoj paradigmi je:
- a. dopustiti marginaliziranim etničkim manjinama da postanu dijelom glavne kulture
  - b. pružiti početnu nastavu na materinjem jeziku učenicima iz manjinskih etničkih skupina

- c. promijeniti školsku kulturu kako bi se poštovao način života etničkih mladih ljudi i prilagoditi nastavne strategije specifičnim osobinama učenika s različitim kulturnim podrijetlom.
7. Glavna pretpostavka antirasističke paradigme je da:
  - a. niska akademska postignuća manjina posljedica su prije svega njihovog protivljenja glavnoj kulturi;
  - b. obrazovne nejednakosti koje trpe učenici manjina uglavnom su posljedica individualnih, kulturnih, društvenih, institucionalnih i strukturnih oblika rasizma;
  - c. školski uspjeh učenika koji pripadaju manjinskim etničkim skupinama je loš jer se obrazovni sadržaji ne podučavaju na jeziku koji govore u njihovoj obitelji i zajednici
8. Iz perspektive paradigme kulturnih razlika, školski programi i prakse usmjereni su na:
  - a. bihevioralna i intenzivna kompenzacijska obrazovna iskustva;
  - b. obrazovne intervencije usmjerene na promjenu kulturnih obilježja manjinskih zajednica kako bi postale kompatibilnije s onim što se smatra dominantnom društvenom praksom i kulturom;
  - c. nastavne strategije koje reagiraju i osjetljive su na kulturne razlike
9. Iz perspektive paradigme razvoja samopoimanja, školski programi i prakse imaju za cilj:
  - a. uključiti posebne jedinice u etničke studije koje ističu doprinos etničkih skupina u izgradnji nacije; jedinice o poznatim etničkim pojedincima
  - b. razviti poglavlja s etničkim studijama; tečajevi koji sadrže informacije o herojima, hrani ili odmoru koji su specifični za određene etničke skupine.
  - c. razviti obrazovne programe koji uklanjaju rasne ili klasne stereotipe kako bi stvorili akademsko okruženje pogodno za samopouzdanje.
10. Iz perspektive antirasističke paradigme, školski programi i prakse usmjereni su na:
  - a. uvažavanje snaga i ograničenja različitih kultura i onoga što možemo naučiti od svake od njih;
  - b. razumijevanje grupnog identiteta i među i unutar grupnih interakcija, posebno u školi; razumijevanje različitih aspekata institucionalnog rasizma i kako on može utjecati na školu
  - c. razumijevanje kako se moć u društvu i u školi može povezati s rasnim razlikama.

3.2. Psihopedagoški razvoj studenata u multikulturalnom i interkulturalnom okruženju

Priredila PAX Rhodopica, Bugarska

Sadržaj teorijskog okvira: Kao što je izjavila Tarasova Ayziryak Nailevna¹³, „Cijeli svijet proživljava proces globalizacije čija je glavna tendencija interkulturalno miješanje i razmjena studenata. Današnje društvo postaje neizmjerljivo multikulturalno i višejezično, a broj stranih studenata upisanih u visoko obrazovanje svake se godine povećava.“ (Nailevna, 2017, str. 1173). Pedagogija se bavi psihološkim aspektom prilagodbe, koji se djelomično preklapa s konceptom društvene prilagodbe i uključuje prilagodbu osobe kao pojedinca životu u društvu, u skladu sa zahtjevima ovog društva i njegovim vlastitim potrebama, motivima i interesima. Zabrana korištenja određenih znakova, etiketa, markera, posljedica etno-kulturnih predrasuda koje sadrže diskriminatorne oznake, ili preciznije, pokušaji ograničavanja njihove upotrebe, povezani su s povijesnim iskustvom i povijesnim sjećanjem na društvo koje nameće ili ih zloupotrebljava. Etno-kulturni stereotipi mogu se podijeliti u dvije velike skupine: auto-stereotipi i hetero-stereotipi. Treba napomenuti da su stereotipi i pozitivni i negativni te tvore i pozitivne i negativne stavove, stavove i očekivanja, za razliku od predrasuda, koje su uvijek negativne.

Studija slučaja 1 – Praktična vježba o stereotipima

Uvod: Tri skupine čimbenika "diktiraju" sadržaj etničkih stereotipa:

- specifične karakteristike etničke skupine i njezine posebnosti, jedinstvene za odgovarajuću kulturu i javnu svijest, izgrađene tijekom društveno-povijesnog i političkog razvoja;
- globalni povijesni kontekst, a posebno društveno-politički, ekonomski i kulturni uvjeti razvoja pojedinih etničkih skupina i posebnosti njihove komunikacije s drugim etničkim skupinama, s Drugim;
- trajanje, priroda i dimenzije povijesnog kontakta s drugim etničkim skupinama.

Značaj etno-stereotipa povezan je s činjenicom da se na temelju njih formiraju etničke ideje o „Drugom“ i o sebi. Etno-kulturna slika je tipizacija, sažetak, oblik opisa etničke skupine, koji uključuje najznačajnija povijesna i najtipičnija svojstva, zahvaljujući kojima i kroz koje se

¹³ Nailevna, T.A. (2017). Acculturation and Psychological Adjustment of Foreign Students (the Experience of Elabuga Institute of Kazan Federal University). *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 237,1173-1178.

percipira vlastita ili tuđa etnička skupina i gradi etnički identitet. Etnokulturna slika „svojih“ i „drugih“ igra ulogu održivog modela, koji ima posebno mjesto u društvenoj i osobnoj samosvijesti, formirajući ili utječući na formiranje ponašanja, stava i očekivanja prema drugima. Sasvim je logično da se etnokulturna slika, izgrađena na auto-stereotipima, razlikuje od one koja se temelji na hetero-stereotipima.

Pozadina: Razmišljanja o slici Drugog, o slici drugih, različitih zajednica, bilo pozitivnih ili negativnih, jedan su od univerzalnih načina za razumijevanje, izgradnju i očuvanje vlastitog identiteta. Brojni kulturni stereotipi (pozitivni i/ili negativni) uključeni su u generaliziranu sliku Drugog. Oni su sinteza sačuvanih "sjećanja" u kolektivnom povijesnom sjećanju, iz kolektivnog iskustva, predrasuda, klišeiziranih percepcija i tendencioznih stavova. Na proces izgradnje slike Drugog nesumnjivo utječe tekući odgovarajući proces u društvima Drugih, što također nije iznimka u fazi nacionalne samoidentifikacije uočene u svim europskim narodima, u kojoj je neprestana usporedba između njegovih kao bolji, napredniji, vrijedniji. U suvremenom kontekstu problemi s etničkim manjinama koji se percipiraju kao Drugi unutar zemlje više su izraženi.

Rezultati/teme rasprave: Na temelju navedenih informacija, molim vas, razgovarajte u grupama ili individualno razmislite o sljedećim pitanjima:

- Koji (čimbenici, uzroci, procesi) dovode do sukoba između etničkih skupina unutar procesa učenja i kako ih se može prevladati, izbjeći, spriječiti?
- Što mislite koji su glavni čimbenici i izvori formiranja predodžbi o etničkim i vjerskim razlikama u društvu?
- Kakav je stav većine prema manjinskim skupinama u obrazovnom procesu na sveučilištu? Koji čimbenici utječu na to?
- Nabrojite najčešće korištene negativne stereotipe o Drugom.
- Nabrojite najčešće korištene pozitivne stereotipe o Drugom.
- Mislite li da postoji razlika u definicijama crnjo-crnac-Afroamerikanac; cigani-Romi-predstavnici romske zajednice? Postoji li razlika, što je to i zbog čega?
- Koja bi trebala biti osnovna načela za provedbu multikulturalnog učenja?
- Kakav je vaš pristup podučavanju toleranciji i poštivanju Drugog u etnički raznolikom, multikulturalnom okruženju? Kako podučavate kulturni pluralizam i etničku toleranciju? Podijelite svoje iskustvo.

- Koliko često koristite na nastavi: pitanja ili rasprave povezane s upoznavanjem i prevladavanjem etno-kulturnih stereotipa i predrasuda?

Ako radite u grupi: zapišite svoje rezultate rasprave i podijelite ih s grupom. Dalje razgovarajte o najzanimljivijim rezultatima rasprave. Ako radite sami: zapišite glavna razmišljanja koja imate o pitanjima. Nakon toga ih još jednom pročitajte i razmotrite glavne zaključke koje iz njih možete izvući i kako ih možete primijeniti u svom radu. Ako želite, o glavnim nalazima možete razgovarati i sa svojim vršnjacima sa sveučilišta.

Zadaci za samostalni rad:

- Igra uloga: „govoriti u ime Drugog“ - predstavite najtipičnije, definirajuće, dominantne kulturne, jezične, vjerske, fiziološke karakteristike vaših studenata.
- Upotrijebite „metodu incidenata“ kako biste pružili primjere specifičnih problemskih situacija u multikulturalnom učenju i radnje koje ste poduzeli da biste ih riješili.
- U općoj raspravi definirajte multikulturalizam. Koje su njegove pozitivne i negativne dimenzije? Koje su veze i ovisnosti između autostereotipa i etničkog/nacionalnog identiteta?
- Formulirajte svoje ideje o konceptima etnokulturnog stereotipa i predrasuda. Koju ste vrstu stereotipa i predrasuda doživjeli u nastavi? Podijelite ih s grupom.
- Formulirajte pitanja i teme za rasprave, grupni rad, eseje o svojim ICC studentima s ciljem poticanja tolerancije i poštovanja Drugog u etnički raznolikom i multikulturalnom okruženju.
- Formulirajte primjere autostereotipa/heterostereotipa na temelju svog osobnog i profesionalnog iskustva. Podijelite ih s grupom.
- Formulirajte primjere vrsta tema, materijala, istraživanja i analiza koji će vam biti korisni u budućnosti kako biste izgradili vlastite strategije i prakse osposobljavanja za prevladavanje etničkih napetosti i razlika u multikulturalnom okruženju. Podijelite ih.
- Opišite svoje strategije, metode, pristupe i prakse obuke za prevladavanje etničkih napetosti i razlika u multikulturalnom okruženju. Podijelite ih s drugima u grupi.

Studija slučaja 2 – Praktična vježba – problemi u ICC-u

Uvod: Utvrđivanje izazova, problema i zadataka s kojima se suočavaju sveučilišni profesori i asistenti kako bi razvili učinkovite prakse učenja u multikulturalnom okruženju važno je polazište za rad u ICC okruženju. Glavni fokus treba biti na:

- nedostatak ili nedovoljna obuka nastavnika i/ili nedostatak odgovarajućih nastavnih materijala;
- ograničenja unutar kurikuluma;
- prisutnost etnokulturnih stereotipa i predrasuda među samim trenerima i formuliranje učinkovitih pristupa za njihovo prevladavanje

Pozadina. Neki od specifičnih problema s kojima se susreću i nastavnici i studenti su:

- izolacija studenata iz različitih kultura/etničkih skupina/itd., dinamika grupe tijekom i nakon nastave;
- nedovoljna pokrivenost predavanja na engleskom ili nekom drugom glavnom jeziku koji bi se mogao bolje razumjeti u ICC okruženju;
- nedostatak udžbenika i nastavnih sredstava na engleskom ili drugom glavnom jeziku (poput francuskog ili njemačkog);
- nedostatak kvalificiranih profesora koji mogu predavati u ICC okruženju uzimajući u obzir sve njegove specifičnosti;
- nedostatak mehanizama za sprečavanje rizika od osipanja;
- dominacija etnocentrizma u kurikulumu i nastavnom procesu

Metode koje se mogu primijeniti u nastavnom procesu:

- Partnerski/grupni rad - studenti dijele i razmjenjuju svoje ideje, stavove i iskustva o problemu ili pitanju povezanom s ciklusom obuke.
- Metoda slobodnih udruga - sudionici dijele svoje asocijacije, ideje i ideje povezane s određenim pojmovima, problemima i pitanjima na zadanu temu, dio plana predavanja. Nastavnik bilježi/zapisuje/ideje i asocijacije, nakon čega se o njima komentira i raspravlja.
- Metoda incidenta - sudionici analiziraju problematične situacije i nude svoja rješenja koja se komentiraju zajedno s njihovim mogućim posljedicama.
- Metoda „glavna tema“ - u procesu razvoja kurikuluma, nastavnik se neprestano vraća na „glavnu temu“, označava različite faze i pitanja vezana za nju.
- Mentalne mape svijesti kao tehnika za generiranje novih ideja, rješenja i strategija učenja pomoću vizualnih slika.
- Razgovori - rasprave.

- Rasprava o određenim slučajevima.
- Tekstualni materijali za analizu.
- Samostalan rad s bibliografijom i elektroničkim izvorima.
- Visoko učinkovite metode "Iskustveno učenje" i "Iskustveno obrazovanje", osobito u multikulturalnom okruženju.

Provjera znanja

1. Psihopedagogija se bavi:
  - a. prilagodbom novom okruženju i njegovim psihološkim aspektom
  - b. prihvatljivošću za potrebe kultura
  - c. postojećim problemima konstruktivnog prijenosa znanja u multikulturalnom okruženju
  - d. učenjem na daljinu
2. Interkulturalna komunikacija je:
  - a. alat za obrazovne aktivnosti
  - b. ono što odgovara spremnosti pojedinca da stupi u kontakt s predstavnicima drugih etničkih skupina, drugih skupina komunikatora
  - c. drugačiji oblik interakcije između ljudi različitih nacionalnosti, kulturnih korijena, što dovodi do međusobnog razumijevanja i smanjenja sukoba
  - d. usko povezana s procesima akulturacije
3. Autostereotipi su:
  - a. percepcije, procjene, očekivanja, ideje relevantne za pojedinu etnokulturnu zajednicu, od strane njezinih predstavnika; opis, održiva slika vlastite etničke pripadnosti
  - b. skup prosudbi, evaluacijskih percepcija i definicija za druge etničke skupine/narode
  - c. obrazovanje, osposobljavanje i socijalizacija djece i odraslih, nositelja različitih kultura, duhovno i materijalno, stvorenih u povijesnom razvoju određene nacije ili etničke zajednice
  - d. izražavanje individualne percepcije sebe u kontaktu s predstavnicima drugih etničkih skupina, drugih skupina komunikatora
4. Heterostereotipi su:

- a. percepcije, procjene, očekivanja, ideje relevantne za pojedinu etnokulturnu zajednicu, od strane njezinih predstavnika; opis, održiva slika vlastite etničke pripadnosti
  - b. skup prosudbi, evaluacijskih percepcija i definicija za druge etničke skupine/narode
  - c. obrazovanje, osposobljavanje i socijalizacija djece i odraslih, nositelja različitih kultura, duhovno i materijalno, stvorenih u povijesnom razvoju određene nacije ili etničke zajednice
  - d. izražavanje individualne percepcije sebe u kontaktu s predstavnicima drugih etničkih skupina, drugih skupina komunikatora
5. Heterostereotipi mogu biti:
- a. pozitivni
  - b. negativni
  - c. pozitivni i negativni
  - d. ni pozitivni ni negativni
6. Suvremene pedagoške tehnologije posvećene su:
- a. socijalizaciji učenika
  - b. socijalizaciji profesora s učenicima
  - c. okupljanju grupa ljudi sa sličnim zanimanjem kako bi razgovarali i naučili više o određenim temama od zajedničkog interesa
  - d. pružanje znanja učenicima
7. Socio-psiho-pedagoška podrška prilagodbi međunarodnih studenata ili studenata iz manjinskih skupina postiže se kroz:
- a. uspostavljanje socio-pedagoških uvjeta za uspješno prilagođavanje studenata migranata
  - b. formiranje volonterskih skupina studenata koji su voljni i sposobni raditi na svom prilagođavanju u drugo kulturno okruženje
  - c. kombinacija oba opisana pristupa
  - d. nijedan od gore navedenih pristupa
8. Koja je od sljedećih tvrdnji istinita:
- a. Temelj obrazovnog procesa je percepcija učenika kao glavnog cilja i vrijednosti.
  - b. Danas se svaki učenika smatra jedinstvenom osobom sa svojim kvalitetama, interesima, sposobnostima i obrazovnim potrebama.

- c. Jednaki pristup ne znači jednaku brigu za sve učenike, već različitu brigu prema njihovim različitim potrebama.
  - d. Sve navedeno.
9. Koja je od sljedećih tvrdnji netočna:
- a) Nužan preduvjet za pedagogizaciju obrazovnog okruženja je poznavanje vrijednosnih usmjerenja obitelji i poticanje interkulturalnog dijaloga.
  - b) Rješenje obrazovnih problema manjina može se tražiti kako u samim manjinama, tako i u većini.
  - c) Potreba za multikulturalnim obrazovanjem kao alatom za obrazovne aktivnosti temeljno je načelo koje određuje nove standarde i kurikulume i programe za izobrazbu budućih stručnjaka.
  - d) Nitko od sveučilišnog osoblja nikada nije naglasio postojeći problem konstruktivnog prijenosa znanja u multikulturalnom okruženju kao glavne probleme u tom pogledu.

3.3. Vrijednosno orijentirani model socijalnog ponašanja

Priručilo Buckinghamshire New University, Ujedinjeno Kraljevstvo

Sadržaj teorijskog okvira: Unutar sveučilišnog konteksta možete pronaći studente kojima je potrebna podrška u organizaciji. Mogu se suočiti s fizičkim ili emocionalnim poteškoćama koje mogu ometati njihovu sposobnost da završe odabrani program. Ako sveučilišni sustav ima podršku u zajednici, na primjer podršku studentima, područje posvećeno uključivanju studenata, savjetodavne službe, službe za osobe s invaliditetom, financije, smještaj i aktivne studentske zajednice, studentsko putovanje može postati kohezivnije, a ishodi dostižni. Pojmovi *lošeg ponašanja, problemi u ponašanju i emocionalni problemi* isprepliću se, jer je jedan uzročni čimbenik drugog. Poglavlje iznosi teorijsku pozadinu razloga za pogrešnu klasifikaciju problema u ponašanju studenata i upute za identificiranje studenata s problemima u ponašanju.

Studija slučaja 1 - Najbolje prakse u Velikoj Britaniji

Uvod: Temeljna odgovornost studenta leži na obrazovnoj ustanovi. Student započinje pristup visokom obrazovanju kroz prospekt, prijavu, prihvata, registraciju, upis, napredovanje i na kraju diplomu. Svakom fazom ovog cjelokupnog procesa učenja upravlja i inicira je odgovarajući odjel, kao i vanjske agencije povezane s organizacijom visokog obrazovanja, koji zajednički rade na postizanju uspjeha studenata usklađenim radom prema tom zajedničkom cilju. Uloga predavača je:

- osigurati aktivno okruženje za učenje;
- pružiti odskočnu dasku za učenje;
- voditi studenta prema određenom ishodu učenja;
- izvući znanje iz književnosti, novi argument ili diskurs.

Predavač u svojstvu učenja može, prema zadanim postavkama, također postati trener i/ili mentor u pojedinačnim podukama ili grupnim predavanjima. Pomoćno osoblje koje ne podučava ima ulogu u osiguravanju pružanja svojih korisničkih usluga studentu i predavaču postizanjem stava da je uspjeh studenata ujedno i njihov uspjeh jer su pozitivno doprinijeli da student završi svoj studij i vjerojatnije je da će preporučiti mlađim studentima da se prijave u instituciju. Kada se u cijeloj instituciji stvori pozitivno okruženje za učenje, ono stvara model želje da bude dio šireg društvenog okruženja.

Možda bi se moglo zaključiti da su studenti za koje se smatra da imaju probleme u ponašanju iste razvili tijekom godina učenja tehnike jedinstvene za njih u načinu na koji shvaćaju i prenose nove informacije, koje do ulaska u visoko obrazovanje nisu bile otkrivene.

Primjerice, blagi oblik disleksije društvena skupina može smatrati primjerenim oblikom brzog razmišljanja ili delegiranja zadataka, posebno ako je potrebna pismena vježba. Drugi ovo ponašanje izbjegavanja mogu vidjeti kao lijenost. Osoba s druge strane istog spektra disleksije koja sa sobom nosi potvrđenu dijagnozu intelektualnog invaliditeta ne bi imala dodatni pritisak u pronalaženju mehanizma za suočavanje kako bi naučila. Potrebni alati za pomoć njihovom učenju bili bi na mjestu ili u procesu primjene kad se prvi put pridruže instituciji.

Studenti na studentskim forumima s različitim stupnjevima disleksije, bez obzira imaju li dijagnozu koja čeka izvještaj ili nikada nisu imali procjenu, aludirali su na činjenicu da su se suočili s najvećim izazovom dok su učili za ocjenu. Ovo otkriće omogućilo je čitatelju da zaključi kako se, bez dodatne podrške, kada se suočava s neovisnim učenjem, tj. smanjenom količinom podučavanja od strane nastavnika, opseg mentalne sposobnosti studenta za napredovanje u obrazovnom okruženju usporava. Ova krivulja učenja tada može ostaviti studenta izoliranim, manje sposobnim od vršnjaka i s povećanom razinom stresa pri izradi kolegijskih ili ispitnih radova.

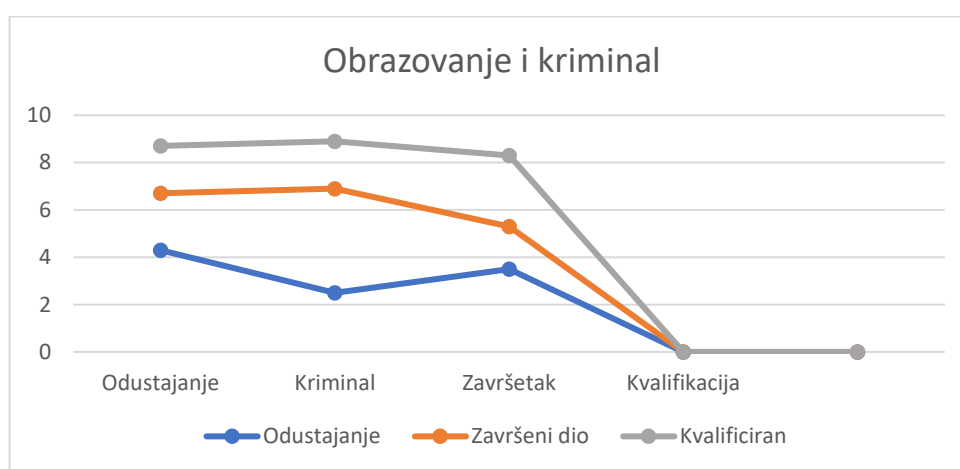
Kasno otkrivanje kod studenata koji se trude shvatiti nove obrazovne koncepte i primijeniti novo znanje tada može pridonijeti stopi napuštanju studija kad stignu na sveučilište. Moglo bi se reći, da je student dobio dijagnozu od ranije dobi, stopa uspjeha na sveučilištu bila bi veća, jer bi se studentov profil pratio kroz obrazovni sustav uz primjenu odgovarajuće dodatne potpore u učenju. Na primjer, izvannastavno podučavanja jedan-na-jedan, poboljšanje računalnog softvera na bilo kojem osobnom tehnološkom uređaju, vršnjački mentor s kojim treba surađivati i studentsko pomoćno osoblje s kojim može razgovarati kao s neutralnim prijateljem koji ne osuđuje.

Važan čimbenik koji treba uzeti u obzir bili bi oni ljudi koji možda nisu dio veće organizacijske podrške stručno osposobljenih timova, i su stoga u većem riziku od niže pismenosti od svojih vršnjaka, a kasnije možda imaju i veće šanse da budu nezaposleni i ovisi o roditeljima u odrasloj dobi.

Nedostatak uspjeha na sveučilištu, a time i nedostatak mogućnosti zapošljavanja, pogoršava psihološku patnju koju student može doživjeti. Stoga je važan čimbenik da nastavnici budu svjesni varijantnih normi propisanog ponašanja u učionici kako bi smanjili potencijalno visoke stope napuštanja škole. Niske stope napuštanja jednako su većoj zaposlenosti i boljem

društvenom ponašanju. Studenti mogu iskusiti nezadovoljene emocionalne, socijalne ili posebne obrazovne potrebe.

Oni možda misle da je institucija neprijateljski raspoložena prema njihovom učenju i odluče se povući iz procesa učenja, umjesto da traže pomoć. Obrazovanje i kriminal imaju društvene posljedice ne samo na studenta koji odustane od studija, već i na obitelj i šire društvo ako se student bavi kriminalnom aktivnošću kao načinom zarade za svoju egzistenciju (slika 1). Mogućnost pozitivnog uključivanja u razne potrebe ima značajnu ulogu u smanjenju kriminala.

Slika 1 Obrazovanje i kriminal

Društveno ponašanje: U literaturi je utvrđeno da su potrebe studenta najvažnije u smislu iskustva i ishoda. Međutim, ne treba upravljati studentom ili predavanjem, već okruženjem u kojem se student nalazi ili objektima koje student može pozvati da djeluju kao okvir podrške koji pomaže u identificiranju i razumijevanju studentovih problema (npr. neispunjene potrebe, emocionalne prekretnice ili krize, tipovi temperamenta).

Najviši razlog za isključivanje iz škole u osnovnoj i srednjoj školi u Velikoj Britaniji, po načelima ravnatelja je uporno ometajuće ponašanje. Taj se razlog navodi jer iskazivanje poremećaja negativno utječe na obrazovnu dobrobit učenika i ostalih učenika. Ponašanje nije ograničeno na zabilježene incidente na niskoj razini, poput kasnog dolaska na nastavu, ispada komentara tijekom nastave ili ometanja ostalih učenika. To također može uključivati višu razinu neprihvatljivog ponašanja, poput maltretiranja drugih učenika, poticanja ili sudjelovanja u tučnjavi ili udaranje drugog učenika dovoljno snažno da izazove modrice ili ozljede kože ili ako je žrtva dovoljno uznemirena da to prijavi ustanovi.

Ponašanje koje nosi nultu toleranciju uključuje napadanje ili agresivnost prema bilo kojem članu ustanove. Na razini sveučilišnog učenja problematični student ima drugačiji pristup svojim stavovima, osjetljivosti, toleranciji i sposobnosti snalaženja, što će izravno utjecati na način na koji se student doživljava, a time i na način na koji će mu se pružiti pomoć.

Opazanja i rješenje: Različite osobe mogu imati različita mišljenja o tome pokazuje li učenik probleme u ponašanju ili ne. Na primjer, psihijatar može dijagnosticirati pojedinog učenika kao da je mentalno bolestan, psiholog kao da je emocionalno rastrojen, a defektolog kao da ima poremećaj u ponašanju zbog posebnih obrazovnih potreba. Engleski kodeks prakse (Farrell 1995, str. 8) daje smjernice za identificiranje učenika s problemima u ponašanju, tj. kada učenik:

- ne surađuje redovito unutar obrazovne ustanove;
- pokazuje opsesivne i upitne prehrambene navike;
- pokazuje znakove zlouporabe droga;
- ponaša se nekontrolirano, nepredviđeno i ometajuće;
- pokazuje znakove maltretiranja drugih učenika; i
- njihovo mentalno zdravlje je upitno.

Iskusni predavač, bilo da je to životno iskustvo stečeno izvan učionice ili iskustvo stečeno godinama bavljenja visokim razinama studentske interakcije, može pretpostaviti da su neki od takozvanih „neprikladnih studenata“ sasvim „normalni“ ako se uzmu u obzir njihove socijalne i psihološke pozadine. Njihovo se ponašanje može povezati s izražavanjem stresnih reakcija na neprikladna, nenormalna i štetna okruženja. Prema iskustvu, predavač može doprijeti do studenta ili pažljivo organizirati vršnjačku podršku kako bi se smanjio negativni emocionalni utjecaj koji utječe na sposobnost studenta da stekne znanje potrebno za završetak kolegija.

Student možda neće potražiti pomoć zbog osjećaja da ljudima oduzima vrijeme i čini ih nesretnima jer mu pomažu. Međutim, s pravim društvenim vezama, negativne misli i osjećaj tereta mogu se raspraviti, misli se mogu izraziti, a osjećaji se mogu razmijeniti. Primjerice, ako student ima blagu disleksiju i ako je označen zbog upotrebe gramatike niže od očekivane, predavač može primijetiti obrasce ponašanja kod studenta koji nije dijagnosticiran i studenta koji ima profesionalnu dijagnozu; ova predavačeva svijest može promicati jednu od dvije stvari. Dvoje studenata upareno je za rad na projektu. Suradnja bi tada mogla potaknuti iskreni privatni razgovor o stjecanju znanja i stvaranju boljih standarda rada, što će rezultirati višom ocjenom. Ili predavač

koji govori cijelom razredu navodeći kako članovi razreda trebaju raditi na stvaranju sljedećeg djela za višu ocjenu.

Davanjem općih savjeta, student se neće osjećati socijalno izoliranim, pod stresom ili manje inteligentnim od svojih vršnjaka. Ovaj način razoružava negativne osobine društvenog ponašanja koje su se prije smatrale abnormalnima, kao što su:

- Neprestano skreću pažnju na sebe u učionici jer imaju problema s učenjem i s primjerenom interakcijom.
- Imaju loš akademski uspjeh - problemi s pravopisom, čitanjem ili matematikom mogu ih dovesti do neuspjeha.
- Doživljavaju sukobe i stres zbog svojih problema.
- Njihovo ponašanje suprotno je društveno prihvaćenim normama.

U slučajevima kada student ima zdravstveno stanje poput epilepsije, društvene skupine, nastavno i nenastavno osoblje treba biti svjesno okidača koji mogu uzrokovati da student doživi epizodu. Ako se dogodi epizoda, poduzimanje ispravnih radnji najvažnije je ne samo za sigurnost studenta, već i za njihovo dostojanstvo i mentalno zdravlje promatrača koji možda nikada nisu svjedočili napadaju. Negativne komentare, šale ili bilo što što bi se moglo shvatiti kao maltretiranje treba tretirati s nultom tolerancijom, jer treba zaštititi emocionalne utjecaje na studenta. Ako student doživi negativnu situaciju, na primjer, sesija u učionici u kojoj bi studenti trebali gledati dokumentarni film - prije gledanja sudionici bi se trebali dogovoriti da isključe sve osim jednog svjetla u stražnjem dijelu prostorije kako bi spriječili bilo kakav potencijalni problem za studenta.

Ako se pojavi problem, ustanova bi trebala imati ne nastavničku podršku. Student bi mogao biti uključen u društvo kroz sport ili hobi koji mu se već sviđa ili onaj koji bi želio probati. To može pomoći studentu da pronade i stekne nove prijatelje na sveučilištu, čak i ako ti prijatelji nisu na istom predmetu. Drugi bi studenti tada imali iskustvo iz prve ruke osobe koja ima zdravstveno stanje koje zahtijeva brzo razmišljanje i djelovanje koje bi moglo spasiti život.

Važno je, međutim, naglasiti da neki studenti možda nerado otkrivaju da imaju stanje zbog kojeg se mogu osjećati društveno neprihvatljivima zbog prethodnih životnih iskustava u kojima su bili diskriminirani ili marginalizirani. Stoga je važno da se institucije dobro pripreme i imaju dodatnu potporu koju student može zatražiti ako su takve potrebe istaknute u prijavi.

Studenti su u prošlosti akademski patili zbog zaostajanja u studiju zbog loše pripremljenih institucija kojima je trebalo nekoliko tjedana da dobiju ili provedu potrebnu potporu. Ovaj

nedostatak pripreme u instituciji može dovesti do toga da stope napuštanja budu neizbježno visoke u slučaju studenta s teškoćama u razvoju.

Studija koju je u Velikoj Britaniji provelo Vijeće za financiranje visokog obrazovanja za Englesku 2017. godine imala je za cilj saznati detaljne informacije iz institucija daljnjeg obrazovanja (fakulteta) i visokog obrazovanja (sveučilišta). Istraživanje u 105 obrazovnih institucija istražilo je u kojoj je mjeri usvojen socijalni model. Od institucija je zatraženo da podnose izvještaje o područjima s pitanjima koja se odnose na:

- *pomoćna tehnologija*
- *resursi za učenje, uključujući obuku i uvođenje osoblja u rad*
- *inkluzivno učenje u razvoju i vrednovanju modula i programa*
- *alternativne metode ocjenjivanja za studente s invaliditetom*
- *savjetodavne usluge i administrativni postupci za utvrđivanje potencijalnih problema s dobrobiti*
- *planovi pristupačnosti za društvene i rekreacijske prostore, objekte za nastavu, učenje i smještaj.* [<https://www.officeforstudents.org.uk/>].

Čitatelj nije primijetio koliko je dugo trajalo istraživanje ili kada je Vijeće za financiranje visokog obrazovanja za Englesku objavilo naknadne rezultate. Međutim, od izvornih 105, 67 institucija doprinijelo je praćenju; od 67, većina je sudjelovala u prvom ciklusu izvještavanja. Gotovo 100 posto institucija omogućilo je materijale za učenje dostupnima na internetu, tj. elektronički. Nešto više od 80% imalo je na raspolaganju softverski alat za mapiranje misli. Nešto manje od 80% stavilo je na raspolaganje neku vrstu softvera za čitanje. Visok postotak (95) potvrdio je da su ponudili alternativni model procjene. Svi koji su sudjelovali u naknadnoj anketi imali su sve materijale putem interneta. Izvještaj je zaključio da su pružatelji usluga obrazovanja sami procijenili svoju inkluzivnost ocjenom 6,2 od 10.

Ovo opće poboljšanje je dobrodošlo. U svakom slučaju, u različitim regijama napredak je manje očit. Većina pregledanih fakulteta i sveučilišta, tj. 80% je snimalo dio svojih razgovora, međutim razočaravajuća manjina od 8% je snimala svaki od njih.

Zaključak: Sveučilišne institucije u raznim zemljama spremno su prihvatile model socijalnog ponašanja prema van, ali još uvijek ima puno posla na svim razinama iznutra kako bi se vidjela manifestacija onoga što je prihvaćeno na papiru ili je dogovoreno vladinom politikom. Model socijalnog ponašanja u duhu uključivanja bez obzira na fizičke videne i skrivene razlike, etničku

pripadnost, kulturne preferencije ili pristranost, može se provesti samo kada postoji spremnost za promjenom onoga što bi mogao biti propisani status quo. Ponašanje se mora razvijati kroz izazovni dijalog na svim razinama. Iskustvo studenata, bilo pozitivno ili kritičko, mora se uzeti u obzir ako nastavnici i svi koji djeluju u instituciji žele biti dijelom pozitivne promjene.

Edukatori imaju veliku ulogu u provedbi politika socijalne uključenosti jer se oslanjaju na stvaranje okruženja u kojem svatko može postići slične akademske ciljeve. Ti ciljevi pozitivno utječu na obitelji i društvo u cjelini, ne samo ekonomski, već i u smislu smanjenja kriminala. Svi unutarnji dionici trebali bi biti uključeni u planiranje razvoja na sveučilištu, od faze izrade nacrtu do provedbe. Faza provedbe ključna je za uspjeh i treba je sustavno pratiti i povremeno procjenjivati kako bi se osiguralo da proces nije samo papirnata vježba koju treba zaboraviti.

Provjera znanja

1. Teorija biheviorističkog učenja želi promijeniti ponašanje učenika korištenjem pozitivnih povratnih informacija, poput naljepnica i pohvala, što implicira da je učenik motiviran izvana. Koja teorija sugerira gotovo suprotno?
  - a. Perspektiva hijerarhije potreba
  - b. Perspektiva osobina
  - c. Kognitivna perspektiva
  - d. Humanistička perspektiva
2. Perspektiva podučavanja koja sugerira da je motivacija odraslih studenata unutarnja i osobna i odbacuje pojam pružanja vanjskih nagrada od strane nastavnika, jest:
  - a. Perspektiva osobina
  - b. Bihevioristička perspektiva.
  - c. Društveno kognitivna perspektiva.
  - d. Psihoanalitička perspektiva.
3. Netko s iskustvom funkcionalne fiksности učinit će što od sljedećeg?
  - a. Pronaći originalno i jedinstveno rješenje problema
  - b. Potražiti praktična rješenja koja se temelje na iskustvu
  - c. Koristiti unaprijed zamišljeno znanje za skup specifičnih problema
  - d. Koristiti predmete ili alate samo na određeni, specifičan način

4. Koje je jedno od glavnih načela uključeno u Zakon o obrazovanju osoba s invaliditetom (IDEA)?
  - a. propisano odvojeno vrijeme u knjižnici
  - b. mandatni omjer 2:1 nastavnik/student
  - c. mandatni individualizirani obrazovni programi
  - d. predviđeno dodatno vrijeme odmora
5. Što je stanar najmanje restriktivnog okruženja?
  - a. omogućiti studentima s invaliditetom da nastave učiti u uobičajenom okruženju kada je to moguće
  - b. uparivanje studenata s invaliditetom s ostalim studentima s invaliditetom istog socijalnog statusa
  - c. sastanak jedan na jedan sa studentima s invaliditetom kako bi im se omogućilo slobodno izražavanje
6. Koji je dio odgovarajuće evaluacije?
  - a. studenti bi se trebali testirati na prosječnoj razini za svoju dobnu skupinu
  - b. studenti bi trebali moći ponovno polagati ako su nezadovoljni svojim rezultatima
  - c. procjene moraju biti nepristrane i ne diskriminirajuće
  - d. ocjene bi trebale biti u skladu s trenutnom najboljom praksom za pisanje procjena
  - e. studenti s invaliditetom rade sve što ih zanima tijekom nastave
7. Koja radnja predstavlja socijalnu kognitivnu perspektivu?
  - a. omogućavanje studentima pomoć u stvaranju pravila i očekivanja u učionici
  - b. promatranje ponašanja studenata za vrijeme odmora
  - c. određivanje gdje se socijalno ponašanje studenata može poboljšati putem anketa
  - d. postavljanje studenata u društvene skupine prema njihovim kognitivnim sposobnostima
8. Teorija u praksi koja pomaže studentima da usklade svoje osobne ciljeve, da njeguju pozitivne odnose s drugima i nastoje postići najbolje što bi mogli, smatra se kojim tipom psihološkog pristupa?

- a. Kognitivnim
- b. Biheviorističkim
- c. Humanističkim
- d. Funkcionalnim

3.4. Didaktičko-metričke metode i postupci za procjenu razine znanja studenata Priredilo Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Sadržaj teorijskog okvira: Kako bi se razumjelo ocjenjivanje potrebno je znati osnove didaktike i dokimologije. Profesori bi trebali znati čemu služi ocjenjivanje i na koje sve načine se može ocjenjivati. Mnogi autori i istraživanja pokazuju da je potrebno mijenjati načine ocjenjivanja u visokom obrazovanju. Profesori trebaju učiti o novim i alternativnim načinima ocjenjivanja. Vrlo je važno uz sumativno ocjenjivanje uključiti i formativno, pratiti studente kroz semestar, motivirati ih, poticati ih na učenje s razumijevanjem te na primjenu naučenog znanja. Profesori trebaju odrediti jasne ishode učenja na početku svakog semestra te ih predstaviti studentima. U obrazovanju je važno da profesori studentima redovno daju povratne informacije te da potiču studente na ocjenjivanje samih sebe i svojih kolega. Profesori trebaju osvijestiti svoju subjektivnost u ocjenjivanju studenata te moguće pogreške do kojih može doći pri ocjenjivanju.

Ključne riječi: dokimologija, ocjenjivanje, vrednovanje, vrste ispita, ishodi učenja, pogreške u ocjenjivanju

Studija slučaja 1 - Malezija - Autentična procjena i pedagoške strategije u visokom obrazovanju

Uvod: Chan Yuen Fook and Gurnam Kaur Sidhu ¹⁴ su primijetili neusklađenost između sadržaja kurikuluma te prakse ocjenjivanja u visokom obrazovanju. Fokus je i dalje na sumativnom ocjenjivanju, umjesto na formativnom. Ova studija je provedena kako bi se ispitala primjena autentičnog ocjenjivanja u visokom obrazovanju (Fook i Sidhu, 2010). Problem bi se mogao riješiti tako da profesori povežu ocjenjivanje s poučavanjem i učenjem, a povratne informacije profesora i drugih studenata postanu dio toga procesa. Studija je pokazala da studenti više prihvaćaju alternativne i autentične načine ocjenjivanja. Potrebno je dodatno istraživati kriterije i prakse ocjenjivanja kako bi se poboljšala valjanost, pouzdanost i pravednost ocjenjivanja (Fook i Sidhu, 2010).

¹⁴ Fook C. Y., & Sidhu, G.K. (2010). Authentic Assessment and Pedagogical Strategies in Higher Education. *Journal of Social Sciences* 6(2), 153-161. Retrived from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.977.5553&rep=rep1&type=pdf>

Pozadina: U visokom obrazovanju je nesklad između kurikuluma i prakse ocjenjivanja. Istraživači smatraju da ako institucije žele uspjeh u učenju i poučavanju, profesori moraju uvesti autentične načine ocjenjivanja. Studente treba konzultirati i saznati njihova mišljenja i percepcije autentičnog ocjenjivanja te za koje načine ocjenjivanja oni misle da će im pomoći u potrebama internacionalizacije i globalizacije (Fook i Sidhu, 2010).

Studijom slučaja autori su željeli odgovoriti na istraživačka pitanja:

- koje su različite vrste autentičnog ocjenjivanja koje se prakticiraju u visokom obrazovanju,
- koje pedagoške strategije odgovaraju autentičnom ocjenjivanju u visokom obrazovanju,
- koji su učinci autentičnog ocjenjivanja na učenje studenata u visokom obrazovanju,
- koji su odgovarajući postupci provođenja autentičnog ocjenjivanja u visokom obrazovanju? (Fook i Sidhu, 2010).

Glavni ciljevi studije su bili istražiti pedagoške strategije, učinke autentičnog ocjenjivanja na studentsko učenje i odgovarajuće procedure provođenja ocjenjivanja u nastavi u visokom obrazovanju (Fook i Sidhu, 2010).

Rezultati: Studija slučaja pokazala je da su profesori u ovom istraživanju koristili autentično ocjenjivanje, neki od primjera su ocjenjivanje portfolija, seminarski radovi, studije slučaja, projekti i slično. Naglasak je bio na izvedbenim zadacima i kontinuiranom formativnom ocjenjivanju. Studenti smatraju da je ocjenjivanje bilo stvarno i da je u velikoj mjeri ispitivano znanje, vještine i kompetencije koje im trebaju za buduće radno mjesto (Fook i Sidhu, 2010).

Profesori smatraju da studenti trebaju biti u središtu, te da ih oni trebaju naučiti kritički razmišljati, donositi odluke i rješavati probleme. Autentično ocjenjivanje je novo, ali može riješiti mnoge probleme koji se pojavljuju u učionici. Prilikom stvaranja novih načina ocjenjivanja nastavnici trebaju obratiti pozornost na to da studenti imaju pozitivne reakcije na nove načine ocjenjivanja (Fook i Sidhu, 2010).

Studentima su potrebne smjernice te ishodi učenja koji će ih voditi kroz njihove zadatke. Smjernice i ishodi učenja treba predstaviti usmeno studentima te ih prirediti za studente u pisanom obliku. Uz to, sa studentima je potrebno utvrditi kriterije za ocjenjivanje (Fook i Sidhu, 2010). Jedna od bitnih značajki su i povratne informacije s naglaskom na procjeni za učenje. Studente također treba poticati na dolazak na konzultacije kod nastavnika te ih osposobiti za praćenje

vlastitog učenja, samoprocjenu i primjenu znanja i vještina u stvarnim životnim situacijama. Studenti trebaju dobiti alate koji će im pomoći ostati konkurentni u doba globalizacije (Fook i Sidhu, 2010).

Zaključak: Problem koji se istraživao u ovoj studiji je autentično ocjenjivanje u visokom obrazovanju. Studenti prihvaćaju alternativne i autentične načine ocjenjivanja te bi ih trebalo koristiti umjesto tradicionalnih načina. Studija je pokazala da se kriteriji i praksa ocjenjivanja trebaju dalje istraživati kako bi se poboljšala valjanost, pouzdanost i pravednost ocjenjivanja (Fook i Sidhu, 2010). Svi bi se nastavnici trebali zapitati na kakav način oni ocjenjuju? Je li njihovo ocjenjivanje tradicionalno i zastarjelo? Mijenjaju li svoje prakse ocjenjivanja kako bi pokrili sve aktivnosti i zadatke? Svaki nastavnik na svojim kolegijima može provesti studiju slučaja kako bi iz perspektive studenata vidio kako ocjenjuje i treba li što mijenjati. Potrebno je raditi studije slučaja na fakultetima i dijeliti rezultate s drugima.

Studija slučaja 2 - Španjolska - Najbolje prakse u akademskom ocjenjivanju

Uvod: Studija formativnog i zajedničkog ocjenjivanja koju je proveo Victor M. Lopez Pastor ¹⁵ ima tri cilja:

- predstaviti primjer najboljih praksi formativnog ocjenjivanja u sveučilišnoj nastavi, nudeći tri različite metode učenja i ocjenjivanja za polaganje predmeta,
- analizirati razlike u akademskom uspjehu ovisno o odabranom načinu učenja i ocjenjivanja,
- razmotriti kako profesori i studenti ocjenjuju ove metode ocjenjivanja, kao i analizirati opterećenje koje ove metode pretpostavljaju studentima i profesorima (Pastor, 2011).

Rezultati ukazuju da razlike u akademskom uspjehu studenata ovise o metodi učenja i ocjenjivanju koje se koristi na kolegiju te da formativno ocjenjivanje dovodi do većeg akademskog uspjeha studenata (Pastor, 2011).

¹⁵ Pastor, L.V.M. (2011). Best practices in academic assessment in higher education: A case in formative and shared assessment. *Journal of Technology and Science Education*, 1(2), 25-39. Retrieved from: <https://www.jotse.org/index.php/jotse/article/view/20/29>

Pozadina: U današnjem obrazovanju studenti trebaju biti u središtu procesa, trebaju biti aktivno uključeni u proces učenja. Takva promjena podrazumijeva i promjenu sustava ocjenjivanja. Ocjenjivanje treba postati strategija za učenje, a ne biti potvrda uspjeha ili neuspjeha (Pastor, 2011). Uključivanje studenata u procese ocjenjivanja treba biti osnovni radni alat ako su krajnji ciljevi nastave učiniti studente glavnim akterima učenja. Kako bi se postigli ciljevi napredovanja ocjenjivanja, jedan od najkorisnijih alata su procesi formativnog i zajedničkog učenja (Pastor, 2011).

Cilj studije bio je predstaviti primjer najboljih praksi formativnog ocjenjivanja, nudeći studentima tri različite metode učenja i ocjenjivanja za polaganje predmeta (kontinuirano, mješovito te završni ispit), analizirati razlike u akademskom uspjehu ovisno o odabranom načinu učenja i ocjenjivanja te razmotriti kako profesori i studenti ocjenjuju ove metode ocjenjivanja, kao i analizirati opterećenje koje ove metode predstavljaju za studente i profesore (Pastor, 2011).

Rezultati: Studija je otkrila kako su studenti više uključeni i više motivirani, dok stječu osobnu odgovornost za učenje. Profesori su stekli više znanja o studentima i njihovim procesima učenja, više su uključeni te poboljšavaju nastavnu praksu i ocjenjivanje. Studija je otkrila i neke slabosti poput nesigurnosti kod studenata, nepoznavanje novih sustava ocjenjivanja, otpor studenata, preveliko opterećenje za studente i profesore, organizacijske teškoće (Pastor, 2011). Većina studenata odabrala je opciju kontinuiranog i formativnog ocjenjivanja i oni su imali daleko veće rezultate od ostalih. Opcija sa samo završnim ispitom pokazala je kako je teško položiti kolegij na temelju jednog završnog ispita. Studija je pokazala kako je opterećenje studenata u skladu s ECTS bodovima (Pastor, 2011). Rezultati su pokazali da profesori nisu opterećeni više nego inače, osobito ako se u obzir uzme bolje raspoređivanje posla tijekom semestra umjesto da se nagomila tijekom ispitnih rokova. Formativni sustav ocjenjivanja može uključivati više posla za profesore, ali nije veće radno opterećenje (Pastor, 2011).

Zaključak: Autor je studijom htio predstaviti primjer najboljih praksi formativnog ocjenjivanja, analizirati razlike u akademskom uspjehu ovisno o odabranom načinu učenja i ocjenjivanja te analizirati opterećenje koje ti načini ocjenjivanja predstavljaju studentima i profesorima (Pastor, 2011). Iz ove studije može se zaključiti da studenti imaju pozitivno mišljenje o formativnom ocjenjivanju. Kako bi se otklonili svi problemi i slabosti potrebno je sustavno raditi na njima i pronaći rješenja. Rezultati pokazuju da postoje razlike u akademskim postignućima ovisno o

moogućnosti učenja i ocjenjivanja koje su studenti odabrali (Pastor, 2011). Opcija formativnog i kontinuiranog ocjenjivanja dala je dobre rezultate, opcija mješovitog ocjenjivanja imala je niže rezultate, a opcija završnog ispita vrlo niske rezultate. Ova studija može pomoći profesorima koji žele razvijati formativne sustave ocjenjivanja usmjerene na poboljšanje učenja kod studenata (Pastor, 2011).

Postoje razne mogućnosti ocjenjivanja te razni načini kako poboljšati postojeći sustav ocjenjivanja. Profesori se trebaju zapitati kako prilagoditi svoj način ocjenjivanja studentima, a da bude pravedno prema svima. Studenti trebaju biti uključeni u odabir načina ocjenjivanja. Ovisno o grupi studenata na kolegiju, svaki profesor na početku semestra može s njima dogovoriti način postizanja ocjena kroz semestar i konačne ocjene na kraju semestra, a da svi budu zadovoljni. Profesori mogu sami istraživati načine kako ocjenjivati, a mogu poslušati i ideje svojih studenata.

Studija slučaja 3 - Novi Zeland

Uvod: Robert Y. Cavana i Kala S. Retnain¹⁶ su proveli analizu studentske percepcije o povratnim informacijama na sveučilištu u Novom Zelandu. Autore je zanimalo kako studenti doživljavaju povratne informacije koje dobivaju od profesora. Preliminarni rezultati ove studije pokazuju da su kvalitetne povratne informacije vrlo važne studentima kako bi uz njih poboljšali kvalitetu svog rada i time svoje rezultate (Cavana i Retna, 2010). Povratne informacije studentima mogu biti dobar mehanizam za poboljšanje učenja te motivacija. Ako su povratne informacije konstruktivne i predstavljene studentima na vrijeme, mogu imati značajan utjecaj na cjelokupno akademsko postignuće. (Cavana i Retna, 2010).

Pozadina Važnost povratnih informacija u visokom obrazovanju je važna tema o kojoj je pisalo dosta autora. Također je važno znati kako studenti percipiraju povratne informacije koje dobiju od svojih profesora. U ovoj studiji slučaja ispitana su tri aspekta vezana za povratne informacije; kvaliteta povratnih informacija, poboljšanje izvedbe i potreba za povratnom informacijom (Cavana i Retna, 2010). Povratna informacija treba biti kvalitetna kako bi bila učinkovita. Povratne informacije profesorima mogu oduzeti puno vremena, no treba uzeti u obzir dobrobit studenata.

¹⁶ Cavana R.Y., & Retna K.S. (2010). Preliminary analysis of students' perceptions of feedback in a New Zealand University. Retrieved from: <http://www.oecd.org/education/imhe/43977633.pdf>

Ako sveučilišta žele poboljšati kvalitetu učenja i poučavanja trebaju obratiti pozornost na povratne informacije koje profesori daju studentima (Cavana i Retna, 2010).

Rezultati: Upitnik za studente ispitivao je tri glavne dimenzije: poboljšanje izvedbe, potreba za povratnim informacijama i kvaliteta povratnih informacija. Pretpostavka je bila da će poboljšanje u svakoj dimenziji dovesti do poboljšanja zadovoljstva studenata povratnim informacijama. Rezultati pokazuju pozitivne korelacije između ukupnog zadovoljstva povratnim informacijama s tri čimbenika: poboljšanje kvalitete rada, poboljšanje rezultata i kvaliteta povratnih informacija (Cavana i Retna, 2010). Ne postoji statistička veza između zadovoljstva povratnim informacijama i važnosti koje studenti pridaju povratnim informacijama. Poboljšanje kvalitete rada ima najjaču korelaciju s ukupnim zadovoljstvom povratnim informacijama, nakon toga s poboljšanjem rezultata i kvalitetom povratnih informacija (Cavana i Retna, 2010).

Zaključak: Povratna informacija važan je dio ocjenjivanja u visokom obrazovanju. Povratne informacije koje su konstruktivne i pravovremene imaju važan utjecaj na akademska postignuća studenata. Pitanje je kako studenti percipiraju povratne informacije koje dobiju od profesora (Cavana i Retna, 2010). Preliminarni rezultati ove studije ističu važnost kvalitetnih povratnih informacija studentima. Studenti na temelju povratnih informacija mogu poboljšati kvalitetu svoga rada i svoje rezultate. Studenti će biti zadovoljniji povratnim informacijama zbog kojih mogu unaprijediti sebe. Potrebno je i dalje istraživati ovu temu (Cavana i Retna, 2010). Profesori na sveučilištima mogu ispitati svoje studente i vidjeti kakve oni povratne informacije daju studentima, daju li ih na vrijeme i jesu li studenti zadovoljni takvim povratnim informacijama? Profesori mogu unaprijediti sebe, svoj način podučavanja i ocjenjivanja na različite načine.

Provjera znanja

1. Koji način ocjenjivanja se najčešće i dalje provodi u visokom obrazovanju?
  - a) Sumativni način ocjenjivanja
  - b) Formativni način ocjenjivanja
  - c) Neki treći način ocjenjivanja
2. Koji način ocjenjivanja studenti više prihvaćaju?
  - a) Alternativni i autentični način ocjenjivanja
  - b) Sumativni način ocjenjivanja

- c) Tradicionalni način ocjenjivanja
3. U današnjem obrazovanju ocjenjivanje bi trebalo biti?
- a) Strategija za učenje studenata
  - b) Potvrda uspjeha ili neuspjeha studenata
  - c) Način na koji se eliminiraju loši studenti
4. Koji način učenja i ocjenjivanja dovodi do najbolji akademskih rezultata kod studenata?
- a) Kontinuirani i formativni način
  - b) Mješoviti način
  - c) Polaganje završnog ispita
5. Povratne informacije koje profesori daju studentima trebaju biti?
- a) Kvalitetne i redovite
  - b) Kratke i na kraju semestra
  - c) Povratne informacije nisu potrebne
6. Koji bi bio autentičan primjer ocjenjivanja?
- a) Usmeni ispit
  - b) Pismeni ispit
  - c) Projektni zadatak
7. Formativno ocjenjivanje povećava opterećenje profesorima i studentima u odnosu na ECTS bodove koje ima određeni kolegij?
- a) Točno
  - b) Netočno
8. Načine i prakse ocjenjivanja u visokom obrazovanju treba i dalje istraživati?
- a) Točno
  - b) Netočno
9. Konstruktivne i pravovremene povratne informacije imaju utjecaj na akademsko postignuće studenata?
- a) Točno
  - b) Netočno
10. Kvaliteta učenja i poučavanja na fakultetima se može poboljšati ako se obrati pozornost na načine ocjenjivanja studenata?
- a) Točno
  - b) Netočno

3.5. Alati za obrazovanje u multikulturalnom i interkulturalnom okruženju

Sveučilište Transilvania Braşov, Rumunjska

Sinopsis teoretskog okvira: Najpoznatiji alati za suradnju koji mogu olakšati interakciju među ljudima različitog podrijetla su: platforme za učenje i masivni otvoreni online tečajevi, platforme društvenih medija i telekomunikacijske aplikacije osmišljene za poboljšanje komunikacije među studentima, aplikacije za suradničke prezentacije, aplikacije za prevođenje, baze podataka koje se koriste u globalnom učenju. Interkulturalne vještine i kompetencije mogu se poboljšati i olakšati korištenjem telekomunikacijskih tehnologija, platformi društvenih medija, aplikacija za suradničke aplikacije za suradničku i interaktivnu komunikaciju te široko korištenih alata poput blogova i foruma. Digitalne vještine predstavljaju ključno pitanje u kontekstu suvremene interkulturalne komunikacije, gdje se digitalne vještine definiraju kao sposobnost korištenja digitalnih alata u procesu učenja, dok su vizualne vještine sposobnost upotrebe, proizvodnje i komunikacije putem slika ili video zapisa.

Studija slučaja 1 - Facebook za Kreativni kamp Transilvania

Uvod: Na Fakultetu za sociologiju i komunikacije Sveučilišta Transilvania u Braşovu osmišljeno je, zajednički ili uz aktivnu podršku stranih partnerskih sveučilišta, nekoliko izvannastavnih projekata. Jedan od najvažnijih međunarodnih akademskih partnera za ovu vrstu projekata je Meisei University Tokyo. Projektno učenje (PBL) korišteno je kao moderan pristup poučavanju učenika svih razina, uključivanjem u zajedničke projekte kako bi mogli sami usmjeravati vlastito učenje. Koristeći PBL, rumunjski i japanski studenti bili su u središtu projektnih aktivnosti i stvoren je okvir za doživljavanje stvarnih problema i izazova. Cilj PBL projekata je izvesti studente iz okvira konvencionalnog razmišljanja, potičući ih da se angažiraju u okruženju i međusobno, te da nadiđu standarde i da stvore kreativna rješenja za stvarne probleme.

Pozadina: Transilvania Creative Camp (TCC), drugo izdanje ljetne škole o kreativnim destinacijama i interpretaciji baštine, zajednički su organizirali Sveučilište Transilvania u Brasovu, Fakultet sociologije i komunikacija, u partnerstvu sa Sveučilištem Meisei (Japan), Alternativnom školom za kreativno mišljenje iz Bukurešta, uz podršku Sveučilišta Politecnica delle Marche

(Italija), Salzburškog sveučilišta za primijenjene znanosti (Austrija), Sveučilišta de Extremadura (Španjolska) i Politehničkog sveučilišta di Leiria (Portugal). Tijekom jednog tjedna, krajem ljeta 2016., 26 sudionika - studenata iz Rumunjske, Japana i Italije, zajedno s dvanaest članova fakulteta i komunikacijskim stručnjacima, dva predstavnika Turističkog informacijskog centra Târgu Lăpuș - istraživali su ruralno područje Lăpuș (Sjeverna Zapadni dio Rumunjske) kako bi se pronašli uvidi za kreativnu promociju spomenute destinacije i strategija za promicanje ove turističke destinacije učenjem foto i video tehnika, marketinga, digitalnih medija, interpretacije baštine, antropologije.

Prije početka projekta stvorena je zatvorena Facebook grupa s ciljem upoznavanja članova projekta, njihovih interesa, njihovih očekivanja o projektu te s ciljem olakšavanja komunikacije između koordinatora i sudionika u projektu. Japanskim, Rumunjskim i talijanskim studentima savjetovano se da se predstave sa slikom. Kako bi se dijalog povećao heterogenim sastavom grupa, srednjoškolci i predavači uključeni su u grupe samo tri dana prije početka projekta. Ista Facebook grupa korištena je za prikupljanje fotografija koje je svaki sudionik snimio tijekom kampa. Prije i tijekom projekta engleski se koristio kao lingua franca.

Nalazi: TCC je uglavnom bilo iskustvo kulturnog turizma, ali promatranje interakcije pet međukulturnih timova sudionika donijelo je projektu važnu međukulturnu komunikacijsku dimenziju. Sudionici su bili u potpunosti informirani o projektu i njegovom cilju da svoja iskustva učine dostupnim javnosti putem brojnih medija u promidžbene i istraživačke svrhe.

Zaključak: Početno objavljivanje japanskih studenata bilo je vrlo formalno i imalo je malo osobnih podataka.

Bok! Ja sam Yuuma vidimo se u Rumuniji !

Bok, ovdje je Mizuki. Jedva čekam da vas vidim !!

Bok. Ja sam Mio. Radujem se što se uskoro vidimo :))) Vidimo se!

Bok. Moje ime je Miki Takahashi.

Vidimo se uskoro u Rumunjskoj.

Pozdrav svima. Ja sam Yuika. 😊 わくわく。

Veselim se ovom projektu.

vidimo se uskoro!

Bok, ja sam Yuzuka.

Veselim se zajedničkom radu.

S druge strane, objave rumunjskih studenata imale su više osobnih podataka i vile su opširnije. Njihovi komentari mogu poslužiti članovima grupe da pronađu homofiliju (poput interesa za Lăpuș i uzbuđenja).

Zdravo! Moje ime je Andreea! Živim u Brašovu, Rumunjska. Imam 19 godina i volim putovanja, volim razgovarati s ljudima i volim stjecati mnogo prijatelja. S moga gledišta, Rumunjska je jedna od najljepših zemalja u kojoj možete pronaći najjedinstvenije krajolike na svijetu. Radujem se što ću vas sve upoznati! :)

Zdravo! Zovem se Anca i studiram i živim u Brašovu. Drago mi je što sam dio ovog ljetnog projekta i nadam se da ćemo se dobro provesti zajedno!

Za mjesec dana konačno ćemo se sresti! Do tada lijepi dani. Zagrljaji.

Zdravo! Moje ime je Cristina, ja sam iz Suceave, ali studiram u Brašovu. Budući da sam perfekcionista, moj je životni cilj pomoći drugima da postignu svoje ciljeve inspirirajući ih i biti uz njih i u usponima i u padovima. Uzbudena sam što ću steći nove prijatelje, pa jedva čekam da vas upoznam i zajedno stvorimo izvanredne uspomene.

Nakon što su vidjeli ove komentare, japanski studenti objavili su i prilagođenije sadržaje.

Bok! Moje ime je Maya. Rođen sam u Iraku, otac mi je Iračanin, a majka Japanka. Preselila sam se u Tokio sa 10 godina. Studiram engleski, jer volim putovati. Tako da sam jako uzbuđen što vas upoznam u Rumunjskoj!! 😊

Dugo nakon završetka projekta, TCC Facebook grupu su članovi koristili za razmjenu vijesti o životnim događajima ili prisjećanje na dobra stara vremena TCC -a. Kako su druge studije (navedene u Priručniku) pokazale da se Facebook uspješno koristio u obrazovne svrhe i međukulturne suradničke projekte te da su potrebni individualni naponi za održavanje održivosti obrazovnih projekata, ova studija slučaja doprinosi uvidu u sve ove smjerove.

Studija slučaja 2 – Četiri izazova brendiranja

Uvod: Kako bi se povećala raznolikost tema o upravljanju robnom markom za upisnike na diplomski studij Brand Image Campaign kampanju na Fakultetu za sociologiju i komunikacije, proveden je zajednički projekt zajedno s predstavnicima Unichristusa, brazilskog sveučilišta iz Fortaleze, grada iz sjeveroistoku zemlje, u blizini Atlantskog oceana.

Pozadina: Pandemija COVID -19 promijenila je format većine akademskih konferencija i drugih aktivnosti zakazanih za 2020. premjestivši ih na internet. Osim svih nedostataka, novi mrežni format otvorio je nova vrata za međunarodnu suradnju. Stoga je temelj suradnje između Sveučilišta Transilvania i Unichristus postavljen na online akademskoj konferenciji u srpnju. Kako bi se pripremila buduća međunarodna suradnja između spomenutih sveučilišta, dogovoreno je da će mali mrežni projekti pomoći u izgradnji bilateralnih odnosa u pristupu korak po korak. Prvi projekt dogovoren u listopadu bio je 4Branding Challenge, zajednički seminar o robnoj marki koji bi se

trebao održati 24. studenog. Raspored i format postigli su konačnu verziju nakon tri mrežna sastanka na Google Meetu. Dogovoreno je da dva rumunjska tima i dva brazilska tima (svaki od timova uključujući 3-4 člana) predstave lokalni brand u petnaest minuta. Pet do deset minuta bilo je rezervirano za pitanja i odgovore nakon svake prezentacije. Brazilci su odlučili predstaviti jednu lokalnu marku alkoholnih pića (Ypioca) i uglednu brazilsku marku za japanke (Havaianas). Dracula i ROM (čokoladica i drugi srodni slastičarski proizvodi) bili su brendovi koje su odabrali timovi rumunjski studenata.

Nalazi: Projekt 4Branding Challenge pridonio je glavnom cilju internacionalizacije oba sveučilišta i međusobne suradnje. Studenti s kojima su obavljani razgovori nakon događaja otkrili su da su im informacije o brendovima iz druge zemlje bile nove i da su ih natjerale na razmišljanje o novim pogledima na temu robne marke. Glavni nedostatak ovog prvog zajedničkog projekta bila je niska razina interakcije između učenika i različite razine jezične kompetencije među skupinama, te čega su se brazilske prezentacije produžile zbog prijevoda koji su osigurali učitelji.

Zaključak: Predstavnici oba sveučilišta odlučili su organizirati sljedeće zajedničke slične projekte stvaranjem mješovitih timova na kojima bi rumunjski i brazilski studenti trebali zajedno raditi prije prezentacije. Zajednički rad povećat će interkulturalnu komunikaciju, a više vremena posvećeno uzajamnom razumijevanju pridonijet će postizanju cilja povećanja stope prema stvarnoj međunarodnoj mobilnosti studenata kada će daljnja događanja oko pandemije omogućiti razmjenu studenata.

Studija slučaja 3 – Korištenje baza podataka za olakšavanje uvođenja stranih studenata

Uvod: Kao što je spomenuto u Priručniku, za stvaranje veza između učenika iz različitih kulturnih sredina, nastavnici moraju opsjedovati vještine 21. stoljeća (digitalne, vizualne i globalne vještine). Prve dvije studije slučaja fokusiraju na digitalne i jezične vještine, a ova će studija slučaja istaknuti načine za razvoj sposobnosti učenika za promišljanje u globalnom kontekstu, s temama koje se mogu odnositi na različite kontekste i mogu biti alat za razbijanje kulturnih barijera i uspostavljanje istinskih interakcije među učenicima.

Pozadina: Svake godine Sveučilište Transilvanija u Brašovu ugošćuje studente Erasmus+ programa mobilnosti i studente iz drugih zemalja koji mogu pohađati jednogodišnje tečajeve rumunjskog jezika, a zatim se mogu upisati na jedan od prvostupničkih ili magistarskih programa Sveučilišta. Učitelji su komunicirali s takvim učenicima i primijetili smo da učenici nerado komuniciraju i ulaze u interakciju s drugima. Stoga smo odlučili tijekom predavanja/seminara umetnuti usporedne analize pokazatelja o temama od općeg interesa, o zemlji porijekla studenata, drugim zemljama iz te regije i Rumunjske. Odabrali smo te interaktivne baze podataka sa sučeljem prilagođenim korisniku kako bismo pobudili zanimanje i znatiželju učenika, tako da ih mogu koristiti i nakon završetka tečaja. Zaklada Gapminder zabavan je obrazovni alat s interaktivnom bazom podataka i prezentacijama u video formatu za objašnjenje različitih podataka, interaktivnim kvizovima (koji pomažu ljudima riješiti se uobičajenih sustavnih zabluda o globalnom razvoju).

Prvo smo im dali zadatak da ispune interaktivne kvizove o uobičajenim zabludama vezanim uz globalni razvoj. Svatko od njih vidi svoj rezultat i ono što drugi misle o tim stvarima. Zatim smo koristili bazu podataka Gapminder i proveli usporedne analize s pokazateljima kao što su očekivani životni vijek, rodna oprema, čimbenici rizika po zdravlje, stopa pismenosti, stopa zaposlenosti prema statusu itd. To je bio način razumijevanja svijeta u kojem živimo na globalnoj razini i identificiranja našeg zabluda, slični ili različiti elementi među narodima. Ovim smo alatom uspješni probiti led i razgovarati o različitim kulturnim kontekstima i drugim pokazateljima. Tako smo započeli dijalog i mogli smo identificirati predrasude i moguće stereotipe koji bi se mogli razviti u komunikacijske prepreke. Nakon što su učenici izrazili svoja mišljenja, potvrđujemo ili poništavamo ta mišljenja pomoću baze podataka. Ako se raspravljalo o pokazateljima koji nisu pronađeni u bazi podataka Gapminder, koristili smo druge interaktivne baze podataka kao što su WorldLifeExpectancy, Eurostat, Svjetska banka ili Undata.

Drugi put smo koristili baze podataka koje pruža IPUMUS za neke školske radove u disciplinama koje uključuju analizu podataka javnog mnijenja. IPUMUS nudi široku temu i ima podatke iz različitih zemalja. Na primjer, jedan student iz Francuske morao je realizirati izvješće o istraživanju, a on je koristio bazu podataka za Rumunjsku i Francusku kako bi napravio usporedne analize o pojedinim pokazateljima koji ga zanimaju. Na taj je način učenik napravio svoj školski rad, ali je istovremeno stekao i bolje razumijevanje dijela rumunjskog konteksta, sličnosti i razlika među zemljama.

Nalazi: Upotreba ovih baza podataka privlačna je studentima, a način na koji su izgrađene pobuđuje njihovu znatiželju da saznaju i druge stvari o svojim kolegama (iz drugih zemalja). Također, ovo je sjajan način za probijanje leda i stvaranje mostova u komunikaciji. Kroz igru uče neke elemente o drugim zemljama i mogu ustanoviti sličnosti i razlike te identificirati svoje predrasude i jesu li one potvrđene ili ne. Drugim riječima, nauče koristiti vjerodostojne znanstvene izvore kako bi provjerili svoje koncepte o drugim narodima.

Zaključak: Ove interaktivne baze podataka može koristiti svaki učitelj, bez obzira na disciplinu koju predaje, bilo kao dio prvih sati ili kao vježbe tijekom nastave. Ili se mogu koristiti pokazatelji tema od općeg interesa ili pokazatelji koji se odnose na podučeno područje. To zahtijeva identificiranje baza podataka koje mogu pružiti informacije što je moguće bliže području discipline koja se predaje. O uporabi takvih baza podataka ovisi mašta svakog učitelja, ali oni su zasigurno privlačan izvor za studente da razbiju led i uklone potencijalne prepreke u komunikaciji.

Provjera znanja

1. Što znači pojam vještina 21. stoljeća? (jedan odgovor je točan)
  - a. Niz vještina koje učenici moraju imati u ovom stoljeću
  - b. Niz vještina koje učitelji moraju imati u ovom stoljeću
  - c. Niz vještina koje oboje (učenici i nastavnici) moraju imati u ovom stoljeću
2. Što znači pojam digitalne vještine? (jedan odgovor je točan)
  - a. sposobnost korištenja velikih podataka u procesu učenja
  - b. sposobnost korištenja digitalnih alata u procesu učenja
  - c. sposobnost korištenja strojnog učenja u procesu učenja
3. Što znači izraz vizualne vještine? (jedan odgovor je točan)
  - a. mogućnost korištenja slika ili video zapisa
  - b. mogućnost korištenja i proizvodnje slika ili video zapisa
  - c. sposobnost korištenja, proizvodnje i komunikacije putem slika ili video zapisa
4. Što znači pojam globalne vještine? (jedan odgovor je točan)
  - a. sposobnost kritičkog mišljenja

- b. sposobnost kritičkog promišljanja globalnog konteksta
  - c. sposobnost korištenja umjetne inteligencije
5. Što znači izraz suradničko učenje? (jedan odgovor je točan)
- a. sposobnost za timski rad i rješavanje problema
  - b. sposobnost rada s platformama za učenje
  - c. sposobnost rada s aplikacijama za suradničke prezentacije
6. Koji se alati mogu koristiti za zajedničko učenje? (više odgovora)
- a. platforme za učenje
  - b. masivni otvoreni online tečajevi
  - c. platforme društvenih medija
  - d. telekomunikacijske aplikacije koje mogu poboljšati komunikaciju među studentima
  - e. aplikacije za suradničke prezentacije
  - f. aplikacije za prevođenje
  - g. baze podataka sa pitanjima kojima se treba pozabaviti u globalnom učenju.
7. Koji se alati mogu koristiti posebno za interaktivne prezentacije? (više odgovora)
- a. Mentimeter
  - b. Trello
  - c. Google vožnja
  - d. Cvrkut
  - e. Facebook
  - f. Wiki
8. Kada učenici imaju ulogu stvaratelja sadržaja i mogu odgovarati na internetske komentare u interkulturalnom učenju koristeći društvene medije, trebaju biti oprezni i odgovorni prema (višestruki odgovor):
- a. mrežni govor
  - b. povećanje prometa na web stranici projekata
  - c. bonton na mreži
9. Postoje studije koje otkrivaju da postoji generacijski jaz između *digitalnih domorodaca* i *digitalnih useljenika* u korištenju instant komunikacijskih usluga poput Skypea ili drugih alata Web 2.0:

a. lažno

b. točno

10. Zašto moramo ocijeniti učinkovitost alata koji se koriste u multikulturalnom okruženju?

(označite sve što vam odgovara)

a. Procijeniti mjeru u kojoj digitalni alati doprinose razvoju međukulturnih kompetencija

b. Za procjenu upotrebljivosti digitalnih alata koji se koriste

c. Kako bi provjerio je li učenik koristio ove digitalne alate.

MODUL IV. Socijalna uključenost na sveučilištu

4.1. Značajke socijalne uključenosti u visokom obrazovanju

4.2. Područja socijalne uključenosti unutar sveučilišta

4.3. Čimbenici donošenja politika/strategija za društvenu uključenost

4.1. Značajke socijalne uključenosti u visokom obrazovanju

Novo Sveučilište Buckinghamshire, Ujedinjeno Kraljevstvo

Sadržaj teorijskog okvira: Obrazovanje na sveučilištu obično se naziva visokim obrazovanjem (HE), čime se ova faza učenja razlikuje od prethodne razine osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja. Ova se terminologija razumije u cijelom svijetu. Iako je visoko obrazovanje otvorilo svoja vrata primjenom politike jednakosti, uključenosti i različitosti, visoko obrazovanje i njegove institucije nisu potpuno jednake. Usprkos tome, visoka učilišta tek trebaju ukloniti niz prepreka ograničavanja pristupa koje ih čine nejednakima za različite marginalizirane društvene skupine; nedovoljno zastupljene skupine u društvu imaju jednak pristup poboljšanju životnih prilika. Proširenje sudjelovanja odnosi se na osiguravanje da svi uživaju pravičan pristup kolektivnim resursima i aktivnostima te imaju pravo na aktivno društveno sudjelovanje. Ako akademske institucije ne stvaraju proaktivno inkluzivno okruženje, društvena će predodžba ostati i ojačati društvenu hijerarhiju dupliciranjem obrazaca isključenosti, marginalizacije i diskriminacije na različitim razinama. Relevantni pokazatelji socijalne uključenosti osnovne su razine blagostanja, potpuni pristup resursima i aktivnostima, društveno sudjelovanje, jednake mogućnosti, prihvaćanje i priznanje.

Studija slučaja 1 – Društveno uključivanje promiče sveučilište

Uvod: Sveučilišta igraju ključnu ulogu u smanjenju razlike koja postoji između zemljopisnih područja, manjina i osoba s niskim primanjima. Nudeći akademske tečajeve koji otvaraju vrata za podučavanje više disciplina, omogućili su veću društvenu uključenost. Programi koje nude sveučilišta trebali bi imati školarinu koja se može pokriti putem stipendija ili sponzora partnerskih poslovnih organizacija. Suradnički rad u svim sektorima unutar i izvan sveučilišnog okruženja pokazao se učinkovitim u zadržavanju studenata, društvenoj ekspanziji, povećanju sudjelovanja, pozitivnom studentskom iskustvu i smanjenim stavovima društvenih elita.

Pozadina: Moguće potoškoće poučavanja društvene uključenosti. Sveučilišta su odigrala ključnu ulogu u smanjenju klasne podjele i dugoročnoj ekonomskoj stabilnosti i povjerenju u državu. Istočnoeuropska regija, s dugom poviješću ograničenja koja su izgradila unutrašnje

barijere, pridonijela je tome da generacijski postoji hijerarhijski sustav koji je samo nekolicini dopuštao pristup obrazovnom sustavu. Zbog kolektivnog formiranja Europskih unija i programa promjena radi osiguranja univerzalnog pristupa dobroj razini obrazovanja, morali su se početi tražiti i istraživati novi načini rada unutar visokih učilišta. Ova agenda za promjenu je putokaz za otvaranje pristupa nekad zanemarenima u društvu. Složenosti u obrazovanju nisu dio definicija inkluzivnog obrazovanja, već spremnost institucija da prilagode i promijene svoju politiku zapošljavanja i prijema, proces i procedure kako bi odražavale društvo. Obrazovanje je jedini dostupan proizvod koji pomaže pojedincu da nadiđe kulturne barijere.

Antika i ljudska prava. Snaga svijesti otvara smislen dijalog unutar i izvan predavaonica i hodnika učenja koji su tada u stanju nadići vremenske okvire generacijskih ograničenja mišljenja i tolerancija. Sveučilišta su izvrsna polazišta za transliterarno razmišljanje i razgovore. Sveučilišta su gotovo posljednje institucije koje mogu utjecati na način na koji učenici prihvaćaju razlike, bile one etničke, vjerske ili nacionalne. Ove različite interakcije ruše barijere, zablude i generacijsku netrpeljivost, rađajući novo razmišljanje i kohezivno suradničko djelovanje među kulturama i spolovima.

Ići naprijed. Spremnost da predaju u drugim zemljama s kulturnim razlikama i da se vrate u svoje zemlje s novim iskustvima i pružanje nastave osnovni su primjeri pomoći u rušenju pojedinačnih barijera koje se nesvjesno mogu projicirati u učionici. Poštovanje svih spolova, seksualne sklonosti, duhovne prakse i etničke kulture mogu pomoći u razvoju razmišljanja unaprijed. Mnogo je elemenata koje treba razmotriti. Bogatstvo daje virtualno otvoren pristup mnogim mogućnostima. Siromaštvo, s druge strane, koncentrira socijalne nedostatke unutar pogođene skupine, na primjer nepovoljne fotografije i percepcija etničko-kulturnih zajednica ograničavaju alternative za društvenu uključenost onih ljudi u institucije koje bi tada mogle skliznuti u smjeru socijalne isključenosti. Isključivanje može započeti kao suptilno, ali s odgođenim neadresiranim ili neospornim govorom, blago povremeno ponašanje može se lako proširiti do prihvatljivih nesocijalnih normi. Uključivanje osoba koje ne ispunjavaju traženu kvotu samo produžava poteškoće u određenim demografskim područjima. Na socijalnom uključivanju mora se stalno raditi.

Zaključak: Značajka socijalne uključenosti uključuje prijenos znanja i mobilnost koja podrazumijeva suradnju u timskom radu. Suradnja nije ograničena na jednu instituciju, već na institute sa sjedištem u drugim dijelovima priznate europske skupine. Ovaj međusobni i vanjski suradnički način učenja temelji se najprije na samousavršavanju i na kraju na boljem i poboljšanom studentskom iskustvu, zahvaljujući predavačima koji imaju veću svijest o vlastitom (1) poznavanju i razumijevanju; (2) komunikaciji i odnosu te (3) upravljanju i poučavanju. Ova temeljna područja otvaraju put za još veće kompetencije u pružanju i izgradnji inkluzije učenika i pozitivnih životnih iskustava.

Provjera znanja

1. Zašto se strategije uključivanja koriste u obrazovanju?
  - a. Kako bi se omogućilo učenicima s teškoćama u razvoju da drže korak s ostatkom razreda.
  - b. Kako bi se studentima s teškoćama osiguralo dodatno vrijeme za dovršetak rada, uzimajući u obzir njihove specifične probleme.
  - c. Kako bi se povećala stopa izostajanja s nastave, povezana s teškoćama u učenju.
  - d. Kako bi se pomoglo učenicima s invaliditetom u razvoju životnih i društvenih vještina.
2. Kako bi se trebalo gledati na korištenje integriranja i uključivanja vaših učenika s invaliditetom?
  - a. Usklađivanje ili uključivanje neće biti potrebno za sve vaše učenike s invaliditetom, ovisno o razini svakog učenika.
  - b. Integriranje i uključivanje dio je skupine alata koje možete koristiti za svoje učenike s invaliditetom, ovisno o pojedinom učeniku.
  - c. Uključivanje se uvijek treba koristiti, ali integriranje u struku ima potencijal naštetiti učenicima s teškoćama u učenju i treba ga izbjegavati.
  - d. Inkluziju treba provesti za mlađe studente, dok je mainstreaming prikladniji za zrele studente.
3. Što nije ključni element promicanja socijalne uključenosti?
  - a. Pomoći socijalno isključenim učenicima u prevladavanju nejednakosti i nedostataka
  - b. Promicanje jednakih mogućnosti
  - c. Promicanje dobrog građanstva

- d. Davanje potpora za putovanja
4. Štiti li dokument o ljudskim pravima prava učenika na obrazovanje?
- a. Da
  - b. Ne
5. Što nije prepreka društvenoj uključenosti?
- a. Nedostatak potrebnih znanja i vještina
  - b. Uloga pomoćnog osoblja i voditelja usluga
  - c. Položaj pivnice
  - d. Čimbenici zajednice kao što su nedostatak pogodnosti i stavova
6. Što od navedenog nije jedan od sedam stupova uključivanja?
- a. Izbor
  - b. Prijateljstva
  - c. Komunikacije
  - d. Pravila
  - e. Prilike
  - f. Pristup
  - g. Stav

4.2. Područja socijalne uključenosti unutar sveučilišta

Novo Sveučilište Buckinghamshire, Ujedinjeno Kraljevstvo

Sadržaj teorijskog okvira: Razvojni planovi su se pokazali kao izvrsni pokazatelji uspjeha na području privlačenja učenika, zadržavanja i uspjeha. Potvrda toga su alumni programi, kao i akademsko napredovanje od predavača do profesora. Razvojni planovi su za sve sektore korisnika organizacije gledaju prema naprijed. Prorektori su relevantni kada pokažu osoblju, sadašnjim i budućim učenicima da imaju snažnu želju sa odlučnošću za uspjeh. Uspjeh je dostupan svim učenicima. Razvojni plan koji je ambiciozan i koji razmišlja unaprijed i koji uključuje i lokalna poduzeća te privlači sponzore pokazao se kao izvrstan marketinški alat koji se može koristiti za privlačenje učenika i zadržavanje osoblja. Plan koji uključuje pristupačan smještaj za učenike, može imati dobre prometne veze, ima mogućnost proširenja zgrade i prostora za učenike, kao i načine integracije učenika različitih društvenih ekonomskih i etničkih pripadnosti, napredovao je na ljestvicama i privlači akademsko osoblje viših sposobnosti koji uključuje osoblje sa strašću za istraživanjem i širenjem znanja. Sposobnost akademskog osoblja zauzvrat donosi instituciji bolje mogućnosti financiranja i suradnje. Te se aktivnosti zatim prelijevaju u predavaonice, a student još više koristi od bogatog znanja i uključuje se u razgovore koji se proširuju u izvannastavnu interakciju među učenicima i bolje razumijevanje među različitim skupinama ljudi.

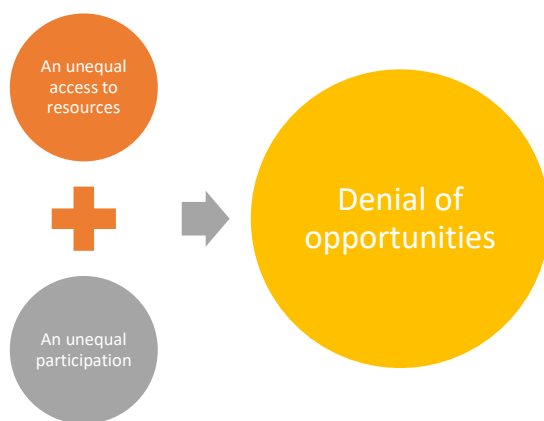
Studija slučaja 1 – Plan razvoja sveučilišta

Uvod: *Strategije lokalnog razvoja.* Razvojni plan svake institucije temeljio bi se na procesu stalnog poboljšanja i redovitom ažuriranju. Svaki razvojni plan trebao bi sadržavati detaljan prikaz načina na koji se trebaju integrirati učenici manjina i učenici s teškoćama u razvoju te bi trebao omogućiti pravičan pristup za sve. Razvojni plan trebao bi uključivati šire sudjelovanje. Ovaj aktivni angažman potom će voditi ka isticanju i rješavanju te na kraju uklanjanju obrazaca isključenosti, marginalizacije i diskriminacije.

Sveučilišni razvoj započinje pregledom trenutnog stanja i pokušava analizirati gdje se Sveučilište treba premjestiti (vidi sliku 1). Sveučilišna zajednica mogla bi se uključiti u pregled odjela/fakulteta koji se usredotočuje na razinu socijalne uključenosti kulturno raznolikih studenata koji pohađaju tečajeve. Ocjenjivanje može pružiti informacije o broju marginalnih studenata i odnositi se na posebne izazove, kao što su broj studenata koji napuštaju školovanje, statistika

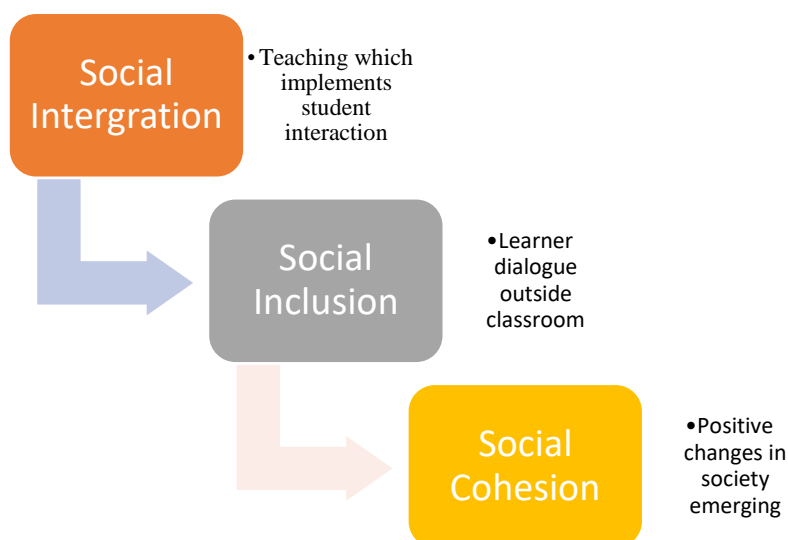
polaznika studijskih programa i broj studenata koji sudjeluju u učenju te zabilježeni zahtjevi za materijal ili druge formate ili vrstu posebnih softverskih alata.

Učinkovito, svako sveučilište koje ima stalnu reviziju ciljeva i mjerila s aktivnim napretkom ka poboljšanju socijalne uključenosti za sve imat će veća postignuća i manji broj napuštanja. Zadržavanje osoblja vjerojatno će biti veće jer se stavovi čuju i poduzimaju se radnje, umjesto da se čuju i stavovi i ignoriraju do sljedećeg pregleda.

Slika 1. Uskraćivanje mogućnosti

Pozadina: *Izrada razvojnog plana sveučilišta.* Sveučilište, bez obzira na to u kojoj se zemlji nalazi, trebalo bi u okviru svoje strategije društvenog uključivanja i širenja sudjelovanja, imati pravilo da svaki pojedinac mora napredovati. To je uključeno u 17 ciljeva održivog razvoja. Globalne razlike znače da svako sveučilište mora kreativno razmišljati o tome kako provesti razvojne ciljeve povezane s konceptom socijalne uključenosti. Glavno pitanje koje svako sveučilište mora postaviti je: "Gdje smo kao sveučilište tj. kako doprinosimo kvalitetnom obrazovanju koje ne diskriminira i nije rodno pristrano i kako primjenjujemo načine za smanjenje nejednakosti?" (vidi sliku 2)

Slika 2 Društvena mapa puta prema integraciji

Predložena pitanja za poboljšanje razvoja Sveučilišta. Provedba mora, u svakom slučaju, biti fleksibilna sa stalnom obukom osoblja o temama ljudskih pravila i nediskriminacije, na primjer:

- sveučilišna podrška za upis i pohađanje nastave
- intervencija/prevenција odustajanja
- interkulturalni projekti
- veze sveučilišta i roditelja
- podrška zajednice nakon radnog vremena
- međusektorska suradnja između službi socijalne pomoći, zdravstvenih službi, psihologa i partnerskih sveučilišta.

Učenje zasnovano na projektima. Predavač može biti voditelj u procesu učenja. Studenti slijede upute predavača o koracima koje trebaju proći, ali bi pritom odlučivanja o sadržaju trebalo ostati u velikoj mjeri na studentu. To onda potiče učenike na međusobnu interakciju te formiranje grupa i slaganje oko različitih teorija razmišljanja i potencijalno promjene stavova. Također bi skrenula pozornost nastavnika na one koji su ostavljeni postrance i na razloge za to. Ovo bi istaknulo što učeniku može biti dodatno potrebno za podršku i koje bi akcijske točke sveučilište trebalo uključiti u buduće razvojne planove.

Okvir za mentorstvo. Dobro organiziran podržavajući okvir za mentorstva koji ima razinu odgovornosti može podržati uključivanje u obliku podrške pojedinaca ili kolega. Dobro je posvetiti se svakom području koje bi moglo biti ulazna točka za društvenu isključenost. Osvijestivši i rješavajući to pitanje, sveučilište bi u razvojnom okviru razmišljalo ili bi bilo voljno priznati

potencijalna područja za praćenje i određivanje potrebnih mjera te načine kako promicati bolje metode uključivanja. Opseg nije ograničen na mentorstvo u učionici ili kolegiju, već bi očito zadiralo u resurse zgrade fakulteta u smislu pristupa zgradama.

Mentorstvo i treniranje pomažu razvoju sposobnosti, znanja i radne uspješnosti pojedinca. Izvannastavne aktivnosti ne temelje se niti su ograničene na sponzore ili sudjelovanje sveučilišta. Stoga popis mogućnosti ovisi o onima koji su već aktivni ili su zainteresirani za aktivnost ili poznaju vanjsku organizaciju koja nudi prostore. Pokretanje skupine zainteresiranih istomišljenika strastvenih pojedinaca također je opcija. Ovo bi također predstavljalo mogućnost studentima koji pripadaju manjinskim grupama da predstavljaju svoju kulturu i podijele svoje interese i vrijednosti s drugim studentima.

Najuspješnije institucije su one koje potiču suradničko radno okruženje. Ako student ima poteškoća na sveučilištu, od vitalne je važnosti razviti dobru komunikaciju između osoba koje vode brigu o studentima i grupe za podršku kako bi se lakše identificirao problem i rješenje. Tamo gdje studenti imaju ograničen okvir podrške, od vitalne je važnosti da dobiju socijalnu podršku unutar i među etničkim skupinama. Ovo napredno razmišljanje također bi omogućilo intervenciju i podršku studentima koji bi mogli odustati zbog emocionalnih potresa i nemogućnosti prilagodbe promjenama ili traumatičnog emocionalnog događaja u obitelji koji može pridonijeti pojavi izazova mentalnog zdravlja. Za mnoge studente usamljenost i nedostatak podrške značajni su čimbenici rizika. Ako studenti imaju poteškoća na sveučilištu, ustanova bi trebala imati politiku i postupke koji bi pomogli integraciji studenata manjina u njihovo osnivanje.

Sveučilišta bi, društveno uključivim načinom rada, stekla visoko studentsko iskustvo i izgradila dugoročne odnose putem alumni veza. Nenastavno osoblje koje blisko surađuje s nastavnim osobljem moglo bi se proaktivno koristiti za pomoć integraciji učenika manjina u njihovo osnivanje.

Poticanje pristupa obrazovanju i pohađanju sveučilišta. U slučaju osipanja učenika, razvoj tima usmjerenog na učenika trebao bi voditi neosuđujući otvoreni razgovor sa studentom, pri čemu iskrena pitanja o tome kako „mi“ možemo pomoći?, ishod razgovora mora biti kako se usavršavati kao institucija i istodobno razmišljati o ekonomskoj budućnosti učenika.

1. Identificirajte slučaj - postoji li nešto što bi sveučilište moglo učiniti bolje
2. Pripremite osnovna pitanja za razgovor, dopuštajući studentu da postavlja i pitanja,
3. Odredite potencijalne zaključke za studentsko i sveučilišno učenje,

4. Dajte učenicima formalnu povratnu informaciju kako bi oni i njihova obitelj bili upoznati s mogućnostima i kako bi se mogla donijeti informirana odluka.

Ove točke nisu iscrpljene, već predstavljaju način da se osigura da nijedan student nije isključen i način da se adresira bilo koje područje za daljnje promjene u okviru sveučilišnog razvoja. Najbolji dobro razrađen razvojni okvir ne može računati na odustajanje učenika u slučaju da se student odbije uključiti u proces rasprave prije napuštanja školovanja. Međutim, uspješne strategije funkcioniraju u skladu s dobrim međuinstitucionalnim odnosom i izvrsnom evidencijom. Ovo planiranje unaprijed pomoglo bi ublažiti stres povratka, a također bi potaknulo i snažnije mentorstvo i / ili podršku među kolegama. Sveučilišta bi trebala razviti dobre veze s organizacijama zajednice na svom području jer niti jedno sveučilište ne može samostalno savladati izazov studentskog uspjeha. Uključivanje dionika također je važno u dijeljenju učenikovog uspjeha.

Sveučilišni posrednici. Posrednici i savjetnici obično su vrlo dobro informirani o situaciji u svakoj obitelji. Ove neprocjenjive veze između sveučilišta, doma i zajednice doprinose pozitivnom studentskom iskustvu i stalnom poboljšanju socijalne uključenosti.

Zaključak: Razvojni okvir sveučilišta mora aktivno nastojati poboljšati svoje usluge i pružanje obrazovanja koji namjerno traži načine za provedbu što većeg broja od 17 ciljeva održivog razvoja. Kvalitetno obrazovanje nudi se u okruženju koje je smanjilo nejednakost za učenike s teškoćama u razvoju, koje pruža rodno osjetljivo osoblje. Sveučilišta mogu biti mjesta koja promiču dobro zdravlje i dobrobit osoblja i studenata, osposobljavaju učenike za uspjeh i stoga doprinose smanjenju gladi i siromaštva u njihovom društvu. Značajke socijalne uključenosti nisu lokalne, već imaju potencijal da budu globalne.

Provjera znanja

1. Koji od ovih razloga nije jedna od devet osnova za diskriminaciju navedenih u Zakonima o jednakosti?
  - a. Dob
  - b. Religija
  - c. Političko opredjeljenje
2. Koji postotak osoba s invaliditetom ima "nevidljiv" invaliditet?

- a. 75%
  - b. 65%
  - c. 55%
3. Što od navedenog ne poboljšava razvoj Sveučilišta?
- a. sveučilišna podrška za upis i pohađanje nastave
  - b. intervencija/prevencija odustajanja
  - c. interkulturalno vlasništvo
  - d. veze sveučilišta i roditelja
  - e. podrška zajednice nakon radnog vremena
4. Koja točka nije relevantna pri poticanju pristupa obrazovanju i pohađanju sveučilišta?
- a. Identificirajte slučaj - Što bi, ako išta, moglo sveučilište učiniti bolje.
  - b. Pripremite osnovna pitanja za razgovor, ali dopustite studentu da postavlja i pitanja
  - c. Podignite stres za povratnike s iznenađujućim nastavnim programima
  - d. Odredite potencijalne zaključke za studentsko i sveučilišno učenje
  - e. Dajte studentima formalnu povratnu informaciju kako bi oni i njihova obitelj bili upoznati s mogućnostima i kako bi se mogla donijeti informirana odluka.
5. Što čini uspješno visoko učilište?
- a. Okruženje za suradnju
  - b. Dobra komunikacija
  - c. Socijalna podrška
  - d. Besplatni obroci
6. Koji nije jedan od 17 ciljeva održivog razvoja?
- a. CILJ 1: Svijet bez siromaštva
  - b. CILJ 2: Svijet bez gladi
  - c. CILJ 3: Smanjenje nejednakosti

4.3. Čimbenici donošenja politika/strategija za društvenu uključenost

Sveučilište u Zagrebu Zagreb, Hrvatska

Sadržaj teorijskog okvira: Poglavlje pruža informacije o fokusu i glavnim idejama politike EU-a u području obrazovanja i osposobljavanja koje bi trebale biti relevantne za donošenja politika socijalne uključenosti na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Pozornost se pridaje sljedećim čimbenicima; a) usvajanje i promicanje zajedničkih vrijednosti i općih načela Unije; b) jačanje europskog identiteta; c) pružanje jednakih mogućnosti svakom djetetu/učeniku; d) promicanje aktivnog građanstva, kritičkog mišljenja, aktivnog sudjelovanja i angažmana zajednice; e) promicanje međukulturnih i drugih kompetencija; f) pružanje podrške nastavnom i obrazovnom osoblju i obiteljima; g) korištenje i provedbu alata i instrumenata Unije; h) promicanje i razvoj europskog obrazovnog prostora. Države članice EU -a razlikuju se u provedbi uključivog obrazovanja. Nacionalni, regionalni i lokalni preduvjeti i konteksti imaju ulogu u procesima stvaranja politika/strategija te njihove implementacije.

Studija slučaja 1 – Austrija: Nacionalna strategija za uključivo obrazovanje u visokom obrazovanju

Uvod: Svaka država EU -a „odgovorna je za vlastite sustave obrazovanja i osposobljavanja“ i trebala bi razviti vlastitu obrazovnu politiku te stalno raditi na njezinom poboljšanju u skladu s europskim i međunarodnim propisima. Dionici u obrazovanju i stručnjaci koji rade na razvoju politika i strategija trebaju biti svjesni različitih nacionalnih, regionalnih i lokalnih konteksta, pa stoga uključuju i druge preporuke koje se bave etničkim, vjerskim, kulturnim, ekonomskim i drugim izazovima. Samo je nekoliko europskih zemalja razvilo nacionalne strategije i mjere za uključivo obrazovanje u visokom obrazovanju koje bi mogle biti ohrabrujuće i za druge države.

Pozadina: Savezno ministarstvo znanosti, istraživanja i gospodarstva (BMWF) Republike Austrije 2017. godine pokrenulo je „Nacionalnu strategiju o društvenoj dimenziji visokog obrazovanja. Ka sveobuhvatnijem pristupu i širem sudjelovanju”, što je prvi cjeloviti strateški dokument o ovoj temi na području austrijskog visokog obrazovanja. On je definirao područja aktivnosti i posebne mjere čiji je cilj postupno povećanje socijalne uključenosti u visokom obrazovanju. Ovaj dokument uzima europski i nacionalni obrazovni kontekst kao polazište za

razvoj strategije uključivog visokog obrazovanja. Naglašava ključne ciljne prioritete EU -a, okvir Europskog prostora visokog obrazovanja (EHEA), niz drugih politika EU -a i nacionalnih (austrijskih), preporuke i postojeće mjere na području austrijskog visokog obrazovanja. Dokument je izrađen na temelju procesa istraživanja i rasprave sa saveznim ministarstvima, institucijama visokog obrazovanja, relevantnim institucijama, relevantnim interesnim skupinama, drugim posredničkim tijelima i građanskim organizacijama. Identificirao je prioritetne skupine - nedovoljno zastupljene skupine (u vezi s njihovim pristupom visokom obrazovanju) i skupine s posebnim potrebama, postojećim mjerama, ciljnim dimenzijama i kvantitativnim ciljevima do 2025. godine, te konkretne korake za provedbu. Dokument je definirao tri ciljne dimenzije: (I) Uključiviji pristup, (II) Izbjegavanje napuštanja školovanja i poboljšanje akademskog uspjeha, (III) Stvaranje osnovnih parametara i optimiziranje regulacije politike visokog obrazovanja. Svaka dimenzija ima tri akcijske linije koje navode jasne mjere i institucije odgovorne za daljnji razvoj i provedbu (na primjer posebno ministarstvo ili institucije visokog obrazovanja). Sličan princip primjenjuje se i pri definiranju kvantitativnih ciljeva.

Nalazi: Dokument je nastao na temelju analize različitih podataka, konzultirajući različite dionike kako bi se prepoznale stvarne potrebe i izazovi te stvorili odgovarajući odgovori. Mjere pokazuju niz općenitosti i specifičnosti s jasnim smjernicama o institucijama nadležnim za provedbu, odnosno odgovornost. Važni aspekti provedbe Strategije su financiranje (preuzeto kao odgovornost Ministarstva), razumijevanje cijelog procesa kao međukulturnog pitanja, potreba „uključivanja“ društvene dimenzije u (buduće) politike i osiguravanje „odgovarajućih financijskih sredstava odredbe za visoka učilišta i sheme potpore”(BMWF, 2017., str. 8).

Zaključak: Sadržaj nacionalnog strateškog dokumenta za društvenu uključenost u austrijskom visokom obrazovanju, kao i karakteristike procesa koji mu je prethodio pokazuju važnost ove vrste dokumenata koji mogu pokrenuti druge strategije, mjere, dodijeliti sredstva i općenito utjecati na podizanje svijesti o pitanjima socijalne uključenosti u društvu.

Studija slučaja 2 – Institucionalne strategije za uključenost u visokom obrazovanju

Uvod: Na temelju nacionalnih obrazovnih politika, drugi regionalni i lokalni dionici obrazovanja, na primjer sveučilišta i obrazovne ustanove, pozvani su da razviju vlastite obrazovne politike i pristupe njihovoj provedbi. To bi također moglo uključivati razvoj različitih inicijativa, osnivačkih tijela, razvoj programa, projekata i mjera. Primjeri s različitih europskih sveučilišta pokazuju različite načine provedbe EU i nacionalnih strategija na institucionalnoj razini koji bi mogli biti ohrabrujući primjeri za slijediti (EUA 2018, EUA 2019).

Pozadina: Tema raznolikosti, jednakosti i uključenosti može se obraditi u politikama i strategijama na razini cijele institucije na središnjoj razini (sveučilišta), ali i na razini fakulteta i odjela (EUA 2019). Svaka obrazovna ustanova pozvana je da analizira svoje nedostatke, snage, potrebe i identificira prioritete i prioritetne skupine za rješavanje. Potrebno je prevladati trenutne prepreke, među ostalim osigurati vanjsku podršku, provesti obuke i potaknuti dijalog. U većini slučajeva razvoj politike rezultat je izravne podrške institucionalnog vodstva (rektor, prorektor itd.). Međutim, inicijative odozdo prema gore, platforme i projekti koji uključuju sudjelovanje osoblja i studenata mogu biti važne ili presudne za razvoj sveučilišnih strategija. Na primjer, Sveučilište Dublin City (Irska) koristilo je internetsku platformu koja je potaknula 80 000 ljudi da sudjeluju u anketama i definiraju teme sveučilišne strategije. Politike na sveučilišnoj razini mogu potaknuti donošenje politika na fakultetima i odjelima, kao i osnivanje centara i inicijativa posvećenih posebnim izazovima i skupinama. Na primjer, na Sveučilištu Lleida (Španjolska) slijedila se sveučilišna strategija osnivanjem centra posvećenog rodnim pitanjima. Pozitivni primjeri pokazuju da svijest o važnosti raznolikosti i brojni vanjski pokretači imaju važnu ulogu te da mogu djelovati kao pokretači pozitivnih promjena. To uključuje razne poticaje za razvoj strategija, strateške ciljeve institucije (na primjer ciljeve ravnopravnosti spolova), različite oznake izvrsnosti (na primjer oznaku koju dodjeljuje Europska komisija), internacionalizaciju, zapošljavanje stranih studenata kao strateški cilj, kvote za studente i osoblje iz različitih sredina, promičući jednakost, raznolikost i uključivost kao institucionalne vrijednosti itd.

Nalazi: Pozitivni aspekti sadržaja institucionalnih strategija uključuju: promicanje jednakosti, različitosti i uključivosti kao institucionalnih vrijednosti, različite alate i vrste akcija (od prevencije

i diskriminacije do aktivnog promicanja različitosti ili pomaganja nedovoljno zastupljenim, ugroženim ili ranjivim skupinama), komponenta praćenja i evaluacije, ambicija suradnje s vanjskim dionicima (školama, poduzećima, organizacijama poslodavaca i nevladinim organizacijama). Sveučilište, fakultet ili odsjek mogu razviti niz mjera kako bi promicali i postigli uključivost i rješavali specifična pitanja studenata i (akademskog i neakademskog) osoblja. Neke od mjera koje se odnose na studente su mjere za dopiranje do učenika (uključujući potencijalne studente) (na primjer suradnja sa školama/drugim obrazovnim ustanovama, dani otvorenih vrata, ljetni tečajevi, mediji itd.), Mjere za olakšavanje pristupa učenicima (usmjeravanje, savjetovanje, mentorstvo, pristupačne zgrade / aktivnosti, financijska potpora, pripremni tečajevi itd.) itd. Neke od mjera koje se odnose na osoblje su podizanje svijesti sveučilišne zajednice, pristupačna infrastruktura, obuka nastavnog osoblja o inkluzivnim nastavnim metodama i alatima, kodeks ponašanja / politika nediskriminacije, jezični tečajevi, mjere za osoblje s odgovornostima za njegu itd. Provedbu strategija unutar institucije obično provodi administrativno osoblje, ali može uključiti određeni ured, odbor ili radne skupine, kao i studente (EUA 2019).

Zaključak: Postoje brojni politički dokumenti i prakse na europskim sveučilištima koji se istražuju i opisuju (EUA 2018, EUA 2019) i mogu poslužiti kao ideja ili poticaj za druga sveučilišta, fakultete i odjele. Ovi primjeri pokazuju kako neke institucije imaju „veliki broj stručnog administrativnog osoblja i visoku razinu upravljačkih sposobnosti” što institucijama omogućuje provedbu složenijih modela koji se bave širokim rasponom pitanja raznolikosti (EUA 2019, str. 21). Inače to nije izvedivo. Štoviše, neke institucije, poput Sveučilišta Dublin City (Irska) ili Sveučilišta Masaryk (Češka), čak su osnovale posebne centre i provodile istraživanja kako bi podržale politike, prikupile podatke i stvorile dokaze o pitanjima ili razvile uključivo obrazovanje metodama. Primjeri iz različitih europskih zemalja pokazuju da su neki od čimbenika uspjeha institucionalnih strategija predanost i podrška institucionalnog vodstva, izravno uključivanje ciljne skupine u razvoj i provedbu strategije i aktivnosti, uključivanje cijelog sveučilišta zajednice, dodatna financijska/kadrovska sredstva itd.

Kako bi se postigao pozitivan učinak, potrebno je osposobiti brojne zemlje i institucije sa strategijama i mjerama koje se razvijaju kroz dijalog između različitih dionika u visokom obrazovanju i kako bi se odgovorilo na specifični „kontekst sustava i izazove“ (EUA , 2019.).

Stoga bi trebalo poboljšati veze i veze različitih inicijativa i institucija, kao i veze između institucija i sustava.

Studija slučaja 3 – Politike informiranja

Uvod: Cilj ove studije slučaja je ukazati na ulogu informacijskih politika, odnosno informirati (buduće) studente o programima, financiranju i drugim aspektima visokog obrazovanja, posebno o politikama koje se tiču „Posebna podrška određenim skupinama za studij izbor” (Kottmann et al., 2019., str. 5.) koji su još uvijek nedovoljno provedeni. Kako navode Kottmann et al. (2019., str. 5.): „informacijske politike uključuju različite mjere koje podržavaju studente, kao i visoka učilišta. Oni ciljaju različite korisnike, s jedne strane studente i buduće studente, a s druge strane visokoškolske ustanove, tijela vlasti i druge dionike (ibid. Str. 22).

Pozadina: Kottmann et al. (2019., str. 22.) izjavili su da je većina zemalja EU -a provela opće politike informiranja kako bi (buduće) studente informirala o programima, financiranju i drugim aspektima visokog obrazovanja. Ove su informacije uglavnom usmjerene na sve studente. Savjetovanje i informiranje učenika iz određenih skupina razvilo se uglavnom u posljednjih 10 do 15 godina. Najtipičnije politike informiranja za rješavanje socijalne uključenosti su:

- a) Posebna podrška za određene grupe pri izboru studija: ova politika pruža prilagođene informacije studentima iz siromašnih sredina kako bi im se omogućilo da uspostave realna očekivanja o visokom obrazovanju.
- b) Posebni propisi i programi za izbjeglice: ova politika ima za cilj olakšati pristup studentima izbjeglicama, zadržavanje i završetak visokog obrazovanja ”

Zaključci: Isti su autori (Kottmann et al., 2019., str. 32-33) istaknuli da je „većina zemalja postavila nacionalne web portale koji studentima pružaju informacije. Podaci koji se pružaju razlikuju se. U Austriji web stranica “Studiversum” nudi informacije o visokim učilištima i njihovim programima, pristupnim putovima i mogućnostima financiranja. U Češkoj se slični podaci pružaju putem web stranice Ministarstva obrazovanja. U Nizozemskoj i Portugalu web portali su sveobuhvatniji: oni također pružaju informacije o kasnijim karijerama diplomanata i rezultatima studentskih evaluacija. U Francuskoj je poduzeto nekoliko inicijativa za daljnje poboljšanje informacija dostupnih studentima. Među njima je važna suradnja ustanova višeg srednjeg obrazovanja i visokih učilišta. Nedavni 'Plan Étudiants' predlaže pet linija aktivnosti za

daljnje poboljšanje orijentacijske funkcije prema visokom obrazovanju u srednjim školama putem: (1) osiguravanja da svaki srednja škola ima dva viša učitelja koji pružaju individualno savjetovanje studentima koji rade na njihovom studijskom projektu u završnim godinama srednje škole; (2) uvođenjem dva orijentacijska tjedna u posljednjoj godini; (3) detaljno pregledavanje razrednog vijeća predloženog orijentacijskog projekta svakog učenika; (4) unaprjeđenje dijaloga između srednjih i visokih učilišta pod nadležnošću rektora; i (5) provedbu sheme "studentski veleposlanik". Provjera izbora studija instrument je u Nizozemskoj koji podržava studente u provjeri izbora studija. U testu učenici mogu provjeriti odgovara li odabrani program njihovim interesima i kompetencijama.”

Zaključak: Studenti iz siromašnih sredina trebaju imati sve potrebne podatke za odabir studijskog predmeta (na nekoliko jezika), uključujući posebne programe visokog obrazovanja, osobito dostupne mogućnosti financiranja, očekivanja u pogledu njihovih izgleda za uspjeh u visokom obrazovanju, realna očekivanja o visokom obrazovanju. To uključuje, na primjer, „priopćavanje vrijednosti visokog obrazovanja, pružanje jasnih informacija o obrazovnim putevima, jačanje angažmana visokih učilišta sa zajednicama i drugim dionicima, korištenje mentora/uzora iz zajednice - kako bi se studentima omogućilo da donesu informirane odluke o mogućnostima obrazovanja nakon srednje škole te uključivanje roditelja i učitelja kao ključnih savjetnika učenika” (Kottmann et al., 2019., str. 82). Postoje primjeri dobre prakse, na primjer u Njemačkoj „Arbeiterkind.de“¹⁷ i u Škotskoj¹⁸.

Literatura

European Commission. (2018). *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions – Building a stronger Europe: the role of youth, education and culture policies*. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A268%3AFIN>

Kottmann, A., Vossensteyn, J.J., Kolster, R., Veidemane, A., Blasko, Z., Biagi, F., & Sánchez-Barrioluengom, V. (2019). *Social Inclusion Policies in Higher Education: Evidence from the EU*. Retrieved from:

¹⁷ <https://www.arbeiterkind.de/>

¹⁸ <https://www.step.education.ed.ac.uk/>

https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC117257/jrc_117257_social_inclusion_policies_in_higher_education_evidence_from_the_eu.pdf

Federal Ministry of Science, Research and Economy (BMWFV). (2017). *National Strategy on the social dimension of higher education. Towards more inclusive access and wider participation.* Austria. Retrieved from:

https://supporthere.org/sites/default/files/austria_social_dimension_strategy_english.pdf

European University Association (EUA). (2018). *Universities' Strategies and Approaches towards Diversity, Equity and Inclusion.* Retrieved from:

<https://eua.eu/downloads/publications/universities-39-strategies-and-approaches-towards-diversity-equity-and-inclusion.pdf> (November 20th 2020)

European University Association (EUA). (2019). *Diversity, Equity and Inclusion in European Higher Education Institutions.* Results from the IVITED project. Retrieved from:

https://eua.eu/downloads/publications/web_diversity%20equity%20and%20inclusion%20in%20european%20higher%20education%20institutions.pdf

Provjera znanja

1. Politike i strategije za uključivo obrazovanje u visokom obrazovanju mogu se razviti na:

- a) Nacionalnoj razini
- b) Regionalnoj razini
- c) Lokalnoj razini
- d) razini ustanove
- e) Sve gore navedeno

2. Razvoj nacionalnih strateških dokumenata trebao bi se odvijati u suradnji i raspravi između različitih dionika (na primjer ministarstava, ustanova visokog obrazovanja, relevantnih institucija, relevantnih interesnih skupina, drugih posredničkih tijela i građanskih organizacija)?

- a) Točno
- b) Netočno

3. Sveučilišta, fakulteti i odsjeci mogli bi izraditi dokumente/politike, inicijative i mjere za društvenu uključenost u obrazovanju

- a) Točno
- b) Netočno

4. Mjere za obraćanje studentima su:

- a) suradnja sa školama/drugim obrazovnim ustanovama
- b) dani otvorenih vrata
- c) savjetovanje
- d) pristupačne zgrade / aktivnosti
- e) financijska potpora
- f) Sve gore navedeno

5. Pozitivno je da sveučilišta osnivaju posebne centre i provode istraživanja kako bi podržala politike, prikupila podatke i stvorila dokaze o pitanjima uključivog obrazovanja ili razvila uključive obrazovne metode.

- a) Točno
- b) Netočno

6. Politike informiranja uključuju „Posebnu podršku određenim skupinama za odabir studija“?

- a) Točno
- b) Netočno

7. Studentima treba dati informacije potrebne za odabir studijskog programa, uključujući posebne programe visokog obrazovanja, posebno informacije o dostupnim mogućnostima financiranja, očekivanja u pogledu njihovih uspjeha u visokom obrazovanju, realna očekivanja o visokom obrazovanju.

- a) Točno
- b) Netočno

8. Studenti trebaju / mogu biti obaviješteni putem:

- a) Web stranica (na nekoliko jezika)
- b) Tjedan karijere
- c) Savjetnici u ustanovi
- d) Podrška studentskih zadruga
- e) Sve gore navedeno

**Projekt: Razvoj inovativnog pristupa osposobljavanju sveučilišnih nastavnika
za rad u suvremenom raznolikom i međukulturnom okruženju
UNICULTURE 2019-1-RO01-KA203-063400**

Sufinancirano sredstvima
programa Europske unije
Erasmus+

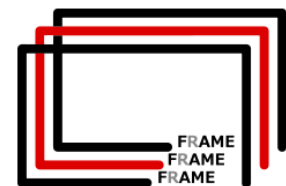

Potpore Europske komisije proizvodnji ove publikacije ne predstavljaju potporu sadržaju koji odražava samo stavove autora i Komisija ne može biti odgovorna za uporabu sadržanih informacija.

© 2020, UniCulture project, 2019-1-RO01-KA203-063400
www.uniculture.unitbv.ro

Transilvania
University
of Brasov

bucks
new university

Sveučilište u
Zagrebu
University of Zagreb